

STORTINGET

Innst. 388 S

(2020–2021)

Innstilling fra finanskomiteen
om Perspektivmeldingen 2021

Meld. St. 14 (2020–2021)

Innhold

Side

1. Innledning	1
1.1 Sammen drag.....	1
1.2 Komiteens merknader.....	2
1.2.1 Hovedmerknad fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti.....	2
1.2.2 Hovedmerknad fra Arbeiderpartiet.....	4
1.2.3 Hovedmerknad fra Fremskrittspartiet.....	9
1.2.4 Hovedmerknad fra Senterpartiet.....	22
1.2.5 Hovedmerknad fra Sosialistisk Venstreparti.....	32
1.2.6 Hovedmerknad fra Miljøpartiet De Grønne.....	33
1.2.7 Hovedmerknad fra Rødt.....	34
2. Internasjonale utviklingstrekk	35
2.1 Sammen drag.....	35
2.2 Komiteens merknader.....	36
3. Velstand, vekst og produktivitet	38
3.1 Sammen drag.....	38
3.2 Komiteens merknader.....	39
4. Høy arbeidsinnsats sikrer verdiskaping og velferd	40
4.1 Sammen drag.....	40
4.2 Komiteens merknader.....	41
5. Muligheter og levekår	43
5.1 Sammen drag.....	43
5.2 Komiteens merknader.....	44
6. Grønn fremtid	46
6.1 Sammen drag.....	46
6.2 Komiteens merknader.....	48
7. Redusert handlingsrom i statsbudsjettene	49
7.1 Sammen drag.....	49
7.2 Komiteens merknader.....	50
8. Strategier for bærekraftige offentlige finanser	52
8.1 Sammen drag.....	52
8.2 Komiteens merknader.....	53
9. Styrket kompetanse – inkludere flere i arbeidslivet	54
9.1 Sammen drag.....	54
9.2 Komiteens merknader.....	55
10. En effektiv og innovativ offentlig sektor	55
10.1 Sammen drag.....	55
10.2 Komiteens merknader.....	56
11. Bærekraftige velferdsordninger	57
11.1 Sammen drag.....	57
11.2 Komiteens merknader.....	58

	Side
12. Gode investeringer gir oss mer velferd	58
12.1 Sammendrag.....	58
12.2 Komiteens merknader.....	60
13. Anmodningsforslag fremkommet under komiteens behandling	60
14. Forslag fra mindretall	62
15. Komiteens tilråding	65

STORTINGET

Innst. 388 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra finanskomiteen

Meld. St. 14 (2020–2021)

Innstilling fra finanskomiteen om Perspektivmeldingen 2021

Til Stortinget

1. Innledning

1.1 Sammendrag

En ny virkelighet krever langsiktighet og bevisste prioriteringer

REGJERINGENS STRATEGI FOR EN BÆREKRAFTIG ØKONOMISK
UTVIKLING

Et godt utgangspunkt

I årene fremover står Norge overfor både nye og kjente utfordringer. I tiårene som kommer vil det stå færre i yrkesaktiv alder bak hver pensjonist. Statens utgifter vil gå opp, uten at inntektene øker like mye. Samtidig skal vi gjennomføre det grønne skiftet. Å ta vare på og sikre velferdssamfunnets bærekraft – sosialt, klimamessig og økonomisk – er derfor vesentlig for at Norge fortsatt skal være et godt land å bo i.

Utgangspunktet for å håndtere utfordringene og få til nødvendige omstillinger er godt. Vi har en svært god statsfinansiell situasjon. Vi har lyktes med å omsette en stor naturressurs – oljen og gassen – til et av verdens største finansielle fond. Det gir oss et stort ansvar, men også muligheter som få andre land har. I internasjonal sammenheng har vi høy sysselsetting, lav arbeidsledighet og et høyt utdanningsnivå. Mulighetene til å forme egne liv er jevnere fordelt enn i de fleste andre land, forskjellene er mindre og forskjeller går i mindre grad i arv. Vi har også stor grad av frihet og høy tillit til hverandre.

Våre offentlige velferdsordninger gir trygghet som støtter opp under omstillingsevne. Vårt høye inntektsnivå setter oss i stand til å ha en høy levestandard og et høyt velferdsnivå.

For å håndtere utfordringene fremover vil regjeringen føre en politikk som bidrar til å skape flere jobber i privat sektor, økt sysselsetting og bedre ressursbruk. Det vil være viktig å satse på utdanning, integrering, inkludering, innovasjon og effektivisering. I sum vil dette legge grunnlaget for hvordan regjeringen vil utvikle Norge til et mer bærekraftig velferdssamfunn.

Å forberede samfunnet på fremtiden handler om å ta vare på det som fungerer godt og samtidig gjennomføre forandringer, slik at vi endrer samfunnet til det bedre. Å forandre for å bevare er et viktig prinsipp. Alternativet til forandring kan ellers bli forvitring. Utvikling og innovasjon har bidratt til fremgang og til at Norge er et moderne velferdssamfunn. Fremover må vi legge til rette for at forandringene skjer på de rette premisene, innenfor bærekraftige økonomiske rammer, i tråd med Parisavtalen og bærekraftsmålene.

Vårt solide utgangspunkt er resultatet av mange gode valg. Skattereformer, EØS-avtalen, handlingsregelen for bruk av petroleumsinntekter, bred tilgang til utdanning, pensjonsreformen og langsiktige investeringer er viktige eksempler fra nyere tid, men den gode utviklingen har røtter langt tilbake, se boks 1.1 i meldingen. Det handler i stor grad om at vi som nasjon har bygget solide institusjoner og tatt vare på de ressursene og mulighetene vi har fått.

At mennesker har tillit til hverandre, viser omsorg, stiller opp og jobber frivillig på ulike måter, har stor betydning for samfunnet vårt og for livene og mulighetene våre. Det norske samfunnet er preget av både høy mellommenneskelig tillit og høy tillit til offentlige myndig-

heter. Håndteringen av koronapandemien viser hvor viktig tilliten er, og vi er stadig vitne til hendelser i verden som minner oss om at tillit ikke er en selvfølge. Tillit er et viktig grunnlag for at samfunnet vårt fungerer så godt, og den må vi bevare.

Skal vi bevare den sosiale bærekraften, er vi avhengig av å videreføre et samfunn med små forskjeller, tillit mellom folk og rom for privat initiativ. Utenforskap bidrar til at folk mister muligheter til å skape sitt eget, gode liv. Å ha en jobb å gå til motvirker utenforskap, forskjeller og fattigdom. En god skole og kunnskap er det viktigste for å skape grunnlaget for at alle kan delta og at flere får muligheter. For å bygge sterke fellesskap må vi også bedre integreringen av innvandrere og skape et åpent, trygt og inkluderende samfunn der folk kan leve frie og selvstendige liv med gode levekår og livskvalitet. Målet er et samfunn med muligheter for alle.

Det vises til meldingens kapittel 1 for nærmere omtale.

1.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fredric Holen Bjørdal, Svein Roald Hansen, Ingrid Heggø, Eigil Knutsen og Julia Wong, fra Høyre, Elin Rodum Agdestein, lederen Mudassar Kapur, Anne Kristine Linnestad, Vetle Wang Soleim og Aleksander Stokkebo, fra Fremskrittspartiet, Morten Ørsal Johansen, Hans Andreas Limi og Sylvi Listhaug, fra Senterpartiet, Sigbjørn Gjelsvik og Trygve Slagsvold Vedum, fra Sosialistisk Venstreparti, Kari Elisabeth Kaski, fra Venstre, Ola Elvestuen, fra Kristelig Folkeparti, Tore Storehaug, fra Miljøpartiet De Grønne, Per Espen Stoknes, og fra Rødt, Bjørnar Moxnes, viser til at komiteen avholdt åpen høring i saken 22. mars 2021.

Komiteen tar omtalen til orientering, og viser til sine respektive merknader nedenfor.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at perspektivmeldingen beskriver utfordringene Norge står overfor frem mot 2030 og 2060. Samtidig viser flertallet til at Perspektivmeldingen 2021 blir behandlet i en situasjon som er høyst uvanlig og usikker. Våren 2020 ble store deler av verden rammet av koronapandemien, og norsk økonomi opplevde det kraftigste tilbakeslaget siden andre verdenskrig. Pandemien har fått alvorlige og umiddelbare konsekvenser for blant annet bedrifter, arbeidstakere, permitterte og unge. Flertallet mener likevel det er viktig, og nødvendig, å ha fokus på de langsiktige utfordringene som Norge står overfor.

Flertallet mener det er fantastisk at stadig flere lever lengre og bedre liv, men viser til at dette også betyr økte utgifter til pensjon og økt behov for helse- og omsorgstjenester. Flertallet viser til at samtidig som statens utgifter går opp, så vil ikke skatteinntektene øke like mye og oljeinntektene vil gå ned. Det forventes også en lavere vekst i statens inntekter fra Statens Pensjonsfond utland enn i tidligere år. Flertallet merker seg at dette reduserer statens handlingsrom samtidig som vi skal gjennomføre det grønne skiftet og håndtere klimakrisen. Det skaper utfordringer vi må ta på alvor. Likevel mener flertallet at Norge har et av verdens beste utgangspunkt for å lykkes.

Flertallet viser til at Norge er et samfunn preget av høy tillit, gode velferdsordninger, et velfungerende arbeidsliv, en høyt utdannet befolkning, et omstillingsdyktig næringsliv og solide statsfinanser. Dette gir gode forutsetninger for å møte utfordringene som kommer.

Flertallet har som overordnet mål å sikre et sosialt, økonomisk og miljømessig bærekraftig velferds-samfunn, med høy tillit mellom folk, små forskjeller og gode muligheter for alle.

1.2.1 Hovedmerknad fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at perspektivmeldingen har lang tradisjon i norsk politikk og er et viktig grunnlag for fremtidige politiske avgjørelser. Perspektivmeldingen 2021 handler om hvilke utfordringer Norge har frem mot 2060, hvor vi står nå, og regjeringens strategier for å løse dem. Den handler om hvilket samfunn våre barn skal vokse opp i og ta over.

Disse medlemmer viser til at årets perspektivmelding legger større vekt på løsninger enn tidligere, og merker seg spesielt regjeringens hovedstrategier for å møte utfordringene Norge står overfor: å skape mer og inkludere flere. Vi må investere i utdanning og kompetanse, få flere i jobb, bruke ressursene i offentlig sektor mer effektivt, og vi må løse klimautfordringene. Disse medlemmer viser til at satsinger på utdanning, integrering, inkludering, innovasjon og effektivisering legger grunnlaget for hvordan regjeringen skal fortsette å utvikle Norge til et mer økonomisk bærekraftig velferdssamfunn.

Disse medlemmer baserer sin økonomiske politikk på at verdier må skapes før de kan deles, og mener vi i årene fremover må fortsette å legge til rette for et sterkt, mangfoldig og omstillingsdyktig privat næringsliv. Vi må skape flere jobber, i flere bransjer, over hele landet. Disse medlemmer viser til at nær alle som har blitt permittert eller arbeidsledige i forbindelse med koronapandemien kommer fra privat sektor. Disse medlemmer mener derfor at de nye jobbene som skal skapes etter krisen, også må skapes i privat sektor.

Disse medlemmer viser til at verdiskaping og jevn fordeling sikres best gjennom at flest mulig er i arbeid. Verdien av arbeidsinnsatsen til Norges befolkning er tre ganger så stor som verdien av hele Oljefondet og all oljen som ligger i bakken. Disse medlemmer mener derfor at det viktigste vi kan gjøre for å bevare velferden frem mot 2060 er å inkludere flere i arbeidslivet og å få flere til å jobbe mer. Utenforskap bidrar til at folk mister muligheter til å skape sitt eget, gode liv. Å ha en jobb å gå til motvirker utenforskap, forskjeller og fattigdom. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til meldingens omtale av kompetansereformen «Leve hele livet», integreringsreformen, og arbeidet med å redusere antallet uføre og få flere til å stå lenger i arbeid.

Disse medlemmer viser til at offentlig sektor sysselsetter en tredjedel av arbeidstakerne i Norge og disponerer mer enn 60 pst. av verdiskapingen i Fastlands-Norge, og at dette er svært høyt i internasjonal sammenheng. Disse medlemmer viser til at når handlingsrommet fremover blir mindre, blir det enda viktigere å bruke skattebetalernes penger effektivt. Disse medlemmer viser til at denne regjeringen derfor har gjennomført reformer og gjort forenklinger som både sparer penger og gir innbyggerne bedre tjenester.

Disse medlemmer viser til at den største globale utfordringen vi står overfor er klimakrisen. Denne må møtes gjennom offensive nasjonale tiltak og globalt samarbeid. Disse medlemmer vil påpeke at pandemien har ført til en revolusjon i arbeidsmønsteret til mange nordmenn, og at både teknologi og organisering av arbeidslivet framover vil kunne bidra til å redusere norske og internasjonale klimagassutslipp. Disse medlemmer viser til at overgangen til et nullutslipps-samfunn også skaper mange nye næringsmuligheter, og at norsk konkurransekraft styrkes av politikk som legger til rette for en grønn omstilling. Videre viser disse medlemmer til at regjeringens klimapolitikk har redusert Norges utslipp fire år på rad, og at Norge har meldt inn et forsterket mål om å redusere utslippene av klimagasser med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. i 2030 sammenlignet med nivået i 1990.

Disse medlemmer viser til at Perspektivmeldingen både beskriver verdien av arbeidsinnvandring for verdiskaping, og økonomiske og sosiale utfordringer som følge av lav yrkesdeltakelse særlig blant innvandrere med fluktbakgrunn. Disse medlemmer mener derfor det er avgjørende å sikre høyere sysselsetting blant innvandrere av hensyn til sosial og økonomisk bærekraft. Disse medlemmer støtter regjeringens integreringsstrategi med vekt på utdanning og opplæring som gir flere den kompetansen de selv og arbeidslivet trenger.

Disse medlemmer viser til at hvilken start vi får i livet er viktig for hvilke muligheter man får som voks-

ne. I tidlig barndom er trygghet, omsorg og samspill med foreldre, barnehageansatte og andre omsorgspersoner avgjørende for utvikling og læring. I småbarnsalderen legges grunnlaget for selvfølelse, empati og sosial og kognitiv utvikling. Jo tidligere man setter inn innsatsen, desto bedre blir utbyttet senere. Disse medlemmer viser til at regjeringen har prioritert barns oppvekst i alt fra helsestasjoner, foreldrestøtte og inntektsstøtte til barnehage og skole. Under denne regjeringen har det vært en historisk sterk økning i barnetrygden for de yngste barna og i engangsstønaden for foreldre uten rett på foreldrepenger, noe som har gitt familiene økt økonomisk trygghet i barnas første leveår.

Disse medlemmer mener Norge skal fortsette å være et land med små forskjeller og muligheter for alle. Gode utdanningsmuligheter og satsing på barn og unges oppvekstvilkår bidrar til grunnleggende kompetanse til alle, og dermed til jevnere fordeling av muligheter i arbeidslivet. Disse medlemmer viser til at Norge er blant landene i verden med lavest inntektsulikhet, og at dette, sammen med like muligheter, er nøkkelelementer i den norske samfunnsmodellen. Disse medlemmer viser videre til at inntektsulikheten, målt med Gini-koeffisienten for disponibel inntekt, er betydelig lavere i Norge enn i for eksempel USA.

Disse medlemmer understreker at Perspektivmeldingen ikke bare handler om utfordringer i en fjern fremtid, men også om utfordringer vi møter eller må forberede oss på her og nå. De politiske valgene vi tar i dag påvirker mulighetene vi og våre etterkommere har til å leve gode liv i fremtiden. Koronapandemien har for alvor vist oss at selv hendelser ansett som usannsynlige, og langt fra Norges grenser, kan få enorme konsekvenser for oss og våre etterkommere. Disse medlemmer mener dette viser viktigheten av at politiske beslutninger er langsiktige og også tar hensyn til fremtidige generasjoners interesser.

Disse medlemmer merker seg at komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet kritiserer oljepengebruken under regjeringen Solberg. Disse medlemmer mener kritikken som fremsettes er misvisende av flere grunner. For det første må oljepengebruken i forskjellige år sammenlignes i faste priser, for eksempel 2021-kroner. For det andre bør en vurdere bruken av oljepenger opp mot handlingsregelen, en rettesnor som et bredt storting har stilt seg bak. Disse medlemmer viser til at regjeringens oljepengebruk har ligget lavere enn denne langsiktige rettesnoren helt frem til pandemiåret 2020. Videre opplyser disse medlemmer om at oljepengebruken, om en først skal vurdere dens utvikling over tid, ble mer enn fordoblet under Stoltenberg-regjeringen. Ifølge anslag i nasjonalbudsjettet 2021 ble oljepengebruken målt i faste 2021-kroner økt fra 74,9 mrd. kroner i 2005 til 160,3 mrd. kroner i 2013.

Disse medlemmer merker seg komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiets syn på pensjonsreformen. Disse medlemmer vil påpeke at det ikke finnes en fast pensjonsalder, men at det forventes at befolkningen, i lys av bedre helsetilstand og økonomisk gevinst ved å stå lenger i arbeid, fremover vil kunne forlenge yrkeslivet. Disse medlemmer mener videre det er viktig at ulike pensjonsforslag vurderes samlet. I utvalget som er satt ned for å evaluere pensjonsreformen, og som skal levere sin utredning våren 2022, er representanter fra de fleste partier på Stortinget, deriblant Fremskrittspartiet. Disse medlemmer ser frem til å lese utvalgets vurderinger.

Disse medlemmer merker seg at komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti hevder bevilningene til Nav har blitt kuttet under pandemien. Disse medlemmer vil understreke at dette ikke er korrekt. I 2020 fikk Nav en økning i driftsbevilgningen på 900 mill. kroner knyttet til koronahåndteringen og oppfølging av ledige, og tilsvarende tall for 2021 er 866 mill. kroner.

Disse medlemmer slutter seg for øvrig til regjeringens omtale.

1.2.2 Hovedmerknad fra Arbeiderpartiet

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Meld. St. 14 (2020–2021) er regjeringens andre perspektivmelding.

Perspektivmeldingens framskrivninger av statens inntekter og utgifter og budsjettmessig handlingsrom avhenger i betydelig grad av forutsetninger som legges til grunn for beregningene. Gode tallgrunnlag og langsiktige samfunnstrender til tross, perspektivmeldingen er også et politisk dokument som reflekterer regjeringens politikk og hvordan den legger føringer for de framtidige budsjettene.

Endringer i demografi, med flere eldre og lavere fødselstall, lavere vekst i skatteinntekter og fondsinntekter, og økte utgifter til helse er alle forhold som kan svekke det budsjettmessige handlingsrommet i årene og tiårene som kommer. Men ingen størrelser i perspektivmeldingen er utenfor noen form for politisk kontroll. Ved riktige politiske valg i dag kan handlingsrommet økes betydelig i årene framover.

Disse medlemmer viser til at det å få flere inn i arbeid, og å få flere av dem som er i jobb til å jobbe mer og lenger er det aller viktigste vi kan gjøre for å øke det budsjettmessige handlingsrommet framover. Videre er felles offentlig velferd en betydelig investering som gir store gevinster for norsk økonomi. Tiden for nye velferdsreformer er ikke forbi, tvert imot har vi råd til og bør sette i verk videre utvidelse av den offentlige velferdsstaten vår. Og tiden er inne for en klimapolitikk som kutter utslipp og skaper jobber.

Disse medlemmer viser til at regjeringens politikk ikke har bidratt til å styrke det budsjettmessige handlingsrommet. Tvert imot, innstrammingsbehovet fram mot 2060 anslås til 5,6 pst. av BNP for Fastlands-Norge, en oppjustering på 0,3 prosentenheter siden forrige perspektivmelding i 2017.

Disse medlemmer viser til at enda flere år med høyrepolitikk har svekket statsfinansene ytterligere. Felleskapets skatteinntekter er redusert med 34 mrd. kroner årlig. Skatteuttene til landets rikeste gjennom kutt i formuesskatten akkumuleres til 50 mrd. kroner, uten at dette gir noen dokumentert positiv effekt for sysselsettingen.

Siden regjeringsskiftet i 2013 er bruken av oljepenger mer enn fordoblet, og i 2020 kom hver fjerde krone på statsbudsjettet fra oljefondet. Dette har skjedd i en periode der oljepengebruken burde vært tilpasset omstillingsbehovene i norsk økonomi. Pengebruken har ikke vært bærekraftig, selv om den har vært innenfor handlingsregelen.

Disse medlemmer vil understreke at kritikken ikke handler om at regjeringen bruker penger for å motvirke tilbakeslag i norsk økonomi, som oljeprisfallet i 2015 eller koronapandemien i 2020. Problemet er at regjeringen har brukt mye penger hele tiden, krise eller ikke krise. I 2019 – året før pandemien – brukte Solberg-regjeringen over 90 mrd. flere oljekroner enn det Jens Stoltenbergs regjering gjorde da den gikk av. Det betyr 189 mill. kroner mer hver eneste dag. Og i praksis har den økte oljepengebruken finansiert skatteuttene til landets rikeste.

Disse medlemmer viser til særlig fire forhold ved norsk økonomi som illustrerer og svekker statens økonomiske robusthet:

- Det er over dobbelt så mange registrerte arbeidsløse hos Nav sammenlignet med før koronakrisen traff landet. Tallet referer til registrerte arbeidssøkere, som er summen av helt ledige, delvis ledige og arbeidssøkere på tiltak.
- Arbeidsløsheten er særlig høy blant unge. Faren er stor for at ledigheten biter seg fast som uførhet. Ifølge forskere på Frischsenteret er det «tendenser til en forsterket todeling av arbeidsmarkedet, der tilbøyeligheten til å 'falle ut' er ganske stabil, men der det blir stadig vanskeligere å komme inn (igjen)».
- De siste ti årene har andelen sysselsatte utviklet seg svakere i Norge enn i andre land. I 2010 var det bare Sveits og Island som hadde en større andel i jobb enn Norge. Siden da har vi falt til 6. plass i Europa. Mens yrkesdeltakelsen har økt i landene rundt oss, har den stått stille i Norge.
- Erna Solberg skulle gjøre Norge mindre oljeavhengig, men underskuddet på handelsbalansen

utenom olje og gass er mer enn doblet på Erna Solbergs vakt.

FLERE I JOBB GIR STØRRE HANDLINGSROM

Disse medlemmer viser til Perspektivmeldingens beregninger som tyder på at det aller viktigste vi gjør for å øke framtidig budsjettmessig handlingsrom er å få flere av dem som står utenfor arbeidslivet inn i jobb. Får vi flere over fra helserelaterte trygdeytelser og over i inntektsgivende arbeid, blir effekten dobbelt positiv, ettersom statens utgifter blir lavere på samme tid som skatteinntektene øker.

Disse medlemmer mener det er behov for å rette innsatsen inn mot unge mennesker, ettersom tapet ved varig å falle utenfor jobb er særlig stort for denne gruppen, både med tanke på livskvaliteten for dem det gjelder og for fellesskapet.

Disse medlemmer peker på at unge som mottar uføretrygd har økt hvert år under Solberg-regjeringens ledelse. Mens det i 2013 var rundt 10 500 under 30 år som mottok uføretrygd i Norge, var det ved utgangen av 2020 rundt 20 800 unge uføetrygdmottakere. De politiske tiltakene rettet mot denne gruppen har vært utilstrekkelige. Utfordringen med strammere statsfinanser ville vært vesentlig redusert dersom andelen unge uføre hadde blitt redusert til nivået fra 2013. Å redusere antall unge under 30 år på uføretrygd med 10 200 personer de neste ti årene, om lag 1 020 personer per år, vil gi en besparelse på hele 5,6 mrd. kroner årlig innen 2030. Regjeringen burde investere i dagens unge, framfor dagens rikeste.

Disse medlemmer viser til at regjeringen legger inn forutsetning om at seniorer vil øke sin yrkesdeltakelse noe i basisforløpet i Perspektivmeldingen, men legger samtidig til grunn at unge som i dag mottar helserelaterte trygdeytelser, vil holde seg konstant framover. Begrunnelsen fra regjeringen er at det er innført en pensjonsreform som vi ser tydelige virkninger av, mens det ikke er innført en reform for å øke yrkesdeltakelsen blant unge. Disse medlemmer mener dette illustrerer problemet med unge utenfor: det er ikke innført kraftfull nok politikk for å møte problemet, og det mangler konkrete og ambisiøse nok planer for årene som kommer fra regjeringen.

Disse medlemmer viser til at regjeringen peker på at utdanning og kompetanse er det viktigste svaret på sysselsettings- og inkluderingsutfordringene i Norge. For unge utenfor arbeidslivet viser regjeringen særlig til behov for å øke fullføringen av videregående opplæring. Disse medlemmer stiller seg bak målet om at flere unge må få muligheten til å fullføre videregående opplæring, men mener dette er et forenklet svar på en betydelig mer kompleks problemstilling. Når unge faller utenfor jobb og utdanning og mottar helserelaterte trygdeytelser, handler det blant annet om helseutfor-

dringer, arbeidsmarkedet og fellesskapets oppfølging av dem. Mange som står utenfor sliter med psykiske problemer, og fra forskning vet man hva som fungerer: tett oppfølging og rett hjelp til rett tid. ABE-kutt i Nav og mangelfull satsing på lavterskel psykisk helsehjelp og sykehusene har svekket muligheten for oppfølging.

Disse medlemmer mener at press på lønninger, useriøse arbeidsforhold og midlertidige ansettelser, særlig innenfor yrker der mange ufaglærte jobber, er et alvorlig problem som ikke regjeringen ser i sammenheng med at unge faller utenfor. En aktiv arbeidsmarkedspolitikk og aktivitetsreformer med jobbgaranti vil kunne bidra til økt sysselsetting blant unge som i dag står utenfor arbeidslivet. En Nav-reform som gir de ansatte mulighet til oppsøkende virksomhet rettet mot unge vil være et kraftfullt virkemiddel i møte med unge som er utenfor jobb og utdanning.

Disse medlemmer viser til at ifølge OECD var deltidsandelen 20 pst. for Norge i 2019, mens gjennomsnittet for OECD-landene var 16 pst. Regjeringens politikk for å få flere til å jobbe heltid har ikke vært tilstrekkelig. Perspektivmeldingens beregninger illustrerer potensialet for forbedret budsjettmessig handlingsrom av økt heltid. Disse beregningene viser at det vil lønne seg med tiltak som får flere til å jobbe heltid. Blant tiltakene som burde vært innført er å styrke fortrinnsretten til økt stilling og styrke retten til heltid i lovverket ved at arbeidsgiver må bevise at det er behov for deltidsstilling. Heltidsstillinger må være standarden i det norske arbeidslivet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å legge fram en sysselsettingsreform der målet er å få flere unge inn i arbeidslivet blant dem som i dag står utenfor jobb og utdanning.»

«Stortinget ber regjeringen anerkjenne det organiserte arbeidslivet og gjennomføre en storrengjøring i arbeidslivet blant annet ved å fremme seriositetskrav for alle offentlige anskaffelser, doble fagforeningsfradraget, gjeninnføre den kollektive søksmålsretten og fjerne den generelle adgangen til midlertidige ansettelser.»

ØKONOMISK ULIKHET

Disse medlemmer viser til at Norge tradisjonelt har hatt lavere inntektsulikhet enn mange andre land. En avgjørende del av forklaringen handler om den norske modellen og vår sammenpressede lønnsstruktur. En høy organisasjonsgrad og den koordinerte lønnsdannelsen har sikret at arbeidstakerne har fått sin del av verdiskapingen. Lønnskostnadsandelen i tidligere tiår har vært stabil, men nyere tall viser at arbeidstakerne får stadig mindre av verdiskapingen.

Disse medlemmer viser til at forskjellene mellom folk øker under Solberg-regjeringen. Spesielt formuesulikheten øker. Nå eier den rikeste promillen i Norge hver fjerde formueskrone. Samtidig har SSB avdekket at de økonomiske forskjellene mellom folk i Norge er langt større enn vi tidligere har vært klar over, på grunn av store verdier i form av tilbakeholdte overskudd i selskapssektoren.

Disse medlemmer viser til at SSB i samme rapport avdekket at skattesystemet favoriserer de rikeste: «De 1 pst. rikeste betaler mindre skatt av hver tjent krone enn folk flest». Dette betyr at de 1 pst. rikeste i Norge betaler mindre skatt enn personer med helt vanlig inntekt, for eksempel sykepleiere eller lærere som tjener 450 000–500 000 kroner i året. For hver tusenlapp de aller rikeste i Norge tjener kan de skatte så lite som 90–170 kroner, mens en sykepleier skatter 250 kroner.

Disse medlemmer mener det er urimelig at personer med store formuer kan se på at formuen stadig vokser, og samtidig kun skatte hver tiende krone. Sett opp mot at flertallet av nordmenn som går på jobb hver dag og lever kun av egen lønn må skatte hver tredje krone, er det ekstra urimelig. Regjeringen viser at de er til for den økonomiske eliten og ikke vanlige folk når dette er resultatet.

Disse medlemmer viser til at de økonomiske forskjellene øker, der den viktigste årsaken er at de rikeste blir stadig rikere. På samme tid har de med minst hatt økonomisk stillstand under Solberg-regjeringen. I et nylig intervju med NRK stilte statsminister Solberg et retorisk spørsmål om de med minst egentlig hadde råd til å betale regningene sine før pandemien også. Statistikken over inntektsutviklingen for de med minst indikerer at de ikke har råd til det under Høyres vakt, men trolig før. Inntektsveksten i perioden 2014–2019 for desil 1 i inntektsfordelingen var på 0 pst., tilsvarende 50 kroner året. Gjennomsnittlig årlig vekst under Stoltenberg var til sammenligning på 2 pst., tilsvarende over 3 000 kroner årlig.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen redusere de økonomiske forskjellene gjennom å øke formuesskatten og verdsettelse av aksjer og driftsmidler samt næringseiendom til 80 pst.»

«Stortinget ber regjeringen redusere de økonomiske forskjellene ved å senke inntektsskatten for vanlige og lave inntekter.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av fritaksmetoden hvor fordelingsseffektene av denne belyses, samt belyse andre mulige alternativer til fritaksmetoden som i større grad ivaretar fordelingshensyn.»

«Stortinget ber regjeringen rapportere utviklingen på den sosiale mobiliteten i Norge årlig i forbindelse med fremleggelsen av nasjonalbudsjettet.»

INVESTINGER I VELFERD LØNNER SEG

Regjeringens perspektivmelding peker på behovet for en innovativ og effektiv offentlig sektor. Disse medlemmer mener et utdatert ideologisk syn på forskjellen mellom offentlig og privat sektor ligger til grunn for meldingen. Regjeringens syn er at offentlig sektor bruker verdier, mens privat sektor skaper dem. Det er feilslått, og koronapandemien har illustrert tydelig offentlig sektors betydning for norsk økonomi. Den offentlige velferden har bidratt til at fallet i økonomien ikke har vært så bratt som det kunne blitt.

Disse medlemmer peker på at ledende økonomer ikke mener offentlig sektor må begrenses, men mener vi tvert imot bør ansette flere i Nav for å følge opp unge utenfor arbeidslivet, fordi det vil lønne seg. Velferd er en investering, ikke en utgift. Offentlig og privat sektor er gjensidig avhengig av hverandre. Det er kombinasjonen av tjenester som produseres i det offentlige, og varer og tjenester som produseres privat som vil styrke norsk økonomi framover, ikke vekst i privat sektor alene.

Disse medlemmer mener en mer korrekt tilnærming til hvordan man sikrer en innovativ offentlig sektor må handle om tillitsreform, der ansatte får mer tid og tillit til å gi hjelp og møte brukernes behov, faglig kompetanseutvikling, hele og faste stillinger og rett bruk av digitale verktøy ved å bygge kompetanse i egen organisasjon framfor utstrakt konsulentbruk. Digitaliseringsprosjekter må styres bedre.

Disse medlemmer viser til at bærekraften i velferdsstaten vår er blant annet avhengig av at vi lykkes med å forebygge sykdom. Vi må sørge for at alle samfunnssektorer er med på å forebygge og investere i god folkehelse. Å investere i forebyggende tiltak i dag, slik at vi unngår store kostnader i morgen, styrker bærekraften i statsfinansene. Et godt folkehelsearbeid er helsefremmende og kan motvirke fremvekst av kroniske og ikke-smittsomme sykdommer i befolkningen. Forebyggende helsearbeid kan også hindre at mennesker blir stående utenfor arbeidslivet.

BARNEFATTIGDOM

Mens de med mest blir stadig rikere i Norge, øker også lavinntekt og fattigdommen. Særlig andelen barn under 18 år som tilhører en lavinntektsfamilie, har økt betydelig de senere årene. I 2015 hadde Norge for første gang en andel barn som vokste opp i lavinntekt over 10 pst., og i 2016 var det for første gang over 100 000 barn i vedvarende lavinntekt i Norge.

Disse medlemmer mener regjeringen i større grad burde synliggjort samfunnskostnader av barnefat-

tigdom i perspektivmeldingen, samt hvordan mer målrettet innsats mot fattigdom kunne kommet både den enkelte og statens økonomi til gode ved å investere i mennesker.

Disse medlemmer viser til Arbeiderpartiets forslag om å styrke barnehagene og den offentlige fellesskolen, gratis SFO for alle førsteklassinger, at barn skal få bedre mulighet til å delta på fritidsaktiviteter uavhengig av familiens økonomi, samt forslag for å sikre et trygt arbeidsliv for alle, med hele og faste stillinger. Satsing på velferd og arbeidsliv, sammen med et mer omfordelende skattesystem, kan bidra til å snu utviklingen for barnefattigdommen.

RETTFERDIG OG RIKTIG SKATT

Disse medlemmer viser til omtalen av skattetilpasning og skattekonkurransen, som dessverre unnlater å påpeke den enorme betydningen skatteunndragelse og omgåelse betyr for norsk økonomi. Det er anslått at det overføres 40 mrd. kroner ut av Norge hvert år og at dette kunne betydd 10 milliarder ekstra skatte kroner i året.

Denne størrelsen bør ta større plass i den offentlige bevisstheten, derfor fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen rapportere til Stortinget om det årlige omfanget av skatteomgåelse og følgelig hvor stor skattetafet for staten beløper seg til i det enkelte år i forbindelse med framleggelse av nasjonalbudsjettet. Rapporten må også inneholde status på det internasjonale arbeidet mot skatteflukt og regjeringens initiativ det siste året for å bekjempe problemet.»

Disse medlemmer er positive til at Norge støtter aktivt opp under det internasjonale skattesamarbeidet. Disse medlemmer forventer at regjeringen støtter USAs initiativ om en internasjonal minstesats i selskapsskatten, selv om tiltaket i seg selv neppe er tilstrekkelig. Det internasjonale skattesystemet må endres.

Disse medlemmer mener innsatsen mot skatteomgåelse må forsterkes her hjemme og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i lys av offentlige avsløringer om skatteomgåelse vurdere hensiktsmessigheten til blankoskjøter og patentbokser og fremme tiltak som forhindrer misbruk av disse ordningene.»

«Stortinget ber regjeringen styrke kravene til åpenhet om eierskap og skatt i offentlige anskaffelser, herunder inkludere skattebetaling, reelle eiere og kostnadsstruktur i anskaffelsesregelverket.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere å opprette en nasjonal svarteliste for statlige investeringer som gir de

statseide selskapene retningslinjer om hvilke jurisdiksjoner som er i tråd med god skatteetikk.»

Disse medlemmer viser til omtale av at skattlegging av grunnrente har gitt et betydelig bidrag til finansieringen av våre velferdstjenester. Disse medlemmer viser til at prinsippene for grunnrente fra bruk av naturressurser er at fellesskapets ressurser skal komme fellesskapet til gode. I tillegg står lokalsamfunn står i en særstilling når det gjelder fordeling av fellesskapets andel av inntektene, fordi lokalsamfunnene også må håndtere ulempene ved å avgi råderett over naturressursene.

REGJERINGENS REFORMER

Disse medlemmer viser til regjeringens positive omtale av egne reformer og anslåtte besparelser fra disse. De fleste besparelser er kun måltall og det opplyses ikke om resultater fra regjeringens reformer. Disse medlemmer påpeker at regjeringen ikke kan budsjettere med besparelser som kun er måltall og for øvrig at offentligheten bør opplyses om effektene av kommunereformen, Nye Veier, Jernbanereformen, omorganisering i Kystverket med mer.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en kostnadsevaluering av samtlige av Solberg-regjeringens reformer siste åtte år. Evalueringen må oppgi kostnad på gjennomføring av reformene og resultater per år og forventet effekt kommende år.»

KLIMAMÅLENE ER IKKE NOK

Disse medlemmer viser til at regjeringen har meldt inn et forsterket klimamål for 2030 under Parisavtalen, som innebærer et kutt i klimagassutslipp på minst 50 pst., og opp mot 55 pst. sammenlignet med 1990-nivå. I vinter la regjeringen fram klimameldingen som redegjør for regjeringens plan for å kutte 45 pst. i ikke-kvotepliktig sektor, sammenlignet med 2005.

Disse medlemmer viser til at EU har forsterket sitt klimamål, som innebærer å kutte klimagassutslipp med minst 55 pst. innenfor samme tidsrom som Norges mål. På samme tid oppjusterer en rekke andre land sine klimaambisjoner betydelig. Perspektivmeldingen viser til klimameldingen, som legger opp til for svake kutt mål og virkemidler. For lave klimaambisjoner og forsinket klimaomstilling for Norge sammenlignet med våre handelspartnere kan utgjøre en stor risiko for norsk økonomi og næringsliv. I tillegg har Norge som et rikt land ansvar for å bidra til lavere globale utslipp og teknologiutvikling som kan eksporteres internasjonalt. Dagens innmeldte klimamål for alle land er ikke tilstrekkelig for å nå 1,5 gradersmålet, og regjeringens klimamål er for lavt.

Disse medlemmer viser til Arbeiderpartiets foreslåtte klimamål om 55 pst. kutt for hele økonomien, der utslippskuttene i ikke-kvotepliktig sektor skal tas nasjonalt uten bruk av fleksibilitetsmekanismer. Et slikt mål med tilhørende kraftige virkemidler vil bidra til å omstille og ruste norsk næringsliv for framtidig internasjonal konkurranse.

EN RETTFERDIG KLIMAPOLITIKK

Disse medlemmer viser til at behovet for en rettferdig klimapolitikk ikke er tilstrekkelig gjort rede for i perspektivmeldingen. Dette til tross for at vi i dag vet at klimapolitikken må innrettes sosialt og geografisk rettferdig, og at vi må kutte utslipp og skape jobber samtidig for at klimapolitikken skal ha legitimitet og være gjennomførbar.

Disse medlemmer mener et eksempel på en rettferdig klimapolitikk er Arbeiderpartiets skatte- og avgiftsløfte som medfører at statens inntekter fra økt CO₂-avgift brukes til å redusere skatt på arbeidsinntekten for dem med vanlig og lav inntekt, eller redusere andre avgifter. En elbilpolitikk som innebærer utbygging av landeinfrastruktur i hele landet, finansiert delvis av moms på luksusebiler, og halvering av ferjepriser langs kysten, er andre eksempler.

Disse medlemmer mener dessuten at en aktiv nærings- og industripolitikk som kutter utslipp og skaper jobber er avgjørende for en rettferdig klimapolitikk. Arbeidslivets parter må i betydelig større grad involveres i den grønne omstillingen av Norge og i utformingen av klimapolitikken.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette et nasjonalt råd for rettferdig omstilling der arbeidslivets parter har en sentral rolle.»

BEHOV FOR AKTIV NÆRINGS- OG INDUSTRIPOLITIKK FOR Å REDUSERE KLIMARISIKO FOR NORSK ØKONOMI

Klimariskoutvalget pekte på at en vellykket global klimapolitikk eller store teknologiske gjennombrudd kan redusere verdien av Norges gjenværende petroleumressurser, og global klimapolitikk og teknologiutvikling utsetter dermed norsk økonomi for såkalt overgangsrisiko. For å kartlegge og redusere klimarisiko for norsk økonomi er det nødvendig å stressteste offentlige finanser og nasjonalformue. I perspektivmeldingen viser regjeringen til et lavpris-scenario for olje- og gasspriser der oljeprisen beregnes til 30 dollar per fat. Konsekvensen er at investeringer i nye utbygginger på sokkelen opphører og anslagsvis 90 000 av de som i dag jobber i næringer som direkte eller indirekte er relatert til norsk petroleumsutvinning, vil måtte omstille seg enten til andre markeder eller arbeid.

Disse medlemmer mener regjeringen har en for passiv nærings- og industripolitikk for å redusere overgangsrisiko for norsk økonomi og arbeidsplasser i hele landet. Framfor å hvile seg på en tilnærming der sysselsetting og industriutvikling styres av globale markedsforhold, må staten i betydelig større grad sette retning for næringsutviklingen gjennom strategiske satsinger innenfor teknologier der Norge har fortrinn, i tett partnerskap med industri og næringsliv.

Disse medlemmer mener norsk økonomi står ved et veiskille i utviklingen av industrien over hele landet. Markedet alene vil ikke gi oss karbonfangst, -transport og -lagring, havvind eller en hydrogensatsing i Norge. Til det trengs statens muskler, risikovilje og langsiktige kapital, slik staten ved tidligere industrisatsinger har vært avgjørende for utviklingen. Gjennom slike satsinger må man sikre at staten får sin del av gevinsten, framfor at risikoen sosialiseres og gevinsten privatiseres.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen øke den statlige innsatsen i satsingen på karbonfangst, -transport, -bruk og -lagring, havvind, hydrogen, batteriteknologi og grønn skipsfart.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at fellesskapet skal få sin del av den framtidige gevinsten ved investeringer som er muliggjort helt eller delvis av subsidier som staten har bidratt med for grønn omstilling. Subsidier kan ta form både som skattefordeler eller direkte støtte. Som en del av målet om å sikre fellesskapet gevinst, skal regjeringen sette ned et ekspertutvalg som ser på innretning av direkte og indirekte subsidier for å fremme grønn omstilling, og hvordan disse kan utformes for å sikre at fellesskapet tar del i framtidig avkastning muliggjort gjennom grønne subsidier.»

BÆREKRAFTIG VEKST

Disse medlemmer viser til at omtalen av behov for bærekraftig vekst er kort omtalt i perspektivmeldingen, til tross for at dette er av grunnleggende betydning for norsk økonomi, sysselsetting og finansiering av velferden i tiårene framover. I meldingen står det at «Økonomiens langsiktige vekstevne avhenger av om vi lykkes med å dreie den økonomiske utviklingen i bærekraftig retning både globalt og i Norge. På lang sikt kan veksten bli lavere dersom vi ikke gjennomfører vellykket klimapolitikk. Det forutsetter blant annet at økonomiske beslutninger må ivareta miljøhensyn» og «Å lykkes med omstillingen vil også fremme den reelle verdiskapingen og over tid øke velferden i verden».

Disse medlemmer mener klima og miljø må legge rammen rundt all annen politikk, men at dette ikke er tilfellet i dag. Som vist til i perspektivmeldingen

sker reduksjonen i verdens naturmangfold raskere enn noen gang før i menneskehetens historie, og selv om tilstanden i norske økosystemer samlet er relativt god, har også vi utfordringer i våre økosystemer som vokser. I sum bidrar en for svak klima- og miljøpolitikk til at vi ikke klarer å kutte utslipp, ta vare på naturen, skape jobber og sikre grunnlaget for videre økonomisk vekst med lav risiko på samme tid.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget regjeringen vurdere hvordan man kan integrere klima- og naturhensyn sterkere i utredningsinstruksen.»

EKSPORT

Disse medlemmer viser til at Norge er en liten, åpen økonomi som er avhengig av internasjonal handel for å ivareta arbeidsplasser og verdiskaping. Et organisert arbeidsliv og koordinert lønnsdannelse er av avgjørende betydning for norsk næringslivs konkurransevne.

Mange av de ledende eksportbedriftene som gir arbeidsplasser og bidrar til verdiskaping ligger utenfor de største byene. Disse medlemmer viser til at sterke bedrifter og fortsatt høy eksport er avgjørende for å sikre tilgangen til gode jobber over hele landet. Det viktigste vi gjør for å sikre bosetting i distriktene er å skape arbeidsplasser. Både for statens inntekter, sysselsettingen og distriktpolitikken er det derfor alvorlig at Norges eksportgap øker. I 2019 var handelsunderskuddet på 400 mrd. kroner dersom olje og gass holdes utenfor. Dette tilsvarer en fordobling siden 2011. Disse medlemmer viser til at regjeringen ikke omtaler utfordringen med det økende eksportgapet i særlig grad i Perspektivmeldingen, selv om det vil ha betydning for statens inntekter og utgifter, og for sysselsetting og verdiskaping utenfor de store byene.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om kraftfulle tiltak i statsbudsjettet for 2022, som sørger for at vi øker eksporten utenom olje og gass med 50 pst. innen 2030. Aktuelle tiltak er bransjevise avtaler mellom næringsliv, fagbevegelse og myndigheter som forplikter til å satse der eksportpotensialet er størst; industrielle partnerskap på myndighets- og bransjenivå med andre land og EU; forenkling av virkemiddelapparatet som skal bli enklere og lettere tilgjengelig, og at eksportfremming blir en kjerneoppgave i utenriksstjenesten og statsforvaltningen.»

INFRASTRUKTUR

I Perspektivmeldingen viser regjeringen til at en av strategiene for økonomisk vekst er gjennom «styrket in-

frastruktur, både innenfor transport, elektrisitet og elektronisk kommunikasjon. Infrastruktur knytter landet sammen og bidrar til økonomiens vekstevne.» Disse medlemmer stiller seg bak tilnærmingen til betydningen av infrastruktur for økonomisk vekst, men mener regjeringens politikk for å ruste Norge for framtidig verdiskaping er utilstrekkelig. I andre vestlige land satses det mer på infrastruktur som virkemiddel for grønn omstilling og vekst. I Norge er det også behov for betydelige investeringer i infrastruktur i årene som kommer, blant annet for å sikre tilgang til ren og tilstrekkelig energi for industriproduksjon og utslippskutt. Blant annet mangler strømmettet kapasitet for nye grønne industrisatsinger, og for sentrale deler av norsk industri er større investeringer innenfor karbonfangst, -transport og -lagring avgjørende for nye eksportmuligheter. Planlegging, bygging og opprusting av infrastruktur tar betydelig tid, og når den først er på plass har den lang levetid. Derfor haster det særlig mye å få på plass infrastruktur som sikrer grønn omstilling og klimavennlig produksjon i Norge.

1.2.3 Hovedmerknad fra Fremskrittspartiet

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at perspektivmeldingene helt siden den kom for første gang i 2004 har tegnet et dystert bilde av utviklingen for norsk økonomi og velferdssamfunn. Historien om Norge de siste tiårene viser at pessimistene tok feil og at Norge er bedre stilt enn noen gang.

Disse medlemmer mener Norge er et fantastisk land med solid økonomi og et høyt velferdsnivå. Folk i Norge lever lenger. Disse medlemmer mener det er problematisk at eldre mennesker og pensjoner gjøres til et hovedproblem i perspektivmeldingen. Det er utelukkende positivt at vi lenger lenger. Velferdsmodellen ble ikke skapt for å investere i symbolske klimatiltak, finansiere en høy innvandring av personer med lav yrkesdeltakelse, bruke nesten 40 mrd. kroner på bistand, og subsidiering av kulturliv og organisasjonslivet på det nivået som vi gjør i dag. Det er denne type politiske prioriteringer som er problemet, ikke kjernen av velferdssystemet.

Velferdssamfunnet ble opprettet for å sikre helsetjenester til alle, pleie og omsorgstjenester til eldre og syke, og sikre pensjon som man opparbeidet seg rettigheter til, for å nevne noe. Selv om folk blir eldre, er mange friskere og mer aktive enn før. Eldre jobber lenger, er aktive i frivillighet, organisasjonsliv og passer barnebarn, og er ikke en samfunnsbelastning som spiser opp handlingsrommet i økonomien. Disse medlemmer mener de eldre skal være stolte av den innsatsen de har lagt ned for landet.

Disse medlemmer viser til at i Perspektivmeldingen trekkes det frem som en økonomisk utfordring at eldre lever lenger, mens kostnadene og utfordringene ved den høye ikke-vestlige innvandringen nesten ikke

er et tema. I 2020 brukte Norge nesten 15 mrd. kroner bare på integreringstiltak, som er langt fra hva hele innvandringen koster. I tillegg kommer store utgifter gjennom Nav og ulike offentlige tjenester og ordninger.

Disse medlemmer mener vi må bruke naturressursene for å skape vekst, og det må føres en realistisk klimapolitikk som ikke utkonkurrerer og flagger ut vår egen industri. Særnorske skatter og avgifter vil gjøre det vanskelig for både folk og bedrifter fremover. Langskip tildeles over 16 mrd. skattekroner, et CO₂-fangst- og -lagringsprosjekt som Equinor, Total og Shell står bak. Disse medlemmer stiller seg undrende til hvorfor staten skal ta en så stor del av regningen dersom rike oljeselskaper har troen på dette. Disse medlemmer er positive til teknologiutvikling, men ønsker ikke en statsfinansiert kapitalisme hvor skattebetalerne tar regningen og selskapene sitter igjen med den eventuelle økonomiske gevinsten.

Disse medlemmer viser til at elektrifisering av sokkelen vil koste omtrent 50 mrd. kroner. Det vil ikke gi utslippsreduksjoner i verden, men flytte dem ut av Norge. Elektrifisering av sokkelen vil gi dyrere strøm for folk og bedrifter. Disse medlemmer undrer seg over hvor strømmen skal komme fra når vassdrag er vernet og svært mange enkeltpersoner og lokalsamfunn ikke ønsker vindmøller som ødelegger naturen og raserer kulturlandskap.

Disse medlemmer mener vi må videreutvikle olje- og gassnæringen fremover. Denne næringen er avgjørende for velferden og for mange distriktssamfunn. Olje- og gassnæringens betydning er en viktig grunn til næring og bosetting mange steder i landet. Det er et politisk valg å ikke satse videre på næringen. Man regner med at 48 pst. av norske olje- og gassressurser ikke er funnet. Disse medlemmer undrer seg over hvordan partier som vil legge ned næringen vil finansiere velferden fremover.

Disse medlemmer viser til at regjeringen nok en gang spår at inntektene fra oljesektoren avtar. Inntektene fra norsk oljeproduksjon er avhengig av både oljeprisen og hva som gjøres av nye funn. Det er behov for norsk oljeproduksjon også i fremtiden. I Perspektivmeldingen i 2004 spådde regjeringen at oljeprisen på lang sikt ville ligge på mellom 21–38 dollar fatet. Dette var et pessimistisk anslag. I 2014 var snittprisen 115 dollar, i 2020 som var et dårlig år, var den på 43 dollar.

Disse medlemmer viser til at man i 2009 anslo oljefondet til 2 350 mrd. kroner. Nå er det på rundt 11 000 mrd. kroner. I 2020 alene vokste fondet med mer enn 1 000 mrd. kroner. Omtrent 4 000 mrd. kroner av fondets totalverdi stammer fra oljeproduksjonen, mens resten er ren avkastning. Det blir derfor lite troverdig når regjeringen påstår at utviklingen i fondet vil bli svakere grunnet mindre påfyll fra oljeproduksjonen. Disse medlemmer mener det er vel så sannsynlig at fon-

dets utvikling vil fortsette på et høyt nivå på grunn av god forvaltning av midlene.

Disse medlemmer mener det er bekymringsfullt at de offentlige utgiftene i 2020 kom opp på et nivå som tilsvarer 66 pst. av BNP for Fastlands-Norge. I tiden fremover vil det være nødvendig å prioritere det som er statens kjerneoppgaver og ikke alt annet. Staten skal være til for innbyggerne og ikke omvendt. Dette innebærer at staten må drives så effektivt som overhodet mulig.

Disse medlemmer viser til at Norge har fantastiske muligheter i tiårene som kommer og ser optimistisk på fremtiden. Norge skal overlates i bedre stand til neste generasjon. Dette gjøres ved å bygge landet, ta naturressursene i bruk for å skape mer vekst, prioritere det som er kjerneoppgavene og sørge for at skattebetalerne penger til enhver tid brukes mest mulig effektivt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for en gjennomgang av alle tilleggsytelser til inntektssikringsordningene fra Nav og kommunene, med sikte på å slå sammen flere ytelser for å effektivisere og forenkle saksbehandlingen.»

«Stortinget ber regjeringen gjøre en fullstendig gjennomgang av statlig direktorats- og etatsstruktur og foreslå endringer for å forenkle, effektivisere og kutte i byråkratiet. Gjennomgangen og forslag til tiltak legges frem for Stortinget i forbindelse med statsbudsjett for 2022.»

INNVANDRING

Disse medlemmer viser til at migrasjon er en av de største utfordringer Europa og verdenssamfunnet står overfor. Ved inngangen av 2020 var det av FN estimert å være 79,5 millioner flyktninger i verden. Det er et rekordhøyt antall. Fremskrittspartiet mener at den voksende migrasjonsutfordringen nødvendiggjør behovet for å tenke nytt innenfor asyl- og innvandringspolitikken. Fremskrittspartiet vil derfor ha en helt ny asyl- og innvandringspolitikk, der målsettingen er å hjelpe flest mulig medmennesker på flukt, sikre vår velferdsmodell og bevare Norge og verdiene som vårt samfunn er bygget på.

Disse medlemmer viser til at migrasjonsstrømmen i 2015 med all mulig tydelighet avslørte at dagens asylsystem ikke er bærekraftig verken ut fra et økonomisk, demografisk, sosialt, sikkerhetspolitisk eller humanitært perspektiv.

Disse medlemmer merker seg FN's befolkningsprognoser som indikerer en betydelig global befolkningsvekst de neste tiårene. Afrika er beregnet å fordoble sitt innbyggertall i 2050, og firedoble det i år 2100. Dette er en region med betydelig grad av migrasjon. Den

økte migrasjonsutfordringen danner etter Fremskrittspartiets oppfatning grunnlag for å endre dagens asylsystem. I 2020 kom det 461 300 asylsøkere til EU-området. Til sammenlikning var det tilsvarende tallet for hele 2011 drøyt 300 000 asylsøkere. Dette viser at til tross for stengte grenser, og den største pandemien verden har stått overfor på over 100 år, kom det flere asylsøkere til Europa i unntaksåret 2020, enn i 2011. Det viser med all tydelighet at dagens europeiske politikk er feilslått.

Disse medlemmer bemerker at det tilknyttet ikke-vestlig innvandring medfølger store økonomiske forpliktelser. Dette særlig i tilknytning til asylinnvandring, noe som er grundig dokumentert blant annet gjennom to Brochmann-utvalg. De store økonomiske kostnadene bidrar til å svekke velferdssamfunnets økonomiske bærekraft. Disse medlemmer understreker at kostnadene har sammenheng med lav yrkesdeltakelse for gruppen. Det norske arbeidsmarkedet er et av verdens mest kompetanseintensive, en trend som har blitt forsterket gjennom de siste tiår. Fortsetter utviklingen, vil dette innebære stadig økte barrierer for å sikre yrkesdeltakelse for ikke-vestlige innvandrere fremover. Det er ikke økonomisk bærekraftig.

Disse medlemmer merker seg at Perspektivmeldingen presenterer oppdaterte tall for kostnader tilknyttet ikke-vestlig innvandring. Konklusjonen er at ikke-vestlig innvandring er enda mer kostbart enn tidligere antatt fra Brochmann-utvalgene. Innvandrere fra ikke-vestlige land medfører en livsløpskostnad på 11,4 mill. kroner per person. Det betyr at de 203 000 ikke-vestlige innvandrere som har kommet til Norge fra 2010–2019, medfører en integreringsgjeld på over 2 300 mrd. kroner eller 230 mrd. kroner per år. Dette tilsvarer til sammenlikning hele budsjettet tilknyttet Helse- og omsorgsdepartementet i 2020.

Disse medlemmer finner det på denne bakgrunn både merkelig og misvisende når regjeringen i den samme meldingen fremstiller at høy innvandring er lønnsomt, uttrykt ved at «Samlet bidrar en vedvarende høyere innvandring og tilhørende reduksjon i den demografiske forsørgelsesbyrden til noe lavere inndekningsbehov sammenlignet med basisforløpet».

I likhet med en rekke fagøkonomer, stiller disse medlemmer seg sterkt kritisk til premissene for regjeringens konklusjon. Etter disse medlemmers oppfatning konkluderer regjeringen her på tvers av det foreliggende faktagrunnlag. Finansdepartementet har tidligere besvart kritikken ved å hevde at de antar at innvandring kan bli lønnsom i fremtiden fordi innvandrere da kan komme fra land som ligner på Norge. Disse medlemmer viser til at det ikke er noe faglig støtte i SSBs befolkningsprognose, som for øvrig også omtales i Perspektivmeldingen, for en slik antakelse. Tvert imot antar SSBs prognose netto utflytting blant personer fra land som «ligner på Norge» frem mot år 2060 (land-

gruppe R1 og R0). Mens hele 85 pst. av den resterende nettoinnvandringen vil komme fra ikke-vestlige land (R3) og 15 pst. fra Øst-Europa (R2).

Disse medlemmer mener at regjeringen forsøker å tegne et bilde som underkommuniserer de økonomiske konsekvenser ved høy ikke-vestlig innvandring. Fremskrittspartiet mener at dette er svært uheldig ved at det undergraver en kunnskapsbasert langsiktig politikk på innvandrings- og integreringsfeltet. Det bidrar til å polarisere debatten unødige.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere et årlig innvandringsregnskap etter mønster av Innvandringsregnskapet som utarbeides av CEFOS i Danmark.»

Disse medlemmer mener at det i denne forbindelse også bør utarbeides beregninger for alternative kostnader som viser kostnader per person med flukt-bakgrunn i Norge versus kostnader i regi av for eksempel UNHCR.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med de årlige statsbudsjettene lage en oversikt som synliggjør den samlede integreringsgjelden som staten har pådratt seg knyttet til innvandring de siste tiår, samt beregninger av hvor mye integreringsgjelden vil øke ved estimert mottak av kvoteflyktninger, asylsøkere og familiegjenforeninger i årene fremover.»

Disse medlemmer mener at dagens budsjettepraksis i forbindelse med de årlige statsbudsjettene er uheldig, ettersom dette kun synliggjør kostnadene for mottak av kvoteflyktninger det første året og ikke kostnader over tid.

NÆRING

Disse medlemmer mener at investeringer i produktive, verdiskapende og lønnsomme bedrifter er helt avgjørende for en nasjons velferd. Disse medlemmer peker på at bedriftene sysselsetter det store flertallet av norske arbeidstakere, og de genererer verdier som utgjør majoriteten av inntektene på statsbudsjettet, som igjen bevilges til alle gode formål fra Stortinget. Disse medlemmer vil holde frem at oppmerksomheten til og forståelsen av disse sammenhengene er ofte mangelfulle og underkommuniserte i den politiske debatten. Disse medlemmer mener at å legge enda bedre til rette for investeringer i levedyktige bedrifter i fremtiden vil være helt avgjørende for å bevare og videreutvikle velferden i Norge, og har derfor foreslått for Stortinget å be regjeringen utarbeide en strategi for å sikre et mer investeringsvennlig Norge frem mot 2030, med mål om at både mer norsk og utenlandsk kapital investeres i norske bedrifter.

Disse medlemmer viser til at småbedrifter er svært viktige for den norske økonomien, der små og mellomstore bedrifter står for nesten halvparten av den årlige verdiskapningen i Norge. Disse medlemmer påpeker at opprettholdelsen av det norske velferdssamfunnet er avhengig av at nye småbedrifter opprettes og ekspanderer. Det er derfor viktig å oppmuntre folk med en gründer i magen til å starte sin egen bedrift. Mange med gründeraspirasjoner er ungdom, men per i dag har unge under 18 år begrenset mulighet til å starte sin egen bedrift. Derfor har disse medlemmer fremmet forslag for Stortinget om å be regjeringen tilrettelegge bedre for at ungdom under 18 år kan opprette enkeltpersonforetak.

Disse medlemmer noterer at det overveldende flertallet av bedrifter i Norge har under ti ansatte. Disse medlemmer går ut fra at disse dermed har liten administrativ kapasitet til å drive med aktiviteter som ligger utenfor kjernevirksomheten. Mange bruker mye tid og ressurser på «papirarbeid» som kunne vært brukt på å produsere varer og tjenester, men må like fullt stort sett etterleve det samme regelverket og rapportere omtrent like mye til myndighetene som større bedrifter. Det medfører at krav og rapporteringer koster relativt sett mer for små bedrifter. Disse medlemmer mener at forenklingstiltak vil bety mye for den enkelte bedriftseier, og vil frigjøre ressurser i bedriften. Disse medlemmer har støttet regjeringens mål om å redusere næringslivets kostnader ved å forenkle rapportering, lover og regler med 10 mrd. kroner i perioden 2018–2021. Disse medlemmer mener at arbeidet med å forenkle og redusere kostnader for småbedrifter må fortsette, og har derfor fremmet et forslag for Stortinget om å be regjeringen fastsette et mål om 20 pst. reduksjon i næringslivets administrative kostnader knyttet til pålagte regler og skjemavelde fra det offentlige innen 2025.

Disse medlemmer peker på at havbruk allerede er en av Norges viktigste næringer, som også har et stort vekstpotensial som en av landets viktigste fremtidsnæringer. Disse medlemmer har merket seg at for å nå denne ambisjonen er næringen avhengig av økt konkurransekraft og produktivitet, og at dette hemmes av en lite helhetlig forvaltning. Disse medlemmer har derfor fremmet forslag for Stortinget om å be regjeringen fremme forslag om å sikre en mer helhetlig og effektiv havbruksforvaltning etter modell av olje- og gasssektoren.

SKATT OG AVGIFT

Disse medlemmer viser til at skatter og avgifter er nødvendig for å finansiere oppgaver vi skal løse i fellesskap. Samtidig påvirkes enkeltmennesker og bedrifters valg av nivået på samfunnets skatter og avgifter og hvordan de er innrettet. Et høyt skatte- og avgiftsnivå vil bidra til å redusere arbeidsinnsatsen og vri investeringer

bort fra Norge. Derfor må skatte- og avgiftstrykket ned. Disse medlemmer mener at særlig avgiftene vil være viktig å senke siden de rammer alle, men særlig de som har dårligst råd.

Disse medlemmer viser til at skattesystemet i dag med formuesskatt på arbeidende kapital virker konkurransevridende for bedrifter med norske eiere ved at utenlandske eiere ikke må betale denne skatten. Denne skattepolitikken favoriserer utenlandsk eierskap hvor det blir mer lønnsomt for kinesere eller andre utenlandske eiere enn norske. For mange bedriftseiere er en stor del av kapitalen de eier i bedriften. Når eierne da må betale formuesskatt, må de tappe bedriften for midler som heller kunne gått til å investere i driftsmidler og arbeidsplasser. Disse medlemmer vil fremheve at disse eierne også må betale utbytteskatt for midlene de tar ut av bedriften for å betale formuesskatt. Formuesskatten tar heller ikke hensyn til omsetning, likviditet eller overskudd. Disse medlemmer vil vise til Fremskrittspartiets representantforslag, Dokument 8:196 S (2020–2021), hvor regjeringen bes om å komme med forslag om et konkret skattevedtak for 2022 der hele innkrevningen av formuesskatt på arbeidende kapital, formuesskatten på næringsvirksomhet og bedrifter, fjernes i sin helhet med den hensikt å gi norsk næringsliv samme konkurransevilkår som utenlandskeid næringsliv.

Disse medlemmer viser til at Norge med sine høye avgifter og grense i mange år har hatt en stor handelslekkasje, særlig mot Sverige. Nordmenn reiser for å handle billig alkohol, snus, sigaretter, brus og matvarer. Dette fører til at verdiskapning, arbeidsplasser og skatteinntekter går til Sverige fremfor til Norge. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets representantforslag, Dokument 8:183 S (2020–2021), hvor regjeringen bes fremme forslag om en nedtrapping av avgifter mot svensk nivå på grensehandelsutsatte varer.

UTDANNING

Disse medlemmer vil påpeke at NHOs kompetansebarometer og SSBs kartlegginger viser at det er behov for et mer markeds- og verdiskapingsrettet utdanningstilbud. Flest bedrifter har behov for ansatte med utdanning fra yrkesfaglige programmer på videregående nivå, og en stor andel av bedriftene trenger folk med fagskoleutdanning. Ifølge SSB vil Norge mangle 100 000 fagarbeidere allerede i 2035. Disse medlemmer mener det er helt nødvendig å sikre disse fagarbeiderne og at de bør utdannes i Norge.

Disse medlemmer vil vise til at Fremskrittspartiet har sørget for at det i flere år har vært en målrettet satsing på yrkesfagene, og at viktige ting på yrkesfagfeltet har blitt gjennomført da Fremskrittspartiet satt i regjering. Det har blant annet vært en historisk høy økning av lærlingtilskuddet, det er innført en merkeord-

ning for lærebedrifter for å synliggjøre hvilke bedrifter som har lærlinger, og det er etablert et nasjonalt register for lærebedrifter. Videre har hospitering i næringslivet for yrkesfaglærere og flere andre tiltak og strategier gitt positive resultater. Disse medlemmer vil også peke på innføringen av praksisbrevet som gir elevene mulighet til å gå videre til fag- eller svennebrev etter fullført opplæring som et godt tiltak.

Disse medlemmer mener at utviklingen går i riktig retning, men at det nå er vesentlig å få på plass et nytt Yrkesfagløft, med konkrete og klare tiltak. Selv om utviklingen går i riktig retning, går det for sakte. Norge trenger flere gode fagarbeidere for at vi fortsatt skal være et bærekraftig velferdssamfunn. For å oppnå målet om flere fagarbeidere må vi få etablert tettere samarbeid mellom skole og arbeidsliv, og ha mer fleksibilitet i fag- og yrkesopplæringen. Videre må rådgivertjenestene i skolene styrkes, og ikke minst må elevene bli klar over hvilke utdanninger som arbeidslivet har behov for. Disse medlemmer mener det må etableres faste møtepunkter mellom lokalt og regionalt verdiskapende arbeids- og næringsliv og ungdomsskolen. Det vil være en fordel både for elevene og for velferd og verdiskaping at det opprettes utdanningsplasser som er etterspurt av næringslivet og det offentlige arbeidslivet i regionen.

Disse medlemmer vil påpeke at en svakhet ved dagens system er at fylkeskommuner legger mer vekt på ønskene til elevene enn på rekrutteringsbehovene i arbeidslivet når de planlegger antall skoleplasser. En konsekvens av dette er at mange elever får opplæring i fag det ikke vil være nok læreplasser i. Dette har vært en gjennomgående tendens i mange år, og bedriftene er tydelige på at arbeidslivets behov bør vektlegges høyest i dimensjonering av videregående opplæring.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at elevene får en realistisk tilnærming til utdannings- og arbeidsmarkedet. Elevene må bli gjort oppmerksom på hvilke utdanninger som privat og offentlig arbeidsliv har behov for og hvilke det i langt mindre grad er behov for, og utdanningstilbudet bør i større grad speile dette.

Disse medlemmer vil vise til at man enkelte steder i Norge har begynt å rekruttere ungdommer rett fra ungdomsskolen for å utdanne kompetent arbeidskraft innenfor yrkesfag. Da begynner ungdommene å arbeide etter ungdomsskolen, og gjennom et samarbeid mellom opplæringskontoret og videregående skole får de også skolefagene de trenger.

Et eksempel er Steigenmodellen som startet i 2014, med lokalt næringsliv og Steigen kommune som sterke pådrivere i prosessen. I Steigenmodellen blir man lærling i en bedrift fra første skoleuke, og all opplæring i det yrket man har valgt skjer i bedriften. Disse medlemmer mener dette er en modell som bør prøves flere steder.

Disse medlemmer vil videre påpeke at petroleumsvirksomheten er Norges overlegent største næring målt i verdiskaping, statlige inntekter, investeringer og eksportverdi. Når leverandørindustrien inkluderes, syssetter petroleumsnæringen direkte og indirekte i underkant av 170 000. Siden produksjonen på norsk sokkel startet tidlig på 70-tallet, har petroleumsvirksomheten bidratt med flere tusen mrd. kroner til Norges brutto nasjonalprodukt. Alle seriøse analyser av fremtidig etterspørsel etter olje viser at det internasjonalt vil være betydelig etterspørsel etter olje i flere tiår fremover. Disse medlemmer vil vise til at det norske velferdssamfunnet er avhengige av inntektene fra petroleumsbransjen, og at det derfor må legges til rette for fortsatt kompetanseutvikling i sektoren.

Disse medlemmer vil understreke at for å sikre et jevnt aktivitetsnivå i petroleumsnæringen er det viktig å gjøre nye funn av olje og gass. Dette gjøres best gjennom en effektiv og tidsriktig utforskning av norsk sokkel. Teknologi og forskning har vært avgjørende for at olje- og gassindustrien etter over 50 år fortsatt er Norges største og viktigste næring. Forskning vil være viktig for en effektiv oljesektor også i de kommende tiår. Forskning på petroleumsområdet på universitetene, i instituttsektoren og av oljeaktørene selv har vært med på å sikre effektiv ressursutnyttelse, nye funn og en enorm velstandsutvikling i Norge. Disse medlemmer vil påpeke at investeringene i petroleumsforskning resulterer i betydelig økt verdiskaping, store kostnadsbesparelser, nye arbeidsplasser og ny teknologi. Videre kommer resultatene innenfor petroleumsforskning til nytte på en rekke andre områder. Teknologitviking i én industri kan gi kommersialisering i en annen, og resultater fra petroleumsforskningen har vært avgjørende for utviklingen av løsninger innenfor blant annet fornybar energi, havbruk, helseteknologi og transportløsninger.

Fremtiden skapes, den vedtas ikke. Men det er politikernes oppgave å legge forholdene til rette – vi må ha mennesker og miljøer som kan utvikle kunnskap og skape verdier. Derfor må det vedtas gode rammevilkår, slik at kunnskapsutvikling, vekst og verdiskaping kan skje. Disse medlemmer understreker at gode og forutsigbare rammevilkår for forskningsmiljøene innenfor petroleumsforskning er en vesentlig faktor for fremtidig verdiskaping og inntekter for velferdssamfunnet Norge.

Disse medlemmer vil påpeke at det er sammenheng mellom satsing på forskning, utvikling og innovasjon, og vekst i økonomien. Disse medlemmer mener man i forskningspolitikken må prioritere områder der Norge har kompetansefortrinn, næringsstrukturelle fortrinn, naturgitte fortrinn eller en kombinasjon av disse. Oljesektoren er en sektor som peker seg ut her. Disse medlemmer mener det må legges til rette for mer målrettet innovasjonsarbeid og konkret

verdiskaping. Disse medlemmer mener det er viktig å ta lærdom av resultatene fra det omfattende forskningsprosjektet «Et kunnskapsbasert Norge». Konklusjonene derfra var klare: norsk forskningspolitikk bør prioritere områder der Norge har fortrinn, som olje- og gass/offshore, maritim og sjømat.

Disse medlemmer vil vise til at vi kun har produsert 48 pst. av det man pr. i dag regner med er de totale utvinnbare ressursene på norsk kontinentalsokkel. Produksjon av de gjenværende ressursene vil bidra til betydelig verdiskaping. For at dette skal være mulig, kreves det utvikling av ny kunnskap og ny teknologi. Gjennom forskning har det siden starten blitt arbeidet for å finne gode løsninger på hvordan man mest mulig effektivt kan bygge ut og produsere norsk olje og gass. Disse medlemmer vil understreke at universitetene og instituttene, og prosjekter som PETROMAKS, DEMO 2000 og forskningssentre for petroleum (PETROSENTRER), har vært og er viktige byggeklosser i det norske verdiskapingssystemet. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at fagmiljøene innenfor petroleumsforskning har god ressurstilgang og trygge og forutsigbare rammevilkår.

Disse medlemmer vil også vise til at den maritime næringen har en samlet verdiskaping på om lag 140 mrd. kroner, og sysselsetter ca. 90 000 mennesker. For at Norge skal opprettholde verdiskapingen og sin posisjon som verdensledende maritim nasjon, må det satses videre på maritim utdanning.

Disse medlemmer mener det er viktig å se på finansieringen av maritim utdanning – både når det gjelder fagskolene og høyere utdanning. Næringen har i en årrekke pekt på at maritim profesjonsutdanning er for svakt finansiert. Dette er en utdanningssektor som må ha avansert og kostbart utstyr, og det er derfor viktig med god finansiering og investeringsincentiver til utstyr i maritim utdanning for å sikre at kandidatene får kompetanse som er i samsvar med behovene i næringen. Disse medlemmer vil videre understreke behovet for tiltak som kan bidra til flere lærling-/kadettplasser. Også flere studieplasser til fagskolene er viktig for maritim næring. Ved siden av maritim høgskoleutdanning, er de maritime fagskolene avgjørende i utdanningen av skipsoffiserer for maskin og dekk, og studieplasser ved de maritime fagskolene må prioriteres.

Disse medlemmer vil videre vise til opprettelsen av bransjeprogrammene for maritim sektor og for petroleumssektoren, som det ble flertall for i behandlingen av kompetansereformen «Lære hele livet». Bransjeprogrammene fokuserer på etter- og videreutdanning i kompetansetunge og verdiskapende bransjer. Det er vesentlig at bransjeprogrammene tilføres tilstrekkelige midler, slik at verdiskapende næringer har forutsigbarhet og kan tenke langsiktig på kompetanseutviklingsområdet.

Disse medlemmer vil påpeke at høyere utdanning må dimensjoneres bedre, slik at studenter på fagskoler, høyskoler og universiteter får bedre mulighet til å velge studieretninger som gir dem relevant arbeid. Det verdiskapende arbeidslivets behov må vektlegges høyere i dimensjoneringen av både videregående og høyere utdanning. Disse medlemmer vil vise til at et flertall på Stortinget har lagt en føring om å ta inn et nytt incentiv i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler (arbeid etter studie/arbeidsrelevans) i tillegg til de som er der fra før. Dette er et system som allerede er på plass i Danmark og Finland, som vi regner som «land det er naturlig å sammenligne seg med».

Disse medlemmer vil vise til at en slik endring er et konkret incentiv for å få en fornuftigere dimensjonering av studietilbudet, som vil bidra til at verdiskapende industri, velferdssektoren og utdanningssektoren får tilstrekkelig med kompetent arbeidskraft.

Disse medlemmer mener at universiteter og høyskoler og fagskoler må prioritere å gi norsk ungdom et best mulig utgangspunkt for å skaffe seg jobb etter studiet. Dette er viktig både for den enkelte student, og for samfunnets bærekraft og verdiskaping. Disse medlemmer mener derfor det bør innføres en betydelig studieavgift for utenlandske studenter.

ARBEID OG SOSIAL

Disse medlemmer viser til at et bærekraftig velferdssamfunn med gode velferdstjenester og velferdstyelser forutsetter høy yrkesdeltakelse, og at velferdsgodene som hovedregel forbeholdes norske statsborgere og andre som bor og arbeider i Norge. Fremskrittspartiet har fått gjennomslag på flere områder for å sikre tytelser primært til norske borgere og andre som bor og jobber i landet, som kampen mot velferdsekspport, jf. Meld. St. 40 (2016–2017), Innst. 108 S (2017–2018), men også gjennom utfasing av forsørgertillegg til alderspensjon som i hovedsak ble utbetalt til barn bosatt i utlandet uten tilknytning til Norge, jf. Prop. 15 L (2020–2021), Innst. 127 L (2020–2021), Lovvedtak 40 (2020–2021) om utfasing av forsørgertillegg til alderspensjon og gjennom avvikling av ektefelle- og barnetillegg for de som ikke bor i Norge, jf. Prop. 129 L (2018–2019), Innst. 53 L (2019–2020), Lovvedtak 9 (2019–2020). Velferdstyelsene forutsettes videre av disse medlemmer å primært forbeholdes de som ikke kan arbeide av helsemessige årsaker, eller har oppnådd pensjonsalder.

Disse medlemmer viser til at fremtidsutsiktene tydelig peker på at handlingsrommet i økonomien blir mindre fremover. En av årsakene er at en relativt stor andel av personer i yrkesaktiv alder står utenfor arbeidsliv og er avhengig av økonomiske innektsstyringer, og at andelen alderspensjonister øker vesentlig fremover. Det er videre godt kjent at mange går av med alderspensjon ufrivillig tidlig som følge av bedriftsinter-

ne aldersgrenser eller særaldersgrenser. Sistnevnte bidrar etter disse medlemmers syn til å frata funksjonsfriske personer mulighet til å bidra til bærekraftighet i ordningene fremover, og fremstår som aldersdiskriminering. Disse medlemmer mener derfor adgangen til å ensidig avvikle arbeidsforhold basert på alder, når den ikke samsvarer med øvre aldersgrense i arbeidsmiljøloven, må fjernes.

Disse medlemmer viser videre til at prinsippet om at inntektssikringsytelser primært skal gis til de som ikke selv kan arbeide av helsemessige årsaker, gjør det nødvendig å stramme inn praksis på enkelte områder. Eksempelvis i tilfeller der en blir stående unødig lenge på passive inntektssikringsordninger med bakgrunn i religiøse eller ideologiske reservasjoner mot arbeid. I slike tilfeller mener disse medlemmer at en som hovedregel skal rett til videre ytelse. Det vises til representantforslag, Dokument 8:30 S (2020–2021), jf. Innst. 203 S (2020–2021), der Fremskrittspartiet foreslo å redusere eller stanse ytelse for slike reservasjoner. Disse medlemmer ser videre med bekymring på at en stor del av de utenfor arbeidsliv i yrkesaktiv alder oppgis å ha helsemessige utfordringer, lav formell kompetanse og eller minoritetsbakgrunn som årsak til manglende eller svak yrkesdeltakelse. Andelen innbyggere på helse-relaterte ytelse i Norge er svært høy sammenliknet med til eksempel øvrige land i OECD. Disse medlemmer er videre særlig bekymret for det faktum at mange barn vokser opp i fattigdom, og at det primært skyldes foreldrenes manglende tilknytning til arbeid. Arbeid er som utgangspunkt veien ut av fattigdom, og disse medlemmer er opptatt av at foreldrene i disse familiene må følges enda tettere opp for å sikre overgang til arbeid.

Disse medlemmer mener det er avgjørende å aktivt fremme tiltak som bidrar til å senke terskelen inn i arbeidslivet og sikre at velferdsytelsene ikke blir til hinder for å aktivt søke seg mot arbeid, for de som har noe arbeidsevne. Det stiller blant annet store krav til Nav om at deres oppfølging er god og målrettet, men også av helseetjenesten. Videre kreves det bredt fokus på politisk nivå for å redusere regelverkshindre og andre strukturelle hindre for arbeidsdeltakelse, og med det den enkeltes borgers evne til selvforsørgelse. Disse medlemmer viser til blant annet representantforslag Dokument 8:29 S (2020–2021), jf. Innst. 204 S (2020–2021), om å bedre legge til rette for at flere forsøker å stå i arbeid tross helseutfordringer, som tar sikte på å få til et bedre samarbeid mellom behandlende lege, Nav og andre for raskere å kunne inkludere flere av de med helseutfordringer i arbeid. Disse medlemmer viser videre til at Fremskrittspartiet sammen med regjeringen Solberg har innført aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere under 30 år, og innført vilkår om norskkurs der norskskoleferdighetene er et hinder for arbeidsdeltakelse, jf.

Prop. 24 L (2020–2021), Innst. 135 L (2020–2021), Lovvedtak 41 (2020–2021). Det vises videre til at Fremskrittspartiet, som del av regjeringen Solberg, fikk vedtatt nødvendige liberaliseringer i arbeidsmiljøloven for å sikre flere mulighet til å få en fot innenfor arbeidslivet, gjennom blant annet å åpne for en generell adgang til midlertidige ansettelse. Mange uten relevant kompetanse eller arbeidserfaring kan lettere få tilgang til arbeid gjennom midlertidige stillinger og vikariater og med det styrke sin posisjon til faste stillinger og mer stabil arbeidsinntekt. Disse medlemmer sikret samtidig nødvendige innstramminger i innleieregelverket, som eksempelvis rett på fast stilling etter tre år mot tidligere fire, og en øvre grense for andelen en virksomhet kan ha på midlertidige ansettelse. Disse innstramminger bidrar til at flere av de som ellers kunne gå lenge på midlertidige kontrakter nå kan gis rett til fast stilling tidligere enn før. Det er videre sikret håndhevingskompetanse på innleieregelverket hos Arbeidstilsynet og sikret større bevilgninger til å gjennomføre kontroller for å følge opp at reglene blir fulgt.

Disse medlemmer understreker behovet for at velferdsordningene er innrettet slik at det alltid må lønne seg å ta arbeid for de som har arbeidsevne, og at virkemidlene gjennom Nav og relevant lovverk må innrettes slik at det stimulerer til at flest mulig kommer i arbeid, og står lenger i arbeid. Det er etter disse medlemmers syn viktig at en har et lovverk som ikke gir adgang til å avvikle arbeidsforhold utelukkende basert på alder når den ikke samsvarer med øvre aldersgrense i loven, slik dagens lovverk gir adgang til. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet gjennom regjeringens deltakelse i 2015 fikk hevet øvre aldersgrense i arbeidsmiljøloven fra 70 til 72 år, og at pensjonssystemet nå gir pensjonsopptjening til 75 år. For å sikre bedre sammenheng mellom yrkesdeltakelse og rettigheter til ytelse fra folketrygden fremmet disse medlemmer forslag om å gi ordinær rett til sykepenger ved fravær fra arbeid og rett til dagpenger ved arbeidsledighet frem til 72 år for alle som omfattes av ny pensjonsreform, og ny forventet ordinær pensjonsalder på om lag 72 år, Dokument 8:104 S (2020–2021), jf. Innst. 312 S (2020–2021), om å sikre rettigheter til dagpenger og sykepenger i tråd med forventet pensjonsalder i pensjonsreformen. Fremskrittspartiet har flere ganger foreslått å oppheve adgangen til å fastsette lavere aldersgrense enn øvre grense fastsatt i arbeidsmiljøloven, såkalt bedriftsinterne aldersgrenser, men også å fjerne adgangen til å fastsette særaldersgrenser. Disse medlemmer mener bedriftsinterne aldersgrenser motvirker virkningen av ny øvre aldersgrense i arbeidsmiljøloven og må fjernes.

Disse medlemmer mener en viktig del av velferdsmodellen er å sikre at en som alderspensjonist får en pensjon å leve av ved oppnådd forventet pensjonsalder, og at lang yrkesdeltakelse må gi avkastning i form av

økt pensjon. Pensjonene er i dag sammensatt av en tredelt ordning der en del sikres gjennom Folketrygden, en del gjennom tjenestepensjon fra yrkesliv og en del personlig sparing. Folketrygdytelsen skal sikre et minstenivå for de som ikke har tilstrekkelig med egen opptjening gjennom arbeid, men også et nivå som gir incentiver til å stå lenger i arbeid. I dag opplever mange seniorer at det ikke stemmer som følge av samordningsreglene for folketrygdytelsen og tjenestepensjon opparbeidet gjennom yrkesdeltakelse. Disse medlemmer viser til at det uavhengig av hva partene i arbeidslivet vedtok tilbake i 2009, i forkant av pensjonsreformen, er svært uheldig at de som velger å stå i arbeid ut over fylte 67 år kan risikere å ikke få uttelling for det i form av høyere pensjon. Disse medlemmer mener velferdsordningenes forutsetning om høy yrkesdeltakelse også må inkludere seniorer som både kan og vil arbeide, og at de må oppleve avkastning av innsatsen om samfunnet skal lykkes med målet om at flere skal stå lenger i arbeid. Disse medlemmer viser til behandling av representantforslag Dokument 8:141 L (2019–2020), jf. Innst. 71 L (2020–2021), om endringer i samordningsloven som opphever samordningsfellen, der disse medlemmer tok til orde for å sikre bedre samsvar mellom arbeidsinnsats for dagens seniorer og pensjon. Disse medlemmer vil samtidig understreke at fremtidige pensjonister, de født etter 1963, vil oppleve langt lavere pensjoner enn dagens pensjonister får, som følge av at flertallet i Stortinget i 2011 vedtok å innføre pensjonsreformen. Pensjonsreformen er en sparereform for å få redusert det offentliges pensjonskostnader fremover. Pensjonsreformen innebærer at alle født etter 1963 må stå vesentlig lenger i arbeid for å få samme alderspensjon som dagens pensjonister får ved fylte 67 år. En anslår at en født i 1980 må påregne å stå i arbeid til om lag 72 år for å få samme pensjonsytelse som dagens 67-åring får gjennom det gamle pensjonssystemet. Disse medlemmer mener primært alderspensjoner må skjermes for stramme sparetiltak, da de ikke kan forventes å bidra med arbeid til selvforsørgelse etter oppnådd pensjonsalder. I tillegg anser disse medlemmer pensjon for å være en opparbeidet rettighet du har betalt inn til gjennom et langt liv. Når Stortingets flertall likevel har innført pensjonsreformen mot Fremskrittspartiets stemmer, må det etter disse medlemmers syn være større sammenheng mellom plikter, forventninger og rettigheter enn det er i dag. Disse medlemmer mener det er en særskilt utfordring at Stortingets flertall på den ene siden hever forventet pensjonsalder for neste generasjon, mens en på den andre siden ikke gir rettigheter som andre arbeidstakere har. Til eksempel har de over 67 år i dag ikke rett på dagpenger ved arbeidsledighet, og kun en begrenset rett til sykepenger ved sykefravær inntil 60 dager mellom 67–70 år. Slik mener disse medlemmer det ikke kan være, når en

samtidig har lagt til grunn at en må stå i arbeid til om lag fylte 72 år for å få en pensjon å leve av. Disse medlemmer viser til representantforslag Dokument 8:104 S (2020–2021), jf. Innst. 312 S (2020–2021), om å sikre rettigheter til dagpenger og sykepenger i tråd med forventet pensjonsalder i pensjonsreformen.

Disse medlemmer understreker at Fremskrittspartiet som eneste parti stemte mot pensjonsreformen, med blant annet bakgrunn i at den gir lavere pensjon til pensjonister gjennom underregulering. For løpende pensjoner har en siden 2011 lagt til grunn at de skal reguleres med lønnsvekst fratrukket 0,75 pst. Det har gitt mange magre år for dagens pensjonister, og flere år med redusert kjøpekraft. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet gjennom regjeringdeltakelse i perioden 2013–2019 bidro til flere grep som likevel løftet pensjonistene, gjennom blant annet redusert skatt, økt minstepensjon for enslige og redusert avkortning i grunnpensjon for gifte og samboende. Disse medlemmer er svært fornøyd med seieren Fremskrittspartiet også har fått gjennom behandling av statsbudsjettet for 2021, der løpende alderspensjoner sikres vekst på linje med lønsmottakere, men også en særskilt kompensasjon for underreguleringen gjort i oppgjøret for 2020. Disse medlemmer viser til representantforslag om et anstendighetsløft for pensjonister, jf. Dokument 8:53 S (2020–2021), Innst. 221 S (2020–2021), fremsatt i samarbeid med Sosialistisk Venstreparti og Pensjonistforbundet ultimo 2020, som sikret et nødvendig løft for enslige minstepensjonister og ny og bedret reguleringsmodell. Gjennom denne behandlingen ble underreguleringen på 0,75 pst avskaffet og erstattet med en modell som sikrer landets pensjonister en utvikling på snittet av lønns- og prisveksten i samfunnet. Disse medlemmer viser til at til tross for flere store gjennomslag for å styrke pensjonistenes kår, så gjenstår flere kamper som Fremskrittspartiet vil fortsette å kjempe for på vegne av landets pensjonister, både nåværende og fremtidige.

Disse medlemmer viser til Perspektivmeldingens omtale av utviklingen i barnefattigdom og sosiale forskjeller. Disse medlemmer bemerker at det de siste årene har vært en stor økning i barnefattigdom og sosiale forskjeller. Dette er mer presist omtalt i SSBs rapport fra 29. mars 2021 som viser at 115 000 barn bodde i lavinntektsfamilier. SSB skriver i rapporten at «andelen barn med vedvarende lave husholdningsinntekter har økt jevnt siden 2011 og var 11,7 pst. i 2019, året før pandemien inntraff. Barn med innvandrerbakgrunn blir stadig mer overrepresentert og utgjør 6 av 10 barn i denne kategorien».

Disse medlemmer merker seg at inntekts- og formuesstatistikken for husholdninger 2019, året før pandemien traff, viste en positiv inntektsutvikling for norske husholdninger etter flere svake år. Likevel fort-

satte andelen barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt å øke, og i alt 115 000 barn tilhørte en husholdning som over tre år hadde så lave inntekter at de havnet i denne lavinntektsgruppen. Det er vel 4 000 flere barn enn året før og utgjør 11,7 pst. av alle barn. Barn som vokser opp i lavinntektshusholdninger, har økt fare for å oppleve at de ikke har de samme godene som andre barn. Studier viser at personer født inn i lavinntektsfamilier har økt fare for å bli hengende etter på flere levekårsområder, blant annet viser oppvekst i lavinntekt sammenheng med negative helseutfall. Det er påvist at unges mentale helse påvirkes av å tilhøre en lavinntektsfamilie (Fløtten og Nielsen 2020).

Disse medlemmer registrerer at barn med innvandrerbakgrunn utgjør i alt 18 pst. av alle barn over en treårsperiode. Siden 2013 har barn med innvandrerbakgrunn likevel utgjort over halvparten av alle barn med vedvarende lavinntekt, og det er i denne gruppen vi har sett størst økning de siste årene. Dette har en klar sammenheng med at husholdninger med svak tilknytning til arbeidsmarkedet er mest utsatt for lavinntekt. Avgjørende for å redusere barnefattigdom er å styrke integreringen, og sikre økt yrkesdeltakelse, særlig for gruppen ikke-vestlige innvandrere.

ENERGI OG MILJØ

Disse medlemmer har som utgangspunkt at å redusere klimagassutslipp er en global utfordring, hvor vi må finne globale løsninger for å løse problemet. Disse medlemmer viser til at vi er avhengig av internasjonale avtaler som ligger til grunn for våre nasjonale planer for reduksjon av klimagassutslipp. Alle klimagassutslipp har en kostnad for samfunnet, og disse medlemmer legger prinsippet om at forurenser betaler til grunn, men at vanlig folk skal spares for en urimelig avgiftsbyrde.

Disse medlemmene mener det er mulig å føre en effektiv klimapolitikk som kutter utslipp og skaper jobber dersom man gjør klimasmarte valg gjennom en aktiv bruk av skogen, og øke plantingen av skog som binder store mengder karbon årlig. Videre har disse medlemmene foreslått å benytte kvotefleksibiliteten som ligger i avtalen med EU ved å kjøpe klimakvoter når det er billigere enn alternative tiltak i Norge.

Disse medlemmer vil også prioritere utvikling av ny teknologi som gir utslippsreduksjoner, eks. null- og lavutslippsteknologi i maritim sektor som også kan skape arbeidsplasser i Norge. Disse medlemmer mener vi bør satse i bransjer der vi kan skape nye arbeidsplasser og dermed tjene oss rike på reduserte utslipp, ikke gjennomføre tiltak som truer norske bedrifter.

Disse medlemmer mener vi må erkjenne at Norge ikke har en egen atmosfære og at klimautfordringene er globale og dermed må løses globalt. Derfor er

disse medlemmer kritiske til at regjeringen i klimameldingen legger opp til at alle kuttene skal tas i Norge og ikke gjennom fleksible mekanismer som å kjøpe utslippskvoter i utlandet. Disse medlemmer kan ikke støtte symbolpolitikk som kan medføre at norsk industri og tusenvis av arbeidsplasser flagger ut.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet støttet en avtale med EU, da industrien vår allerede samarbeidet med EU i kvotepliktig sektor, og den skulle sikre at andre deler av næringslivet får samme konkurransevilkår som næringslivet i EU. En ny avtale for ikke kvotepliktig sektor ville i tillegg gi oss tilgang til EUs fleksibilitetsmekanismer, som ville kunne være et alternativ for Norge til å kutte i egne utslipp. Disse medlemmer understreker at grunnlaget for en felles gjennomføring med EU var derfor at dette ville øke den fleksibiliteten for Norge i sin gjennomføring av klimapolitikken.

Disse medlemmer understreker at denne fleksibiliteten var avgjørende for at Fremskrittspartiet sluttet seg til en felles gjennomføring med EU. Det er i den sammenhengen verdt å minne om at fleksibiliteten er spesielt viktig for et land som Norge som allerede før 1990 og 2005 hadde bygd ut fornybar energi, drevet aktiv energieffektivisering og dermed hadde et vanskeligere utgangspunkt enn de fleste andre land for å gjennomføre billige og virkningsfulle kutt.

Hovedvirkemidlet til regjeringen i Klimameldingen var en dramatisk økning i CO₂-avgiften til 2 000 kroner i 2030. Disse medlemmer er bekymret for konsekvensene dette vil kunne få for ulike næringer og for folk flest. CO₂-avgift er et effektivt virkemiddel, samtidig mener disse medlemmer det vil være vanskelig å kunne målrette virkemidler i omstilling og utvikling ny teknologi fordi ulike sektorer er forskjellige. Effektiviteten i CO₂-avgiften kan dermed true levedyktigheten til en rekke norske bransjer og bedrifter. Disse medlemmer viser til at dette har regjeringen foreslått på tross av at IMF anslår at en CO₂ på 700 kroner i 2030 vil være forenelig med å begrense oppvarmingen til 2 grader.

Disse medlemmer viser til at regjeringen meldte inn sitt forsterkede klimamål til FN ved å redusere utslippene med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. sammenliknet med 1990-nivå. Disse medlemmer viser til at konsekvensen av regjeringens iver for å være tidlig ute, er at Norge sitter igjen med andre bokføringsregler enn EU for opptak og planting av skog. Når regjeringen valgte netto null utslipp i skog- og arealbrukssektoren for å oppnå det forsterkede klimamålet, påpeker disse medlemmer at regjeringen valgte bort et CO₂-opptak på ca. 10 millioner tonn. Dette tilsvarer langt over halvparten av det kuttet som Norge har forpliktet seg til. Disse medlemmer viser til at dette grepet fra regjeringen direkte motarbeider interessene til norsk næringsliv, reduserer potensial for verdiskaping og etablering av arbeidsplasser i Norge.

Disse medlemmer mener det er viktig å ha med seg at Norge hadde et helt annet utgangspunkt for å redusere sine klimagassutslipp i 1990 enn hva dagens EU hadde. Norge var allerede den gang et fornybart samfunn sammenlignet med EU, som hadde store deler av sin energiproduksjon tilknyttet kullkraft. Disse medlemmer viser til at det er tross alt enklere å finne et alternativ til renere energi fra kullkraft enn til vannkraft.

Disse medlemmer er bekymret for undervurderingen som blir gjort i internasjonale klimaavtaler, og betydningen som fremvoksende økonomier vil ha for den fremtidige globale økonomi. Kina og India er blant eksempler på nasjoner som har et mye gunstigere utgangspunkt i Parisavtalen, akkurat som næringsliv i EU har fordeler overfor norsk næringsliv på grunn av regjeringens unnløstelse av å prioritere like konkurransevilkår. For næringslivet i Norge som er i sterk omstilling, mener disse medlemmer det vil dette svekke konkurransevnen til eget næringsliv og muligheten for å lykkes i en større internasjonal konkurranse. Et eksempel på dette er at Kina i 2019 økte sine CO₂-utslipp med om lag 300 millioner tonn, eller om lag 6 ganger det totale norske utslippet. Disse medlemmer mener dette enkelt illustrerer det som kan bli paradokset ved klimapolitikken i Norge. Norske arbeidsplasser vil få en økt byrde, mens eksempelvis Kina ikke har krav til utslippsforpliktelser før i 2030. Dette mener disse medlemmer gir stor risiko for at både norsk og europeisk industri flyttes til Asia.

Disse medlemmer mener det er viktig at rammevilkårene for fornybare energiteknologier er teknologinøytrale og stimulerer til mest mulig energi til lavest mulig pris. Disse medlemmer ser for seg at teknologiutviklingen blir drevet helt uavhengig av hva norske myndigheter foretar seg av særnorske krav og avgifter. Derfor mener disse medlemmer det som er viktig er å gjøre god infrastruktur tilgjengelig. Dette er særlig viktig for flåtefartøy og tungbiltransport.

Disse medlemmer opplever at gode lavutslippsalternativer som biogass og bruk av avansert biodiesel i mer eller mindre grad har blitt tatt ut av regnestykket når utslippskutt diskuteres. Disse medlemmer mener disse alternativene kan spille en viktig rolle i arbeidet med å kutte klimagassutslipp, spesielt når det gjelder tungtransporten og flytrafikken, som inntil videre ikke har andre alternativ.

Selv om elbiler stadig utgjør en større del av nybilmarkedet, er det fortsatt slik at nordmenn flest kjører bensin- og dieselbil. Tall fra 2020 viser at 80 pst. av kjørelengden gjennomføres med bensin- eller dieselbil. Bilen gir bevegelsesfrihet og økte muligheter på tvers av inntektsnivå og geografi. Disse medlemmer mener derfor at vi må ta høyde for dette i klimapolitikken.

Disse medlemmer mener at ambisjonene om overgang til lavutslippsløsninger for tungtransporten

ikke henger sammen med teknologiutviklingen, og mener de ambisiøse målsettingene er uopnåelige.

Skal man over tid få ned utslippene fra transportsektoren er det etter disse medlemmers syn avgjørende at tungtransporten over tid fornyes til å drives med andre energibærere som for eksempel biogass. Disse medlemmer mener en særnorsk CO₂-avgift er direkte hemmende for norske transportbedrifters mulighet til å foreta et slikt teknologiskifte når eventuell ny teknologi gjøres tilgjengelig. Disse medlemmer viser til forslag som er fremmet i Stortinget om å fjerne de statlige barrierene for økt produksjon og bruk av biogass, jf. Dokument 8:231 S (2020–2021).

Det er viktig at vi har en teknologinøytral tilnærming, og at virkemidlene hensyn tar dette. Disse medlemmer ser for seg at teknologiutviklingen blir drevet helt uavhengig av hva norske myndigheter foretar seg av særnorske krav og avgifter, derfor mener disse medlemmer det som er viktig er å gjøre nødvendig infrastruktur tilgjengelig for å kunne realisere å ta flere teknologier i bruk. Dette er særlig viktig for store flåter av kjøretøy og tungbiltransport.

Gjennom grønt skipsfartprogram er hovedmålet å styrke norsk maritim næring og bidra til teknologiutvikling som vi kan eksportere til andre land samtidig som vi bidrar til å redusere utslipp. Programmets visjon er at Norge skal etablere verdens mest effektive og miljøvennlige skipsfart. Disse medlemmer støtter dette arbeidet.

Disse medlemmer mener det er behov for å styrke mulighetene for videre utvikling, og ikke skape økonomiske hindringer. Nærskipsfarten er godt egnet for å teste ut ny teknologi, som senere kan flyttes over på større og mer energiintensive skip. Dette vil utløse økt verdiskaping i den maritime klyngen, flere arbeidsplasser og muligheter for eksport av ny grønn teknologi.

For disse medlemmer er det et mål at den norske klimaplanen skal unngå å øke andre lands utslipp. Disse medlemmer viser derfor til at norske avgifter må derfor ses i sammenheng med avgifter i land vi konkurrerer med.

Disse medlemmer mener en oppnåelse av klimamålene krever at selskapene har et langsiktig perspektiv på virksomheten i Norge. Konkurransedyktige rammebetingelser som sikrer lønnsom produksjon på norsk sokkel og som stimulerer til teknologiutvikling og innovasjon vil være avgjørende for å sikre industriens konkurransekraft også i fremtiden.

Klimagassutslippene fra norsk olje- og gassproduksjon er blant de laveste i verden. Norge har en av verdens reneste petroleumsindustri som utnytter ressursene sine best. Den representerer 3 pst. av verdens olje- og gassproduksjon, og disse medlemmer mener kutt her vil kun flytte produksjonen til land som produserer med vesentlig høyere utslipp og lavere utnyttelsesgrad.

Det vil ikke gi reduksjon i globale utslipp, men en dramatisk reduksjon i Norges inntekter som grunnlag for velferdsstaten.

Elektrifiseringen av sokkelen vil basert på svar fra regjeringen selv, ikke gi noen reell klimaeffekt, men åpne for et økt kraftbehov som mest sannsynlig må bygges ut med vindkraft. Gassen som man har tilgjengelig på sokkelen i dag vil da bli sendt til Europa og brent der istedenfor. Disse medlemmer påpeker at dette er en ekstremt kostbar løsning, uten å gi noen som helst globale reduksjoner av CO₂-utslipp. Store mengder elektrisk kraft til sokkelen vil også gi effekt i form av økte strømpriser i Norge. Disse medlemmer er derfor svært skeptiske til å elektrifisere sokkelen med strøm fra land og viser til Dokument 8:144 S (2020–2021) som er fremmet i Stortinget denne våren.

Disse medlemmer er opptatt av å kunne belyse hvor strømmen skal komme fra i et stadig mer elektrisk samfunn. Disse medlemmer opplever at det er lite populært for tiden å bygge ny vindkraft eller vannkraft. Vannkraften har gitt Norge tilgang på sikker og ren energi. Norge har et kraftoverskudd, men ikke i overskuelig fremtid dersom behovet for kraft øker vesentlig. Disse medlemmer vil derfor ikke støtte å ta kraft fra land ut til sokkelen. I enkelte områder er elektrifisering dyrt eller umulig, og andre steder fører det kun til å flytte utslipp og/eller kun bidra til å øke prisen på strøm for vanlige folk og industri.

Disse medlemmer mener klimapolitikk bør være industripolitikk, som betyr utvikling av ny teknologi, verdiskaping og utvikling av arbeidsplasser. Disse medlemmer mener målet er å legge til rette for en konkurransedyktig industri som produserer varer og produkter med lave utslipp. Norge har gode konkurransefortrinn for prosessering av råmaterialer og metaller, integrasjon i maritim sektor, produksjon og resirkulering av batterier, produksjon av hydrogen, havvind, ny teknologi innenfor CCS etc. Norge kan i disse prosessene bruke fornybar kraft. I tillegg har Norge en arbeidsstyrke som er høyt utdannet, teknologisk kompetent og med lang industriell erfaring. Disse medlemmer mener klimapolitikken skal støtte opp og utvikle Norges konkurransefortrinn, utvikle med fokus på arbeidsplasser og verdiskaping.

Reduksjonen i kostnader går raskt for enkelte teknologier, og nye aktører kommer til markedet. Disse medlemmer vil legge rammebetingelser til rette for små- og storskala karbonfangst-, -transport- og -lagrings løsninger hvor vi ser at dette kan være en kostnadseffektiv del av løsningen for markedet.

Disse medlemmer mener en økning av CO₂-avgiften som foreslått i klimameldingen vil gi et særnorsk høyt avgiftsnivå på norsk industri som øvrig europeisk industri ikke vil få. Det betyr at vi ikke bare taper i konkurransen mot India, Kina og andre store land som ikke

har en konkret utslippsforpliktelse for 2030. Vi taper også kampen internt mot våre nærmeste handelspartnere i EU.

Disse medlemmer mener at klimakvotene som Norge ikke får bruk for på grunn av store utslippskutt, vil bli kjøpt opp av bedrifter i andre land i EUs kvotemarked. Da kan de andre landene øke sine utslipp og holde prisene nede, mens industriarbeidsplasser i Norge går tapt.

Disse medlemmer legger til grunn at CO₂-avgiften frem mot 2030 bør holdes lavere enn kvoteprisen, og ser heller det kan være et mål å harmonisere CO₂-prisen med kvoteprisen i markedet. Dagens kvotepris ligger på om lag 300 kroner pr. tonn, mens CO₂-avgiften er nærmere dobbelt så høy. En slik avgiftsfastsettelse vil gi rom for å ta kutt ute når det er mer lønnsomt enn å gjennomføre tiltak i Norge, samtidig som norsk næringsliv vil ha like konkurransevilkår resten av Europa.

Disse medlemmer er likevel skeptiske til at dette vil være en ordning som vil gi selskapene forutsigbarhet over tid. Omstilling til lavutslippssamfunnet mot 2050 krever store investeringer, og da vil forutsigbare rammevilkår for næringslivet være avgjørende for å lykkes. En forutsetning for dette er at myndighetene er like tydelige på hvordan avgiften skal fordeles tilbake til næringslivet som hvordan den kreves inn.

Disse medlemmer vil fremholde at skogen har en viktig rolle i norsk klimapolitikk, som også regjeringen slår fast i klimameldingen. Skogen leverer karbonbinding direkte gjennom vekst, trevirke som erstatter andre byggematerialer som har større klimaavtrykk, og biomasse til produksjon av drivstoff med lave utslipp. Disse medlemmer viser til at skogforvaltning har positiv effekt på klima, særlig på lang sikt. Forvaltning av skog er derfor for disse medlemmer et viktig virkemiddel også i arbeidet med å redusere klimagassutslipp. Skognæringen er en viktig industri for Norge, og disse medlemmer er opptatt av at norske industribedrifter får like konkurransevilkår som sine europeiske konkurrenter.

Omstillingen i samfunnet krever økt produksjon av fornybare råvarer som skog. Disse medlemmer mener derfor vi må stimulere skogproduksjonen og ikke forbigå nytten av den. Verdikjeden skogen er en av få næringer som bidrar til sysselsetting og verdiskaping i Distrikts-Norge. Dette mener disse medlemmer også er et viktig perspektiv.

Plastforsøplingen er økende, og plast på avveie er en av vår tids største klima- og miljøutfordringer. Disse medlemmer er bekymret for problemer forårsaket av plastforsøpling og dens innvirkning på fisk, fugl, sjøpattedyr og økosystemet generelt. Plast omdannes etter hvert til mikroplast og nanoplast. Hvert år havner mellom åtte og tolv millioner tonn plast i havet. Disse medlemmer er bekymret for den trusselen det er for

både dyreliv i havet og mennesker. Disse medlemmer viser til forslag fremmet i Stortinget om globale og nasjonale tiltak for renere hav og håndtering av plast, jf. Dokument 8:236 S (2020–2021).

Utfordringer knyttet til flom og skred er beskrevet som en av utfordringene knyttet til klimarisiko i meldingen. Disse medlemmer støtter at arealplanlegging i kommunene er et viktig arbeid for å forebygge tap av skader. Videre viser disse medlemmer til at det er et stort behov for flom- og skredforebyggende tiltak mange steder i landet. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i sitt alternative statsbudsjett foreslo en økning av bevilgingen til Norges vassdrags- og energidirektorat til flom- og skredforebygging på 200 mill. kroner. Dette var et prioritert område den tiden Fremskrittspartiet satt i regjering, og disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet bidro til å øke denne posten i perioden.

I tillegg foreslo disse medlemmer et tillegg på 500 mill. kroner til skredsikring av riks- og fylkesveier i sitt alternative statsbudsjett i år. Disse medlemmer viser for øvrig til at Fremskrittspartiet ønsker generelt å vedlikeholde og bygge mer vei. Det vil også bidra til at vi kan erstatte gamle rasutsatte veier, og på den måten bidra til økt sikkerhet på norske veier.

HELSE

Disse medlemmer viser til at vi lever lenger, og det er et gode i samfunnet. I en tid der det blir stadig flere eldre, blir det samtidig flere friske eldre. Disse medlemmer mener det at vi blir flere eldre er et sunnhetstegn, og at en verdig eldreomsorg er en av velferds-samfunnets kjerneoppgaver. Eldre er en stor ressurs, ikke minst for frivilligheten.

Disse medlemmer mener vi må ta i bruk tilgjengelig velferdsteknologi. I fremtiden vil det bli mange flere eldre som lever lenger, og som i varierende grad vil ha behov for pleie, omsorg og bistand. Disse medlemmer mener velferdsteknologi kan bidra til å gjøre hverdagen enklere, tryggere og friere og gi flere mulighet til å bo i egen bolig enda lenger.

Disse medlemmer mener offentlig sektor skal legge til rette for å implementere gode velferdsteknologiske løsninger. Allerede i dag finnes det en rekke smart-husløsninger, sensorteknikker og elektroniske meldesystemer som dessverre i altfor liten grad er tatt i bruk.

Disse medlemmer mener velferdsteknologi vil gi større trygghet for pårørende. Likevel påpeker disse medlemmer at velferdsteknologi aldri må bli en erstatning for menneskene som skal gi god omsorg og pleie.

Kunstig intelligens kan gi raskere og bedre diagnoser, og oppfølging av sykdom kan bli mer personlig. Disse medlemmer mener vi har mye å se frem til innenfor helseteknologi. Kunstig intelligens vil kunne

bidra til å redusere helsebyråkratiet kraftig. Bruk av roboter kan gi tryggere operasjoner og mer helsehjelp kan gis i hjemmet. Disse medlemmer mener det er viktig at Norge legger til rette for nyutvikling på dette området.

Disse medlemmer mener det er avgjørende å ta i bruk ny teknologi, nye løsninger og nye medisiner i tiden fremover. Disse medlemmer mener at Norge altfor ofte er sent ute med å ta i bruk nye behandlingsmetoder som kan gi enkeltmennesker mange flere gode leveår.

Disse medlemmer ønsker ikke at størrelsen på lommeboken skal avgjøre om du får god helsehjelp eller ikke. Mange har opplevd at de ikke får dekket nødvendig behandling og har måttet bruke egne midler eller opprette innsamlingsaksjoner for å få tilgang til nye medisiner og behandlingsmetoder kun fordi Norge er sent ute med å tilby dette i det offentlige helsevesenet.

Disse medlemmer viser til at Norge i dag ikke tilbyr stamcellebehandling til MS-syke utenom stamcellestudien RAM-MS. Likevel finnes det en løsning i dag som har gitt livsgnistene tilbake til flere MS-pasienter.

Disse medlemmer viser til at flere norske MS-syke har sett seg nødt til å reise til utlandet for å få behandling. Denne behandlingen går ut på at det sannes stamceller fra kroppen, og at man deretter får cellegift før man får tilbakeført stamcellene. Norge tilbyr ikke en slik behandling til alle, fordi behandlingen fortsatt er på forskningsstadiet. Disse medlemmer viser til Dokument 8:221 S (2020–2021) hvor Fremskrittspartiet foreslår at MS-pasienter som ikke får tilbud om stamcellebehandling i Norge, får tilbud om å gjennomføre dette i utlandet, finansiert av staten, samt at det legges til rette for at norske MS-pasienter i større grad blir deltakere i forskningsprosjekt på stamcellebehandling i inn- og utland, hvor kostnaden blir dekket gjennom offentlige midler.

Disse medlemmer viser til at det ikke kun er utfordringer knyttet til behandlinger og nye medisiner for MS-syke. Mange pasientgrupper er i dag helt uten behandlingalternativer. Dette gjelder også for enkelte kreftpasienter, for ALS-syke og personer med demens. Disse føyer seg inn i rekken av mennesker som sitter igjen uten håp og med et sterkt ønske om å prøve det som er tilgjengelig av nye medisiner og behandlinger.

Disse medlemmer viser til at i Norge er den eneste medisinen som er tilgjengelig for alle ALS-syke, Rilutek, som ble tilgjengelig og godkjent i 1995. Den er antatt å være livsforlengende med 3–6 måneder. Disse medlemmer mener utviklingen av medisiner til de ALS-rammede i Norge går for sakte og følger ikke med den internasjonale utviklingen. Disse medlemmer viser til at ALS-syke i USA får en såkalt «right to try». Dette er altså en rett til å prøve ut medisiner, noe som gjør

at man gir terminalt syke pasienter tilgang til eksperimentelle medisiner som har fullført fase I-testing, men som ikke er godkjent av Food and Drug Administration (FDA). Disse medlemmer viser til Dokument 8:220 S (2020–2021) om å sikre at ALS-syke, demenspasienter og andre med alvorlige diagnoser får en «right to try», hvor Fremskrittspartiet foreslår å innføre en «right to try» i Norge for ALS-syke, demenspasienter og andre med alvorlige diagnoser.

Disse medlemmer viser til at det også er andre sykdommer og diagnoser som ikke får tilbud om tilgjengelig behandling i Norge. Disse medlemmer viser til at menneskene i Norge som lever med den sjeldne og alvorlige formen av sykdommen retinitis pigmentosa (RP), som er forårsaket av genfeil i RPE65-genet, først nå får tilgang til behandling. Sykdommen rammer netthinnen og gjør at synsfeltet gradvis blir mørkere og mindre

Disse medlemmer viser til Dokument 8:141 S (2020–2021) hvor Fremskrittspartiet foreslo at personer med sykdommen retinitis pigmentosa (RP) som kvalifiserer til operasjonen, får tilgang til Luxturna enten i Norge eller i utlandet finansiert av Helseforetakene.

Disse medlemmer er positive til at denne gruppen endelig skal få dekket behandlingen, men mener det har tatt altfor lang tid og at Norge kommer etter mange land som allerede tilbyr denne behandlingen.

Disse medlemmer merker seg at stadig flere ønsker digital tilgang til psykisk helsehjelp. Kantars helsepolitiske barometer for 2021 viser at for 29 pst. vil det være enklere å få psykisk helsehjelp dersom de kan få hjelp digitalt via chat eller video. Disse medlemmer mener det er mange organisasjoner som gjør en viktig jobb for å kunne være der for mennesker i alle aldersgrupper. Disse medlemmer mener Mental Helse Ungdom er en slik organisasjon, som blant annet jobber for forebygging av psykiske plager blant barn og unge. Disse medlemmer viser til at denne chatten brukes av ungdom fra hele landet. Disse medlemmer mener et slikt tilbud er viktig, også for å sikre at ungdom som har behov for å prate med noen i denne tunge tiden, faktisk får det. Disse medlemmer viser til Prop. 78 S (2020–2021), jf. Innst. 233 S (2020–2021), hvor Fremskrittspartiet foreslo at det skulle bevilges 1 mill. kroner til deres chattetjenester og at dette ble vedtatt.

Disse medlemmer mener det er viktig at man bygger sykehusbygg som står seg i fremtiden. Disse medlemmer mener det viktigste for planlegging og dimensjonering av nye sykehusbygg er at beregningene gjøres i forhold til forventet demografisk og epidemiologisk utvikling. Samtidig understreker disse medlemmer at man ikke kan se fullstendig bort fra de endringer i behandlingsmetoder, effektivisering og ny teknologi som både er og som kommer i tiden fremover. Når kapasitetsbehovet er ferdig kartlagt, må resten av

planleggingen og utbyggingen være i tråd med det utredede behovet.

Disse medlemmer viser til erfaringer med tidligere bygging av sykehus som har vist at der man nedskalere bygget underveis i prosessen, oppstår det korridorpasienter fra dag én etter at sykehuset er tatt i bruk. Dette viser viktigheten av at beregningsgrunnlaget er det styrende gjennom hele prosessen.

Disse medlemmer viser til behandlingen av Dokument 8:147 S (2019–2020) hvor Fremskrittspartiet foreslo en ny finansieringsmodell for sykehus, der investering og drift adskilles.

Disse medlemmer ser med sterk bekymring på utviklingen knyttet til sykehusenes omstillingsutfordringer, økonomi, ventelister og utstyrssituasjon. Gjennom hele koronapandemien har Fremskrittspartiet advart regjeringen mot u håndterlige helsekøer dersom ikke all tilgjengelig kapasitet ble utnyttet underveis. Dessverre har privat kapasitet i for liten grad blitt brukt, og flere hundre tusen mennesker venter nå på nødvendig helsehjelp.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i forhandlinger med regjeringspartiene har fått gjennomslag for midler til å kjøpe privat kapasitet. Likevel mener disse medlemmer at det er behov for å se på denne utfordringen i et mer sammensatt bilde. For å sikre at det ikke er et todelt helsevesen i Norge, mener disse medlemmer all ledig kapasitet i helsesektoren må tas i bruk.

Gjennom fritt sykehusvalg er det helseregionene som bestemmer om pasientene kan behandles av private, og gjennom fritt behandlingsvalg er det pasientene som selv bestemmer om de vil behandles av private. Disse medlemmer ønsker at denne avgjørelsen skal tas av pasientene selv, og ikke av helseregionene. Derfor er fritt behandlingsvalg viktig.

Disse medlemmer viser til at fritt behandlingsvalg ble innført nettopp av hensyn til pasientene. Mange pasienter har over for lang tid ventet på behandling mens det har vært ledig kapasitet både på offentlige og private behandlingssteder. Fritt behandlingsvalg gir alle pasienter mulighet til å få raskere behandling og velge hvor behandlingen skal utføres.

Disse medlemmer mener det viktigste er at pasienter ikke blir ventende i sykehuskø, mens det er private helsetilbydere som har ledig kapasitet. Disse medlemmer mener valgfriheten til pasientene må settes høyt.

Disse medlemmer mener det ikke er noen grunn til at mennesker skal stå i helsekø når det finnes ledig kapasitet hos private aktører. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i sitt alternative budsjett for 2021 foreslo å bruke 1 mrd. kroner på kjøp av privat kapasitet i helsesektoren, slik at ordningen med fritt behandlingsvalg kunne utvides og bidra til at vanli-

ge folk ikke trenger helseforsikringer eller høye inntekter for å kunne få helsehjelp akkurat der de ønsker seg.

Disse medlemmer viser til at fritt behandlingsvalg ble innført av hensyn til pasientene, som kan selv velge hvor de vil ha sin behandling utført, mens regningen tas av det offentlige. Disse medlemmer viser til at over 25 000 pasienter ved utgangen av august 2019 hadde kommet raskere til helsehjelp eller fått velge seg til den institusjonen som de selv mente hadde det beste tilbudet gjennom fritt behandlingsvalg.

Disse medlemmer viser til at det er en mangel på arbeidskraft innenfor helsesektoren. Navs bedriftsundersøkelse 2019 viser at Norge i dag mangler 4 500 sykepleiere og 1 100 spesialistsykepleiere. Det ligger heller ikke an til at dette løser seg i tiden som kommer. Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at Norge i 2035 vil mangle hele 28 000 sykepleiere og 18 000 helsefagarbeidere. Det er ikke annet enn bekymringsfullt.

Disse medlemmer mener noe av det viktigste vi kan gjøre for å løse de behovene helsesektoren står overfor i de kommende årene, er å sørge for at vi utdanner folk til det vi mangler folk til. I april i 2020 var det registrert nesten 14 000 førstevalgssøkere til sykepleiestudiene, en økning fra 2019. Selv om søkertallet til sykepleierutdanningen hadde gått ned, vil det fortsatt ikke være plass til alle førstevalgssøkere som ønsker denne studieretningen. Det er altså langt flere søkere enn det er studieplasser, samtidig som Norge går inn i en periode der mangelen på helsepersonell vil øke drastisk over de neste årene.

Disse medlemmer viser til at ifølge den norske legeforeningen trenger Norge 1 500 nye leger hvert år, men det utdannes kun 600 nye. Omtrent 500 leger utdannes i utlandet, i hovedsak i Øst-Europa og Danmark. Flere steder i Norge er det legekrise. Det er ikke fastleger tilgjengelig, og listen med pasienter som legene må behandle vokser seg lengre og lengre.

Disse medlemmer mener at for å løse behovene i helsesektoren fremover, må Norge begynne å utdanne det helsepersonellet vi har behov for. Norske universiteter og høyskoler må prioritere utdanningsplasser som svarer til samfunnets behov.

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets alternative budsjett hvor det foreslås et betydelig løft i helseutdanningene gjennom å sette av penger til å opprette 250 nye studieplasser innenfor medisin og 2 500 nye studieplasser innenfor sykepleie.

Disse medlemmer understreker viktigheten av å sikre tilstrekkelig praksisplasser for sykepleiere og medisinstudenter under utdanning. Disse medlemmer understreker derfor viktigheten av dialog med kommuner, helseforetak og private sykehus for å etablere forpliktende samarbeid om nettopp tilstrekkelig praksisplasser for sykepleiere og medisinstudenter under utdanning.

Disse medlemmer viser til at Norge er sårbart for svikt i den globale legemiddelindustrien. Norge er nesten 100 pst. avhengig av å importere legemidler, noe som gjør landet ekstra sårbart ved kriser eller ved brudd i de globale forsyningslinjene.

Disse medlemmer mener at det ikke er holdbart at Norge i slike situasjoner er helt avhengig av land det ikke er heldig å stå i et avhengighetsforhold til. Disse medlemmer mener det må legges til rette for at man i fremtiden kan bli selvforsynt med de viktigste legemidlene, og ha en produksjonskapasitet for helt nødvendige vaksiner.

Disse medlemmer viser til at det i dag er et fåtall norske produksjonsmiljøer som produserer legemidler på oppdrag fra internasjonale legemiddelselskaper. Disse medlemmer mener man må bruke deres kompetanse og kapasitet til å få i gang norsk produksjon av viktige legemidler. De fleste legemidlene som er viktige i en krise eller i en uforutsett situasjon, er velprøvde legemidler som har gått av patent. Disse medlemmer mener det dermed ikke er noen hindringer for at staten kan inngå avtaler med norske produsenter om å produsere disse legemidlene.

Disse medlemmer mener beredskapsavtaler med norske produksjonsmiljøer er en realistisk modell for raskt å få på plass egenproduksjon, slik at man kan sikre en selvforsyningsgrad og beredskap for viktige medisiner i Norge.

Disse medlemmer mener Norge snarest mulig må starte egenproduksjon av viktige legemidler, slik Stortinget allerede har vedtatt. Disse medlemmer mener man må prioritere å starte med det enkleste først, og med legemidler som er nødvendige i et beredskapsperspektiv som smertestillende, bedøvelses- og anestesilegemidler og på lengre sikt antibiotika. Disse medlemmer viser til at så godt som alle disse legemidlene er velprøvde legemidler som har gått av patent, og som dermed kan produseres i Norge uten å at det er i strid med etablerte rettigheter.

Disse medlemmer viser til Dokument 8:171 S (2020–2021) om norsk produksjon av viktige legemidler hvor Fremskrittspartiet foreslår at regjeringen umiddelbart skal gå i dialog med relevante produksjonsmiljøer og sikre en beredskapsavtale for norsk produksjon av viktige legemidler innen 1. juli 2021, samt å sikre forhåndskjøpsavtaler med private aktører som ønsker å etablere norsk vaksineproduksjon innen utgangen av 2021.

1.2.4 Hovedmerknad fra Senterpartiet

HELE NORGE

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet arbeider for et samfunn med tjenester nær folk, små sosiale, geografiske og økonomiske forskjeller, levende lokalsamfunn og verdiskaping i hele landet. Rettferdig

fordeling, små forskjeller, gode levekår og sosial tillit henger tett sammen, og disse medlemmer vil understreke behovet for utjamning mellom samfunnsgrupper, mellom landsdeler og mellom rike og fattige land. For å oppnå rettferdig fordeling trenger vi et levende folkestyre og en tydelig desentralisering av makt, kapital og bosetting. En sunn balanse mellom offentlig og privat eierskap har gjort Norge til et høyproduktivt land med gode offentlige tjenester. Disse verdiene er etter disse medlemmers mening viktig å ta vare på og styrke. Den norske velferdsmodellen må utvikles, den private eiendomsretten styrkes og folkestyret og blandingsøkonomien løftes fram som det beste alternativet til markedsliberalisme.

Disse medlemmer understreker at Perspektivmeldingen gir et viktig kunnskapsgrunnlag for å diskutere strukturelle utviklingstrekk nasjonalt og internasjonalt, økonomisk handlingsrom og politiske veivalg som vi står overfor i årene og tiårene vi har foran oss.

Disse medlemmer viser til at korona-pandemien har gitt det største økonomiske tilbakeslaget siden andre verdenskrig, og at dette vil ha betydelig innvirkning på mange av de perspektivene som drøftes i meldingen, inkludert sysselsetting, deltakelse i arbeidslivet, produktivitet, handelsbalanse og økonomisk handlingsrom i statsbudsjettene fremover. Disse medlemmer mener det er for tidlig å konkludere om hvorvidt de statlige økonomiske tiltakene har vært tilstrekkelige og godt tilpasset situasjonen, og vil derfor ikke gi en vurdering av dette på nåværende tidspunkt. Disse medlemmer påpeker imidlertid at effektene av korona-pandemien bør drøftes inngående i neste perspektivmelding.

Disse medlemmer mener en stor svakhet med meldingen er at den i svært liten grad belyser den kraftige sentraliseringen av Norge og hvilke konsekvenser denne vil kunne ha for det norske samfunnet på kort og lengre sikt.

Disse medlemmer påpeker at regjeringen gjennom åtte år har sentralisert arbeidsplasser, tjenestetilbud, økonomiske ressurser, makt og innflytelse. Innenfor offentlig sektor har regjeringen foreslått og til dels fått gjennomslag for sentraliserende reformer i kommunesektoren, sykehussektoren, brannvesenet, høyskole- og universitetssektoren, politiet, Skatteetaten og fengselsvesenet. Regjeringen har gjort lov- og skattemessige endringer som har åpnet opp for mer privatisering og stordrift.

Disse medlemmer vil påpeke at sentralisering og negative konsekvenser av stordrift rammer hele Norge. Også i byene og i tettbygde strøk opplever folk at tjenestene flyttes fra nærmiljøet og at lokalkunnskap, tilstedeværelse og trygghet forsvinner. Ressursene som før var til stede for å forebygge og hjelpe forsvinner fra lokalsamfunnene og inn i store, sentraliserte enheter.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stanse alle pågående sentraliseringsprosesser i staten og legge fram en helhetlig plan for hvordan staten gjennom økt lokal tilstedeværelse kan bidra til å styrke tjenestetilbud og beredskap nær folk i hele Norge.»

ET SAMFUNN MED SMÅ FORSKJELLER

Disse medlemmer vil understreke at gode tjenester nær folk gir trygghet og forutsigbarhet i hverdagen. Alle har rett på gode tjenester i nærmiljøet. Oppvekst- og utdanningstilbud, helse- og omsorgstjenester og politi og brannvesen skal være godt utbygd over hele landet. God beredskap krever lokal forankring. Oversiktlige samfunn hvor alle tar vare på hverandre og har gode levekår er etter disse medlemmers mening den beste beredskap.

Disse medlemmer mener regjeringens politikk bringer Norge i feil retning, gjennom å forsterke sosiale, geografiske og økonomiske forskjeller i det norske samfunnet. Eierskap og kontroll over ressursene samles på stadig færre hender og selges i stadig større grad ut av landet, mens store deler av Norge der ressursene ligger blir tappet for arbeidsplasser, velferdstjenester og innbyggere.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre og styrke nasjonalt eierskap til strategisk viktige bedrifter, naturressurser og infrastruktur, herunder gjennom å legge fram forslag til å styrke konsesjonslovverket.»

Disse medlemmer mener regjeringen har ført en usosial og uklok politikk ved å konsekvent øke avgiftene for vanlige folk, samtidig som de har gitt store skattelettelser til de aller rikeste. Disse medlemmer påpeker at Senterpartiet gjentatte ganger har foreslått et mer omfordelende skattesystem der de med lave og midlere inntekter kommer bedre ut, samtidig som de som tjener aller mest kan bidra noe mer til fellesskapet. Disse medlemmer viser til at det er godt dokumentert at små forskjeller er korrelert med blant annet høy levealder, høy tillit mellom mennesker, mindre kriminalitet, bedre skoleprestasjoner og bedre helse. Det er mye som tyder på at samlet livskvalitet i et samfunn blir høyere når verdiene er jevnere fordelt – både sosialt og geografisk.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre lønnsfrys for høytlønte ledere i staten og nedsette en bredt sammen-

satt lavinntektskommisjon, som skal undersøke hvordan de reelle inntektene i Norge fordeler seg.»

Disse medlemmer mener det er et grunnleggende trekk ved det Norge vi ønsker å ta vare på at det finnes folk, aktivitet og bosetting over hele landet. Det mangfoldige Norge med små grender og tettsteder, større og mindre byer, gir folk muligheten til selv å velge den rammen om sine liv som gir størst glede og livskvalitet for den enkelte. For at dette skal være mulig er det imidlertid en forutsetning at fellesskapet stiller opp med grunnleggende velferdstjenester som vi alle er avhengige av, slik som helsehjelp, utdanning og beredskapstjenester. Gjennom de siste åtte årene har mange opplevd at det offentlige Norge trekker seg tilbake fra de mindre sentrale delene av Norge. Et tydelig eksempel på effektene av regjeringens sentraliseringspolitikk er at 261 kommuner mistet statlige arbeidsplasser fra 2013 til 2019, i en periode der det ble 21 259 flere statlige arbeidsplasser i Norge. Nedgangen i disse kommunene er på over 9 000 arbeidsplasser, og en reduksjon på om lag 5 800 om man holder Fredrikstad kommune utenom gitt flytting av arbeidssted for ansatte ved Sykehuset i Østfold fra Fredrikstad til Sarpsborg. Disse medlemmer påpeker at de ti største kommunene hadde registrert 12 895 flere sysselsatte innenfor statlig forvaltning i 2019 sammenlignet med 2013.

Disse medlemmer understreker at Senterpartiet ønsker et samfunn med likeverdige tjenester over hele Norge. Disse medlemmer mener det er viktig at grunnleggende kvaliteter ved Norge blir tatt vare på og videreutviklet for fremtida. Perspektivmeldingen viser til viktige utviklingstrekk både nasjonalt og internasjonalt, peker på krevende utfordringer, men også muligheter. Det er et viktig dokument, som tydeliggjør sentrale veivalg for landet vårt. Det er imidlertid viktig at man ikke stirrer seg blind på usikre prognoser i meldingen og dermed glemmer at vi kan styre den utviklingen som kommer. Det er og kan ikke være slik at det bare skal være utviklingen – eller den forventede utviklingen – som skal styre oss. Det er det som er politikk – å si noe om hvilket Norge vi vil ha.

Disse medlemmer og Senterpartiet er tydelig på dette: Vi vil ha et Norge med små forskjeller, høy tillit mellom folk, gode betingelser for arbeidstakere og næringsdrivende, bedre samferdsel, sterk norsk matproduksjon, et sterkt forsvar og gode tjenester nær folk i hele landet. Vi vil ha et Norge i fremtiden som skal være gjenkjennbart og som skal ha mange av de gode kvalitene dagens Norge har. Det er viktig at vi stiller oss slik at Norge også i fremtiden er ett av verdens beste land å bo i.

NY POLITIKK TRENGS FOR Å SNU UTVIKLINGEN

Disse medlemmer mener regjeringen har feilet grovt i å ruste Norge for fremtiden, og vil påpeke at flere sentrale utviklingstrekk har gått i feil retning under denne regjeringen. Handelsbalansen, og særlig handelsbalansen utenom olje og gass, har utviklet seg sterkt negativt i løpet av de snart åtte årene Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti har styrt Norge. Aldri før har oljepengebruken vært høyere enn under denne regjeringen, og offentlig sektor har vokst på bekostning av privat sektor. For alle samfunn er det essensielt å ha en balanse mellom antallet som fødes og antallet som går ut av tida, men fødselstallene tikker stadig nedover uten tegn til å hverken bremse eller snu. Disse medlemmer påpeker at det under Solbergs regjeringstid har vært en betydelig nedgang i disponibel realinntekt per innbygger i Norge og viser til svar fra finansministeren mottatt 25. mars 2021 på skriftlig spørsmål nr. 1624 fra representanten Vedum. Mens disponibel realinntekt per innbygger i Norge var på om lag 599 000 kroner da Solberg tok over som statsminister i 2013, var den fire år senere falt til om lag 570 000 i 2017 og videre ned til 522 000 i 2020.

Sist, men ikke minst, har Norge opplevd økende forskjeller i inntekt og formue, fallende organisasjonsgrad og en kraftig sentralisering av grunnleggende tjenester. Distriktsnæringsutvalget, som avga sin innstilling til regjeringen 28. oktober 2020, påpeker i sin rapport at «arbeidsplassene i offentlig sektor, og særlig i staten, er sentralisert i større grad enn i næringslivet». Disse medlemmer mener disse utviklingstrekken er essensielle å drøfte i en melding som tar på seg å skue førti år fremover i tid. Videre mener disse medlemmer at disse utviklingstrekken viser tydelig at regjeringens politikk ikke er riktig for å møte de utfordringene vi står overfor, men tvert om bidrar til å forsterke viktige negative utviklingstrekk i vårt samfunn.

INTERNASJONALT SAMARBEID MELLOM SELVSTENDIGE STATER

Disse medlemmer vil vise til at Norge har lang tradisjon for omfattende handel med andre land og som aktiv deltaker i internasjonalt samarbeid. Spørsmålet er ikke om vi skal samarbeide med andre land, men hvilket samarbeid som tjener våre interesser. Disse medlemmer vil vise til at Senterpartiet ønsker et sterkt internasjonalt samarbeid mellom selvstendige stater, basert på tanken om folkesuverenitet, menneskerettigheter og folkeretten.

Disse medlemmer vil vise til at nasjonalstaten i dag er under press. Makt og ressurser sentraliseres og flyttes fra folkevalgte organer til overstatlige institusjoner og organisasjoner som EU, internasjonale finansinstitusjoner og multinasjonale selskaper. Disse medlemmer er bekymret for den maktforskyvning som i lang tid har skjedd i forholdet mellom statlige myndig-

heter og multinasjonale selskaper, og dermed mellom internasjonal storkapital og folkevalgte. Disse medlemmer vil vise til at mange multinasjonale selskaper flytter virksomhet mellom land på en slik måte at de betaler minst mulig skatt. En slik utvikling innebærer ikke bare mindre penger til finansiering av velferd, men svekker også konkurransekraften til norske bedrifter som skatter til Norge.

Disse medlemmer vil understreke at et samfunn med små forskjeller fordrer at man tar vare på det demokratiske fellesskapet i nasjonalstaten. Dette fellesskapet sikres best gjennom gode offentlige tjenester og et åpent politisk system der de styrende står til ansvar for innbyggerne. Disse medlemmer vil vise til at Senterpartiet ikke støtter at Norge inngår handelsavtaler som innsnevrer norske folkevalgtes rett eller mulighet til politisk styring.

Disse medlemmer vil vise til at det norske folk gjennom to folkeavstemninger har sagt nei til norsk medlemskap i den europeiske union. Dette har vist seg som et klokt og fremsynt valg, som har tjent Norge godt. Disse medlemmer vil vise til at den politiske og økonomiske integrasjonen i EU undergraver folkestyret og fratrar medlemslandene økonomisk og politisk handlingsfrihet. Disse medlemmer savner en analyse i Perspektivmeldingen av hva det hadde betydd for Norge dersom flertallet i regjeringen, partiene Høyre og Venstre, hadde fått gjennomslag for sitt syn om at Norge skal bli medlem av EU og at den norske krona hadde blitt erstattet med euro. Disse medlemmer vil vise til at Senterpartiet er sterk motstander av norsk medlemskap i EU og mener et medlemskap ville fått store konsekvenser for norsk utenriks-, handels-, landbruks- og fiskeripolitikk, energipolitikk samt pengepolitikk.

Disse medlemmer vil vise til at stortingsflertallet gjennom de senere år gjennom EØS-avtalen har avgitt stadig mer makt til EU på vitale områder for Norge. Blant annet er det norske finanstilsynet underlagt EUs finanstilsynssystem på viktige områder. Gjennom tredje energimarkedspakke og Norges medlemskap i Acer er vitale deler av norsk energi- og industripolitikk lagt i EUs hender. Dette er en utvikling som disse medlemmer er sterkt uenig i, og disse medlemmer vil vise til at Senterpartiet har fremmet forslag i Stortinget om at regjeringen skal igangsette prosessen med å melde Norge ut av Acer.

Disse medlemmer vil vise til meldingen, der det bl.a. står at

«EØS-avtalen skiller seg ut fra andre folkerettslige avtaler ved å være dynamisk, med løpende overtakelse av nye, relevante EU-rettsakter. Videre innebærer den at en uavhengig tilsyns- og domstolsfunksjon fører kontroll med at de deltakende EFTA-landene gjennomfører og etterlever den felles EU/EØS-retten på lik linje med EU-landene».

Disse medlemmer vil påpeke at dette synliggjør det særegne i at EØS-avtalen er en avtale der den ene part, EU, har makt til å vedta stadig nye regler og til å fortolke reglene som ligger til grunn for samarbeidet. Disse reglene og fortolkningene må Norge i neste omgang godta, selv om de går på tvers av både politiske vedtak, avtaler mellom partene i arbeidslivet eller dommer fra Høyesterett i Norge. Gjennom dette underordnes norske interesser EUs på vitale områder og norsk suverenitet blir gradvis svekket.

Disse medlemmer vil videre vise til at meldingen inneholder en ensidig forherligelse av avtalen, uten drøfte alle de utfordringene som avtalen gir. Meldingen unnlater også fullstendig å drøfte det faktum at ingen andre land i verden, bortsett fra Island og Liechtenstein, har valgt å organisere sitt forhold til EU på en slik måte. Disse medlemmer vil vise til at en rekke land i verden har omfattende handelssamarbeid med EU, og EU har bare i løpet av de siste 6–7 årene inngått mellom 15 og 20 handelsavtaler med ulike land og områder i verden. Disse medlemmer vil påpeke at ingen av disse landene har ønsket å bli med i EØS, og EU har heller ikke krevd at de skal bli med i EØS for å inngå handelsavtale med landene.

Disse medlemmer vil vise til at de ulike lands avtaler med EU også har svært ulikt omfang, der noen primært regulerer handel med varer, mens andre avtaler har omfattende regler for blant annet handel med tjenester, investeringer og offentlige anskaffelser. Flere land har sikret seg full tollfri adgang til EU-markedet for alle varer, inkludert bearbeidet fisk, uten at man eksempelvis har forpliktet seg til å betale store pengebeløp til EU årlig slik Norge gjør gjennom EØS. Flere land har også sikret full tollfri adgang til EU-markedet i kombinasjon med regler for bl.a. tjenester, samtidig som man ikke er underlagt EUs regler for fri flyt av arbeidskraft. Dette illustrerer at EU med årene har utviklet mange varianter av handelssamarbeid og aktualiserer ytterligere behovet for å utrede alternativer til EØS-avtalen. Disse medlemmer vil vise til at Senterpartiet vil erstatte EØS-avtalen med handels- og samarbeidsavtaler med EU som ivaretar norske interesser.

Disse medlemmer minner om at EØS-avtalens negative sider har vært underspilt og bagatellisert i snart 30 år. Stadig kommer nye svakheter for dagen. Dessverre opplever man at norske myndigheter gradvis godtar flere og flere innrømmelser overfor EU, som i sum gir oss en stadig dårligere avtale.

Disse medlemmer minner om at EØS-avtalen ikke bare innebærer fri flyt av varer, tjenester og kapital, men også av arbeidskraft. Vi har i lang tid, og særlig etter EU-utvidelsen i 2004, erfart at konsekvensene av dette er stadig dårligere forhold for norske arbeidsfolk i stadig flere bransjer.

Disse medlemmer mener at nasjonal suverenitet og rettferdige og likeverdige handelsavtaler er en viktigere vei enn dagens ordning, som truer helt grunnleggende egenskaper ved og verdier i det norske samfunnet, som velferdsstaten, likhet, det organiserte arbeidslivet og gode arbeidsvilkår for alle.

Disse medlemmer vil understreke at alle land skal ha rett og plikt til å produsere mat til egen befolkning. I dagens usikre globale sikkerhetssituasjon bør man arbeide for å øke selvforsyningsgraden og i tillegg styrke innsatsen for bevare matjord, som er en knapp ressurs som kan bli svært avgjørende i en krisesituasjon. I tillegg burde det opprettes beredskapslager for korn og treffes andre beredskapstiltak på matforsyningsområdet.

Disse medlemmer vil vise til representantforslag fra Senterpartiet om jordbrukets samfunnsoppdrag, som ved behandling i Stortinget fikk støtte fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. I forslaget bes regjeringen legge fram for Stortinget en grundig risiko- og sårbarhetsanalyse av norsk forsyningsikkerhet som tar opp i seg erkjennelsen at verdensmarkedet for mat kan bli påvirket av en mer uforutsigbar geopolitisk utvikling og av klimaendringer. Forslaget tar videre til orde for at selvforsyningsgraden, korrigerert for import av fôr, for norske jordbruksmatvarer skal økes til 50 pst. innen utløpet av 2026, samt at regjeringen legger fram for Stortinget en opptrappingsplan for trygg matproduksjon på norske ressurser. Dette vil det være viktig for et nytt flertall etter valget å følge opp.

INDUSTRIVEKST PÅ NORSKE RESSURSER

Disse medlemmer viser til Perspektivmeldingens omtale av behovet for å øke statens inntekter, verdiskaping, produktivitet og sysselsetting. Blant annet som følge av at investeringer, produksjon og inntekter fra olje og gass etter hvert vil falle, må vi bygge opp under annen industri som i størst mulig grad kan erstatte de arbeidsplasser og eksportinntekter vi tidligere har hentet fra petroleumsnæringen. Selv om regjeringen i ord fremhever behovet for en slik omstilling, ser vi så langt få tegn til handling. Handelsbalansen, og særlig handelsbalansen utenom olje og gass, har hatt en sterkt negativ utvikling under denne regjeringens styre.

Disse medlemmer påpeker at handelsbalansen utenom olje og gass har forverret seg kraftig de senere årene, fra et handelsunderskudd på -248 mrd. kroner i 2013, til et handelsunderskudd på -401 mrd. kroner i 2019. Handelsbalansen utenom olje og gass har forverret seg for hvert eneste år denne regjeringen har ledet landet.

Disse medlemmer vil vise til at industriens andel av verdiskapingen (BNP) i Norge i løpet av 2000-tallet har sunket betraktelig. Andre land i våre nærområder har klart seg langt bedre. For å oppnå ny industri-

vekst i Norge krever det en helt annen politisk vilje enn det som har vært tilfelle de senere år. Investeringer må rettes inn mot sektorer der vi i Norge har leveringsevne. Myndighetene må i dialog med næringslivet utvikle nye krav og spesifikasjoner som fremmer egen teknologi og produksjon. Store investeringer må styres slik at det skaper stor nasjonal etterspørsel.

Disse medlemmer mener det trengs en langt mer kraftfull næringspolitikk og industripolitikk som ledd i å finansiere de store oppgavene vi står overfor i ti-årene som kommer. Økt foredling av norske naturressurser gjennom lange verdikjeder kan gi grunnlag for flere arbeidsplasser, økt verdiskaping og teknologiutvikling som kan bidra til ytterligere reduksjon av klima- og miljøutslipp, nødvendig omstilling og jobbmuligheter i hele landet.

Disse medlemmer vil vise til at Norge har tilgang på store bioressurser, både på land og til sjøs. Og landet har allerede en betydelig verdiskaping basert på bioressursene, ikke minst innenfor skogrelatert industri, marin sektor og næringsmiddelindustrien. Fremtiden ligger i det «grønne karbonet». Alle produkter som i dag produseres med basis i sort og fossilt karbon, kan produseres av grønt og fornybart karbon. Anvendelse av det grønne karbonet fremfor det sorte gjør at nettoutslippet av klimagasser kan reduseres og stanses.

Disse medlemmer vil imidlertid påpeke at skal man lykkes med å erstatte det sorte karbonet med det grønne som kjernen i verdiskapingen, må det være en nasjonal og kraftfull industrisatsing. Norge har maktet dette i oljeindustrien, hvor man gjennom målrettet satsing og kraftfulle virkemidler har bygget opp en nasjonal, helhetlig og konkurransedyktig næring med stor verdiskaping og mange arbeidsplasser. Mange elementer må inngå i en vellykket og storstilt norsk industrireisning basert på grønt karbon, og man kan ta lærdom av byggingen av en slagkraftig oljeindustri. Disse medlemmer vil vise til at Senterpartiet med bakgrunn i dette har fremmet forslag om etablering av et grønt statlig investeringselskap med et forpliktet kapitalgrunnlag på 100 mrd. kroner, for utvikling av industribedrifter som baserer seg på grønt (fornybart) karbon.

Disse medlemmer vil videre vise til at Norge har en verdensledende maritim klynge som omfatter blant annet verftsindustri, rederier og utstyrsprodusenter. Disse hjørnesteinsbedriftene har spilt en viktig rolle i Norges historie som sjøfartsnasjon, og har erfaring og dyktige fagfolk som kan spille en avgjørende rolle i utviklingen av nye arbeidsplasser i industrien. For å videreutvikle den maritime klyngen vil disse medlemmer ha en satsing på fornying av nærskipfarten. Dette vil både styrke verfts- og leverandørindustri, gi lavere klimautslipp fra havgående transport og gi teknologiut-

vikling som kan gi grunnlag for lønnsomme eksportmuligheter.

Disse medlemmer vil jobbe for at Norge fortsatt skal være fremst i verden på områder som miljø, teknologiutvikling og sikkerhet. Norske sjøfolk er en forutsetning for videre utvikling av maritim næring i Norge. Disse medlemmer mener sjøfolk skal være sikret norske lønns- og arbeidsvilkår for sitt arbeid til sjøs i norske farvann og på norsk sokkel.

Disse medlemmer mener regjeringen mangler ambisjoner i næringspolitikken, og at resultatene viser at regjeringens næringsnøytrale politikk har spilt fallitt. Ny teknologi og automatisering gir muligheter til å hente hjem produksjon til Norge og gir mulighet for økt produktivitet, høyere verdiskaping og økte eksportinntekter. Industriproduksjon basert på ren norsk kraft og med verdensledende miljøteknologi bidrar til å få ned klimagassutslippene, både i Norge og internasjonalt. Senterpartiet vil gi industrien rammevilkår som bidrar til at arbeidsplasser i industrien kan videreutvikles og nybygges over hele Norge. Dette kan legges til rette for politisk gjennom blant annet skatte- og avgiftspolitikken, finansieringsordninger, velutviklet infrastruktur og desentraliserte kompetansemiljøer, og tydelige nasjonale og lokale prioriteringer.

Disse medlemmer understreker at Senterpartiet vil ta et oppgjør med den passive næringspolitikken, og bruke målrettede virkemidler som kan legge grunnlaget for lønnsomme og konkurransedyktige bedrifter. Staten må spille en aktiv rolle gjennom å sette klare og konkrete mål for industriutvikling, stille fremtidsrettede og forutsigbare krav til bedriftene, bidra som eier, med risikokapital, støtteordninger og legge til rette gjennom andre rammevilkår.

ET TRYGT OG FORUTSIGBART ARBEIDSLIV FOR ALLE

Disse medlemmer påpeker at det i dag er altfor mange som står utenfor arbeidslivet. Dette har store kostnader for oss som fellesskap, men også for den enkelte. Gjennom arbeid kan man oppleve mestring, fellesskap og utvikle egne ferdigheter og kompetanse. Det er avgjørende for finansiering av fellesskapet at flest mulig deltar i arbeidslivet.

Disse medlemmer vil vise til meldingens beskrivelse av utviklingen i arbeidsinnsats og sysselsettingsandel i Norge, der det blant annet heter at «Det viktigste bidraget til en økende arbeidsinnsats har likevel ikke kommet fra befolkningsvekst, men fra en kraftig oppgang i sysselsettingsandelen, fordi kvinner kom inn i arbeidsmarkedet. Det har veid opp for nedgang i gjennomsnittlig arbeidstid». Disse medlemmer vil som tidligere nevnt påpeke at med dagens utvikling i fødselstall i Norge, så vil store områder av Norge kunne oppleve forsterket nedgang i folketall i årene fremover. Men selv om fødselstallene gjennom en aktiv og målret-

tet politikk for å legge bedre til rette for barnefamilier skulle øke igjen, så vil befolkningsvekst i liten grad kunne forventes å gi vesentlig bidrag til økt arbeidsinnsats i Norge. I tillegg kommer at antall eldre vil utgjøre en stadig større andel av befolkningen.

Disse medlemmer vil vise til at det ifølge meldingen ventes at veksten i befolkningen i arbeidsdyktig alder i årene frem mot 2030 vil bli langt svakere enn tidligere, og i perioden 2030–2060 ventes veksten i denne aldersgruppen å stoppe helt opp. Økningen i kvinners sysselsetting har også flatet ut. I motsatt retning peker meldingen på som positivt at bedre helse og høyere utdanning blant eldre bidrar til at eldre står stadig lenger i arbeid. I sum har imidlertid antall sysselsatte nordmenn gått ned det siste tiåret.

Disse medlemmer vil vise til at tall fra Statistisk sentralbyrå viser at hele veksten i antall sysselsatte i Norge de siste 12 årene før koronapandemien kom fra Øst-Europa, Asia og Afrika. Mens totalt antall sysselsatte i Norge har økt med 189 000 fra 2008 til 2019, har antallet norske sysselsatte gått ned med over 33 000 i samme periode.

Disse medlemmer vil påpeke at det trengs nye strategier for å øke arbeidsinnsatsen i Norge fremover. Selv om andelen av eldre i befolkningen øker, så er det fortsatt en stor – og økende – andel av befolkningen i arbeidsfør alder som står utenfor arbeidslivet, noen i kortere perioder, andre permanent. Selv om mange av de som står utenfor arbeidslivet er syke eller sliter med helserelaterte utfordringer, så er det et stort potensial for å inkludere flere i arbeidslivet.

Disse medlemmer viser til at Norge har en høy andel på ulike helserelaterte trygdeytelser, en andel som meldingen dokumenterer er økende. Mens antallet mottakere av uføretrygd, arbeidsavklaringspenger og sykepenger utgjorde om lag 13 pst. av befolkningen i aldersgruppen 18–66 år på midten av 1990-tallet, var tilsvarende andel om lag 17 pst. i 2019. Det er svært få som vender tilbake til arbeidslivet når de først har fått innvilget uføretrygd. Av dem som sluttet å motta uføretrygd i 2019, gikk om lag 75 pst. over til alderspensjon og kun i overkant av 3 pst. over i jobb. Andelen som går ut av uføretrygd og over i arbeid, er lav sammenlignet med andre europeiske land.

Disse medlemmer mener det trengs nye virkemidler for å inkludere flere som har delvis arbeidsevne i arbeidslivet, og viser til at Senterpartiet i sine alternative budsjetter over flere år har satt av midler til lønnstilskudd til arbeidsgivere som tar inn ansatte med delvis arbeidsevne. Disse medlemmer mener dette er ett av flere mulige tiltak som vil redusere barrieren for personer som står helt utenfor arbeidslivet i dag. Det vil redusere risikoen for arbeidsgiver ved å satse på noen som kanskje ikke har hundre prosent arbeidsevne, og det vil gi flere muligheten til å bidra til fellesskapet.

Disse medlemmer vil understreke at arbeidslivet må gi ordnede forhold og ha plass til alle med hel eller delvis arbeidsevne. Disse medlemmer støtter tiltak som gjør det lettere å kombinere arbeid med pensjon og andre velferdsytelser. Det er spesielt viktig å satse på lønnstilskudd til bedrifter som ansetter folk med delvis arbeidsevne. For mange er trygg arbeidsplass i skjermet virksomhet det beste, og slike tiltaksplasser er å betrakte som arbeid.

Disse medlemmer vil understreke at avtalen om inkluderende arbeidsliv bør være mer forpliktende for alle parter i arbeidslivet – både i privat og offentlig sektor. Det er viktig å styrke samarbeidet om sterkere tiltak for å inkludere grupper hvor mange sliter med å komme seg inn i fast arbeid, som funksjonshemmede og innvandrere. Disse medlemmer vil styrke lovverk som støtter opp under faste ansettelser og en heldiskultur i arbeidslivet. Det gir tryggere forhold for de ansatte, bedre muligheter for faglig utvikling og mer langsiktighet for bedriftseier.

Disse medlemmer vil styrke arbeidsmiljøloven som vernelov og sikre at norske lover, forskrifter og tariffavtaler skal være overordnet EU/EØS-regler på arbeidslivsfeltet. Bare gjennom nye og tydeligere lovregler vil arbeidslivets parter og myndighetene ha redskaper som gjør det mulig å nå målet om et velorganisert arbeidsliv – og dermed sikre retten til familieliv og fritid.

Disse medlemmer påpeker at EØS-avtalen hindrer Stortingets mulighet til å styre arbeidsmarkedet i stort. Ukontrollert innvandring fra EØS-området utenfor Norden gir økt press på norske lønns- og arbeidsvilkår og fører til at stadig flere norske arbeidere opplever større usikkerhet for sine lønns- og arbeidsvilkår. Taperne er ofte arbeidstakerne som har manglende formelle kvalifikasjoner og lav fagorganisering. Norsk ungdom og mennesker med delvis arbeidsevne stiller svakere og svakere i kampen om arbeidsplassene. Derfor går disse medlemmer inn for å utvide ordningen med lønnstilskudd til folk med delvis arbeidsevne, slik at langt flere av dem kan bli mer attraktive i det tøffe arbeidsmarkedet.

Disse medlemmer vil vise til at det ikke er mulig å oppnå full sysselsetting og et velorganisert arbeidsliv samtidig som man har en ukontrollert arbeidsinnvandring. Derfor er Senterpartiet den største pådriveren for at Norge må få kontroll på arbeidsinnvandringen fra EØS-området. Disse medlemmer mener arbeidsinnvandringen må reguleres slik at næringslivet får tilgang på kompetanse som ikke finnes i Norge, samtidig som den norske arbeidslivsmodellen beskyttes mot ukontrollert arbeidsinnvandring. Disse medlemmer vil videre vise til at Senterpartiet ønsker å ta i bruk sikkerhetsklausulen i EØS-avtalen (artikkel 112) når ukontrollert arbeidskraftinnvandring fra EØS-området truer det norske arbeidsmarkedet.

Disse medlemmer vil vise til at den ukontrollerte arbeidsinnvandringen rammer både personer som har innvandret til Norge på permanent basis, folk som har falt ut av skolen og folk med ulike helseproblemer. Det gir naturlig nok svakere og dårligere rekruttering i en rekke yrker fra ungdom som ønsker å ta slik fagutdanning. Inntektsforskjellene i arbeidslivet øker og etterspørselen etter folk med bare delvis arbeidsevne kommer på et lavmål. Derved blir stadig flere av de som har svak tilknytning til arbeidslivet avhengig av ytelser over Nav.

Disse medlemmer påpeker at økt midlertidighet med høyt innslag av importert arbeidskraft, sammen med vekst i bruk av bemanningsselskaper og innleie, har medført at flere har fått en løsere og mer usikker tilknytning til arbeidslivet enn før.

Disse medlemmer påpeker at dette også har viktige implikasjoner for produktivitet og innovasjon i flere næringer. Disse medlemmer mener at det er viktig å legge til rette for størst mulig grad av faste stillinger. Midlertidige arbeidsforhold spiller negativt inn på involvering og engasjement blant arbeidere, og dermed også på innovasjon. Involvering av medarbeidere vil generere flere ideer i bedriften, det vil si flere ideer fremkommer som følge av økt engasjement blant medarbeiderne. Ved faste ansettelser har arbeidsgiver større insentiver til å investere i utvikling og kompetanse for sine arbeidstakere, da dette vil komme arbeidsgiver til gode senere. Dette insentivet opphører eller svekkes kraftig ved innleie og midlertidighet.

Disse medlemmer påpeker at høy organisasjonsgrad er et definerende trekk ved den norske arbeidslivsmodellen, og ser med uro på at organisasjonsgraden gjennom flere år har vært fallende, særlig i privat sektor. Disse medlemmer mener det er uforståelig at regjeringen har valgt å redusere insentivene til å fagorganisere seg gjennom å svekke verdien av fagforeningsfradraget år etter år. Disse medlemmer mener det trengs nye initiativer for å øke fagorganiseringen som ledd i å ta vare på den norske modellen.

Disse medlemmer vil vise til at internasjonalisering, arbeidsinnvandring, endringer i næringsliv og utvikling av teknologi påvirker maktforholdene mellom partene i arbeidslivet. En offentlig maktutredning bør etter disse medlemmers mening settes i gang for å kaste lys over denne utviklingen, og fremme forslag som bidrar til at partene kan videreføre samarbeidet på grunnlag av likeverdig styrke. Det er også viktig å undersøke og dokumentere konsekvensene uregulert arbeidsinnvandring har på det norske arbeidsmarkedet. Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette en offentlig maktutredning for arbeidslivet, bl.a. for å belyse hvor-

dan internasjonalisering, arbeidsinnvandring, endringer i næringsliv og utvikling av teknologi påvirker maktforholdet mellom partene i arbeidslivet, og fremme forslag som bidrar til at partene kan videreføre samarbeidet basert på likeverdig styrke. Utredningen skal undersøke og dokumentere konsekvensene uregulert arbeidsinnvandring gjennom EØS har på det norske arbeidsmarkedet, blant annet knyttet til lønns- og arbeidsvilkår og produktivitetsutvikling innenfor ulike bransjer.»

Disse medlemmer vil understreke at det er flere store utfordringer knyttet til høy arbeidsinnvandring, som lavere produktivitetsutvikling, lavere lønnsvekst og lavere status innenfor flere tradisjonelle håndverksyrker. Det overordnede hensynet er å ivareta det norske arbeidsmarkedet og vårt eget behov for sysselsetting. Vårt viktigste virkemiddel er fagorganisering, trepartssamarbeid og kontrollert arbeidsinnvandring for å sørge for at norske lønns- og arbeidsvilkår gjelder i Norge.

Disse medlemmer påpeker at skolen er blitt stadig mer teoretisk med større vekt på kunnskap og ferdigheter som kan måles. Det er et grunnleggende problem at synet på kunnskap er snevret inn i disfavør av praktiske ferdigheter og kunnskap. Disse medlemmer påpeker at den økende teoretiseringen av skolen dessverre har gjort at mange elever ikke føler seg hjemme i skolen. Dette er noe som får følger inn i videregående opplæring. Det er mange og sammensatte årsaker til at rekrutteringen til fagopplæringen er for svak, og at andelen som oppnår fag- eller svennebrev, er altfor lav. Disse medlemmer mener interessen for praktiske fag må vekkes og foredles gjennom grunnskolen for at flere elever skal motiveres til å velge yrkesfag, og viser til representantforslag fra senterpartirepresentantene Strand, Bøhler, Greni, Fasteraune og Sem-Jacobsen om en mer praktisk innrettet ungdomsskole for økt rekruttering til yrkesfag. Videre viser disse medlemmer til at Senterpartiet har foreslått å gjennomføre et løft for yrkesfagene, blant annet gjennom økt lærlingtilskudd, investeringer i moderne maskiner og utstyr, større stipender, alternative opplæringsløp m.m.

GODE LEVEKÅR OG MULIGHETER I HELE NORGE

Disse medlemmer mener at det er svært viktig å legge til rette for gode muligheter og levekår i hele Norge, og mener en stor svakhet ved meldingen er at man ikke drøfter hvordan muligheter og levekår utvikler seg i ulike deler av landet. Disse medlemmer mener det må ny politikk og kraftigere tiltak til for å snu sentraliseringen. Disse medlemmer viser til at tre fjerdedeler av distriktkommunene på sentralitet 5 og 6 har hatt nedgang i folketallet de siste 20 årene, og at dette har skjedd i en periode der Norge i mange år har hatt

historisk høy befolkningsvekst, i hovedsak som følge av stor innvandring. Videre påpeker disse medlemmer at nesten 300 kommuner hadde nedgang i folketallet i 2019, og at trenden er særlig alvorlig i Nord-Norge der befolkningen har falt med 7 700 personer over de to siste årene.

Disse medlemmer viser til at man for 70 år siden hadde en egen utbyggingsplan for Nord-Norge, noe som står i grell kontrast til den statlige styrte sentralisering under dagens regjering. Disse medlemmer understreker at det er behov for tiltak på bred front for å snu sentraliseringen, ikke minst gjelder dette grep for å bygge den nordnorske landsdelen. Disse medlemmer mener det nå er på høy tid med en ny Nord-Norgeplan.

Disse medlemmer viser til at Senterpartiet gjentatte ganger har fremmet forslag for bedre infrastruktur, kollektivtransport og kommunikasjonsmidler i mindre sentrale strøk for å redusere avstandsulemper og knytte Norge tettere sammen gjennom effektiv person- og varetransport. Disse medlemmer viser blant annet til forslag om reduserte priser på ferge og hurtigbåt, avgiftskutt for flyvninger på kortbanenettet, økt tilskudd til FOT-rutene, samt økte midler til rassikring, vedlikehold av fylkesveier og utbygging av høyhastighetsbreddband.

Disse medlemmer mener det må investeres i Nord-Norge. Det er viktig for hele Norge at vi bruker de store ressursene som den landsdelen har, og det er særdeles viktig strategisk for Norge som land. Disse medlemmer understreker at det er en nasjonal plikt og en nasjonal oppgave å bygge ut Nord-Norge.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å utarbeide et utbyggingsprogram for Nord-Norge som inkluderer skatte- og avgiftsreduksjoner, infrastrukturinvesteringer, styrking av de personrettede økonomiske virkemidlene, kraftig reduserte priser på fly, ferger og hurtigbåter, gjenoppbygging av Andøya flystasjon og reetablering av Troms og Finnmark som egne fylker.»

Disse medlemmer tar til orde for flere tiltak som gjør at unge folk har lyst til å satse og tørre å bo i den nordnorske landsdelen. Disse medlemmer mener det må komme på plass flere studieplasser som gir utdanningsmuligheter, nye kompetansemiljøer og styrker tilgangen på arbeidsfolk med høyere utdanning for næringslivet. Disse medlemmer mener det må en tilpasset skatte- og avgiftspolitik til som gjør det lønnsomt å etablere bedrifter, slik at flere tør å satse på å etablere bedrifter i den nordnorske landsdelen. Disse medlemmer understreker at Senterpartiet vil lokalisere statlige arbeidsplasser rundt omkring i distriktene

og stanse sentraliseringen av offentlig forvaltning og tjenesteyting. Disse medlemmer tar til orde for en aktiv fiskeripolitikk, slik at vi kan bygge ny industri, og sørge for at Nord-Norge får en større andel av inntektene fra sine store naturressurser.

Disse medlemmer påpeker at kapitaltilgang er viktig for både næringsliv, bosetting og boligbygging i distriktene. Disse medlemmer viser i den forbindelse til at Senterpartiet har fremmet representantforslag med flere konkrete tiltak for å styrke norske sparebanker, som er særlig viktige for kapitaltilgangen i distriktene.

Disse medlemmer påpeker at boligmarkedet gir utfordringer i både bygd og by. Disse medlemmer viser til at Samfunnsøkonomisk analyse AS i desember 2020 leverte en rapport på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, der de fant at 25 pst. av virksomhetene oppga at manglende tilgang på egnede boliger er en viktig årsak til deres rekrutteringsutfordringer. Den viktigste årsaken til at virksomhetene opplever at manglende tilgang på egnede boliger hemmer rekrutteringen av arbeidskraft er at det sjelden er boliger for salg eller leie i regionen, dernest at lokale boligpriser er så lave at det ikke lønner seg å bygge nytt. Disse medlemmer viser til NOU 2020:15 Det handler om Norge – Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene, der viktigheten av et velfungerende boligmarked i distriktene understrekes i kapittel 10.4.5:

«Mange distriktskommuner har ensartede, små, usikre eller stagnerende boligmarkeder som er preget av lave boligpriser og svak prisvekst. Byggekostnadene kan gjerne være høyere enn boligverdien, noe som kan føre til at folk ikke ønsker å oppta eller ikke får lån til boliginvesteringer. Når man først har kjøpt seg bolig, blir det vanskeligere å flytte på seg. Lite boligbygging kan derfor gi redusert mobilitet i lokale boligmarkeder. Tilgang på egnede og varierte boliger har betydning for om folk etablerer seg og blir boende på et sted.»

Disse medlemmer vil vise til at NRK 16. april 2021 publiserte tall som viste at mens nærmere 50 pst. av boligene i Ullensaker var bygd etter år 2000, så er tilsvarende tall for Vardø 0,9 pst., Gamvik 1 pst. og Loppa 1,4 pst. Daglig leder for fiskeribedriften Lofoten Viking i Verøy, Arne Mathisen, poengterer i artikkelen hvilke konsekvenser dette får: «Du får ikke tak i arbeidsfolk uten at det er boliger tilgjengelig. Nesten tre av fire ansatte hos oss er ikke fra Verøy i utgangspunktet, så det er klart at det er ei stor utfordring vi må løse». Disse medlemmer viser til at Senterpartiet har fremmet et representantforslag om en mer rettferdig boligpolitikk i bygd og by.

Disse medlemmer ønsker å presisere at selveie av bolig er et sentralt trekk ved det norske samfunnet, som bør bevares. Disse medlemmer mener at fortsatt gunstig skattlegging av primærbolig er et viktig tiltak for å sikre folk flest den tryggheten og selvstendigheten det å eie egen bolig innebærer. Samtidig registrerer disse

medlemmer at den betydelige prisøkningen som har funnet sted under denne regjeringen, gjør boligdrømmen fjern for mange. I tillegg har det fått bygget seg opp en betydelig risiko i boligmarkedet gjennom at prisene har steget raskt og husholdningenes gjeld har vokst kraftig. Disse medlemmer mener at det er viktig å føre en politikk som gjør at det å eie sin egen bolig er oppnåelig og oppleves som trygt for folk flest. Bolig skal ikke være et spekulasjonsobjekt, men et hjem der man skal trives og kan føle trygghet. Samtidig vil disse medlemmer understreke at mange i kortere eller lengre perioder av livet ikke ønsker eller har muligheten til å kjøpe egen bolig. Det er derfor viktig med effektive virkemidler for å sikre et velfungerende leiemarked. Disse medlemmer vil understreke betydningen av å styrke Husbanken for å sikre en god sosial boligpolitikk i bygd og by.

RETTFERDIG OG EFFEKTIV POLITIKK FOR GRØNN OMSTILLING

Disse medlemmer mener at Norge skal ta offensive grep for å følge opp våre forpliktelser etter Parisavtalen. Alle sektorer i samfunnet må bidra og sørge for effektive klimakutt, samtidig som vi ikke skal innføre tiltak som kun flytter utslipp til andre land, eller som fører til større utslipp i sum.

Disse medlemmer understreker at det ikke er et spørsmål om hvorvidt vi skal ha klimapolitikk, men et spørsmål om hvilken klimapolitikk som virker best.

Disse medlemmer vil understreke at nødvendige samfunnsendringer for å kutte i klimautslipp og håndtere klimaendringer må ha en rettferdig sosial og geografisk byrdefordeling. Klimapolitikken må utformes slik at den også ivaretar andre viktige samfunns-hensyn, som natur og miljø, industriell utvikling, matproduksjon, beredskap, sosial utjamning og bosetting i hele landet.

Disse medlemmer mener at dette må innebære en politikk som gjør at vi kan bruke de fordelene vi har i Norge, samtidig som den må være tuftet på et prinsipp om rettferdig geografisk, sosial og økonomisk fordeling av fordeler og byrder. Disse medlemmer mener en god klimapolitikk må ta hensyn til de forskjellene som er i landet vårt, og legge til rette for at alle får tilgang til klimavennlige løsninger og teknologi. Disse medlemmer viser til at dette er viktig for klimapolitikken legitimitet og oppslutning i befolkningen.

Norge har naturressurser, kompetanse og økonomisk handlefrihet som med riktige strategiske beslutninger kan legge forholdene til rette for reduserte utslipp av klimagasser både nasjonalt og internasjonalt. Disse medlemmer vil satse på utvikling av ny teknologi som grunnlag for reduserte utslipp av klimagasser, mer miljøvennlige løsninger og for å styrke næringslivets konkurransekraft. Vi vil spesielt satse på teknologitvilling hvor man reduserer behovet for fossil energi i industrielle prosesser.

Disse medlemmer mener det er en viktig nasjonal oppgave å bidra til å skape flere lønnsomme grønne arbeidsplasser i årene som kommer. Det må arbeides strategisk med hvordan skjerpede miljøkrav kan bidra til utvikling av ny kompetanse, teknologi, industri og arbeidsplasser i Norge. Disse medlemmer understreker at det ligger store muligheter for ny og klimavennlig verdiskaping i Norge ved å ta i bruk ny teknologi for foredling av naturressursene. Disse medlemmer viser for øvrig til egne merknader under avsnitt 3.2 i denne innstillingen for videre omtale av industripolitikken, og til Senterpartiets merknader og forslag i Innst. 325 S (2020–2021) for en helhetlig oversikt over Senterpartiets forslag på klimaområdet.

GODE OFFENTLIGE TJENESTER GJENNOM AVBYRÅKRATISERING OG TILLITSREFORM

Disse medlemmer påpeker at oljepengebruken har nådd rekordhøye nivåer under denne regjeringen. Da Erna Solberg tok over som statsminister i 2013 var oljepengebruken på om lag 130 mrd. kroner per år (Nasjonalbudsjettet 2014). Før pandemien inntraff var det planlagt en oljepengebruk i 2020 på om lag 240 mrd. kroner (Nasjonalbudsjettet 2020). Disse medlemmer mener Perspektivmeldingen har en god beskrivelse av hvordan handlingsregelen gir rom for økt pengebruk i dårlige tider, samtidig som dette betyr at man må holde igjen på den offentlige pengebruken i gode tider. Disse medlemmer påpeker imidlertid at det hos denne regjeringen har vært stor avstand mellom liv og lære på dette feltet. Etter disse medlemmers syn burde det vært holdt mer tilbake på oljepengebruken i de gode tidene, mens regjeringen tvert imot har økt oljepengebruken kraftig, blant annet gjennom store skattelettelser til de aller rikeste.

Disse medlemmer mener sentralisering er tett knyttet til byråkratisering som ofte er forstadiet til privatisering. Disse medlemmer mener det er helt klart at regjeringens mange sentraliserende reformer har resultert i en mer byråkratisert, tungrodd og kostbar offentlig sektor.

Disse medlemmer viser til den såkalte nærpolitireformen som et eksempel på en reform som har virket sterkt byråkratiserende. I politiet har antall ansatte i sentralt politibyråkrati, dvs. Politidirektoratet, Politiets Fellestjenester og Politiets IKT-tjenester, vokst med 725 årsverk siden 2013 til 1 235 årsverk ved utgangen av 2020. Disse medlemmer viser til Politidirektoratets kapasitetsundersøkelse på det politioperative området der det fremgår at «[d]ersom vi ser på utvikling per virksomhetsområde, ser vi at politiets kapasitet til patruljeskift er uendret fra før reform, med en økning på kun to årsverk». Antall årsverk tilgjengelig for patrulje har altså kun økt med to i hele landet som følge av nærpolitireformen. Samtidig har endringer i politiet, blant annet

gjennom såkalt flåtestyring, medført at antall tilgjengelige patruljer i store områder har blitt dårligere. Denne utviklingen har også hatt andre konsekvenser, noe som blant annet illustreres gjennom en artikkel på Politiets Fellesforbunds nettsider 30. november 2020:

«Blant grepene i reformen var færre politidistrikt og med det større operasjonssentraler. Disse styrer politiets respons på hendelser, og det blir dermed såkalt flåtestyring av politipatruljene. Blant det flåtestyring kan påvirke er det å være hverandres back-up og trygghet i arbeidet. Tradisjonelt har det å være en god kollega vært å gi oppbakking til andre patruljer ved behov, men når patruljene styres av operasjonssentralen og fordeles for å dekke et stort geografisk område har det blitt vanskeligere med slik oppbakking.»

Disse medlemmer viser til Riksrevisjonens undersøkelse av Bane NORs drift, vedlikehold og investeringer fra desember 2020, der det fremgår:

«Vår undersøkelse viser at driftsstabiliteten i jernbanelinjet ikke er forbedret etter at Bane NOR ble etablert. Målet for punktlighet ble ikke nådd verken i 2018 eller 2019. Bane NOR har heller ikke god nok kontroll med kostnadene i store investeringsprosjekter.»

Videre konkluderer Riksrevisjonen med at:

«Det er kritikkverdig at Bane NOR fortsatt ikke har et godt nok system for å måle produktiviteten, ikke har god nok kontroll med kostnadene i store investeringer og at Samferdselsdepartementet har fått for lite styringsinformasjon til å følge opp effektiviteten.»

Disse medlemmer mener en av årsakene til dette er at man i for stor grad har bygget reformene på prinsipper hentet fra New Public Management. Dette har gitt seg utslag i utstrakt bruk av mål- og resultatstyring, oppsplitting av ansvar i ulike enheter med hhv. bestiller- og utføreransvar, stykkprisfinansiering, konkurranseutsetting og privatisering av offentlige oppgaver.

Disse medlemmer mener at dagens bruk av mål- og resultatstyring har ført til at måling og rapportering stadig øker i omfang og detalj, og dette i så stor grad at det tar fokus bort fra de egentlige målene. Detaljstyring stjeler tid fra kjerneoppgaver til rapportering, beslaglegger ressurser til kontroll, og gir mindre rom for lokale, faglige vurderinger.

Disse medlemmer påpeker at EØS-avtalen er en annen årsak til veksten i byråkrati og administrasjon med mer detaljert regulering. Pålagt bruk av anbud og privatisering av tjenestene har ført til at mer må måles, telles og ha en prislapp. Dette har også ført til mer jus i kommunal forvaltning. Politiske myndigheter både sentralt og lokalt tyr oftere til detaljstyring, fordi det gir inntrykk av handlekraft, men dette genererer igjen behov for mer kontroll og byråkrati.

Disse medlemmer mener det trengs et brudd med New Public Management-ideologien for å oppnå

effektivisering og avbyråkratisering, og vil gjennomføre en tillitsreform i offentlig sektor der tillit og samarbeid skal erstatte unødig måling og kontroll. Ansvaret for hvordan oppgavene blir løst, skal i størst mulig grad bli flyttet til dem som skal gjøre jobben. Økt tillit i offentlig sektor vil gjøre hverdagen bedre for folk, med bedre tjenester til innbyggerne, en mindre byråkratisk arbeidsdag for de ansatte, og reduserte kostnader for både offentlige og private virksomheter.

Disse medlemmer mener statens massive innkjøp av konsulenttjenester er problematisk. Disse medlemmer viser til svar av 18. februar 2021 fra finansministeren på skriftlig spørsmål fra representanten Vedum der det fremgår at statens samlede utgifter til konsulentbruk i bruttobudsjetterte virksomheter i 2020 var 11,0 mrd. kroner.

At staten i stor stil kjøper tjenester av private konsultentselskaper framfor å bruke egen kompetanse, er ikke bare dyr ressursbruk men innebærer også at makt og ansvar skyves bort fra departementene.

Disse medlemmer påpeker at Riksrevisjonen i sin undersøkelse av konsulentbruk i staten fra 2017, fant at «statlige virksomheter bruker konsulenttjenester uten at behov og formål med tjenestene er tilstrekkelig klarlagt», videre at «[t]o tredeler av de undersøkte virksomhetene mangler strategi for hva det offentlige skal utføre selv, og hva som bør overlates til markedet».

Disse medlemmer påpeker at det offentliges evne til selv å løse oppgavene gradvis svekkes dersom man til stadighet outsourcer de mest krevende, komplekse og interessante problemstillingene til private konsulenter.

En stor del av konsulentbruken er knyttet til digitalisering, utvikling og bruk av IKT-løsninger. Disse medlemmer mener den kontinuerlig høye konsulentbruken til dette formålet er et klart signal om at dette ikke er et tidsavgrenset, midlertidig behov for det offentlige, men en ny og varig kjerneoppgave som tilsier at det offentlige selv bør sitte på mer av denne kompetansen. Konsulentbruken er lite kostnadseffektiv. Disse medlemmer viser til nyheten fra november 2020 om at politiet gjennom å erstatte 45 konsulentårsverk med faste stillinger forventer en innsparing på hele 45 mill. kroner. Disse medlemmer viser til assisterende politidirektør Håkon Skulstad som i den forbindelse uttalte at «[g]jennom å veksle inn konsulenter i egne ansatte gjør vi utgiftene mer forutsigbare, samtidig som vi sikrer viktig kompetanse internt i etaten, og får utnyttet investering mer kostnadseffektivt». Disse medlemmer mener det er grunn til å vurdere om tilsvarende endringer i andre deler av offentlig sektor kan bidra til å redusere kostnader til konsulenter samtidig som man bygger kompetanse internt.

1.2.5 Hovedmerknad fra Sosialistisk Venstreparti

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener de viktigste utfordringene for Norge de neste årene og tiårene er å kutte klimagassutslippene samtidig som vi må skape et nytt grønt næringsgrunnlag, redusere de økonomiske ulikhetene og styrke felles velferd. For å løse disse utfordringene kreves det en aktiv næringspolitikk og en plan for effektiv utnyttelse av samfunnets realøkonomiske og finansielle ressurser med hensyn til produksjon og omfordeling. Tiden for å håpe på at markedskreftene skal ordne opp bare man «legger til rette» for det, er forbi. Politikken må ta ansvar og sørge for konkret handling for at vi skal nå samfunnets mål.

Dette medlem vil sikre fortsatt felles velferd til hele Norges befolkning. For å forhindre en gradvis privatisering av velferden, krever det mer omfordeling av den økonomiske veksten til fellesskapet gjennom økt beskatning, særlig av de rikeste i samfunnet, samt å utvide skattegrunnlaget i økonomien. Alternativet er at folk må betale for velferden selv, noe som vil forsterke de økonomiske ulikhetene og bryte med velferdsstatens prinsipper. Dette medlem vil understreke at velferdsstaten har vært helt avgjørende for utbyggingen av velferden i Norge, men merker seg at regjeringen forsøker å konstruere en historiefortelling om et «velferds-samfunn» der det like gjerne kan være private (kommerielle eller ideelle) aktører som står for tilbudet. Dette medlem vil understreke at velferdsstaten er og må forbli det bærende element for å sikre velferd i samfunnet.

Dette medlem vil peke på at det viktigste for å sikre rettferdighet for fremtidige generasjoner er å bekjempe klimakrisen. Dette medlem mener regjeringen har lite troverdighet når den taler om rettferdighet for fremtidige generasjoner, når den verken er opptatt av å sørge for rettferdig fordeling blant de menneskene som allerede lever eller fører en slagkraftig klimapolitikk, som er det mest rettferdige vi kan gjøre for fremtidige generasjoner.

Dette medlem viser til at Perspektivmeldingen kunne vært en gyllen anledning til å legge frem en langsiktig plan for å møte de sentrale utfordringene Norge står overfor, men mener regjeringen har forspilt denne muligheten. Det mangler slagkraftige visjoner og konkrete planer for omstilling av norsk økonomi. Dette medlem finner det merkelig at regjeringen i stedet velger å peke på at Norge i tiårene som kommer vil ha færre yrkesaktive per pensjonist som den fremste utfordringen for landet. Dette medlem vil understreke at dette kan løses ved inndekning gjennom skatt uten at folk mister kjøpekraft.

Dette medlem viser til at de økonomiske framskrivningene i meldingen har blitt presentert av regjeringen som om de var av lovmessig karakter som ikke åpner for politiske valg som påvirker utviklingen. De t-

te medlem mener meldingens politiske og ideologiske innhold dermed blir kamouflert, slik at de reelle politiske valgene vi står overfor ikke kommer frem i lyset. Regjeringen lar være å kommunisere hvor mye rikere vi faktisk blir som samfunn og at vi derfor har råd til både mer og bedre velferd om vi bare omfordeler mer. Dette medlem vil påpeke at Perspektivmeldingen sånn sett er en gladmelding – mens regjeringen heller vil misbruke anledningen til å svartmale fremtiden for velferdsstaten og disiplinere befolkningen til å jobbe mest mulig. Regjeringen burde ha lagt frem det reelle valget for befolkningen, som er i hvilken grad vi skal ta ut fremtidig økonomisk vekst gjennom henholdsvis privat forbruk, redusert arbeidstid og styrket velferd.

Dette medlem mener Perspektivmeldingen hadde stått seg mye bedre om regjeringen hadde vært åpen om dens politiske innhold og funksjon, som er å si noe om situasjonen i dag og tjene som rettferdiggjøring av regjeringens politikk i dag. Dette er særlig synlig i bl.a. regjeringens skremmebilder av sekstimersdagen og vektlegging av besparelser ved å redusere sykefraværet. I tillegg har statsministeren brukt Perspektivmeldingen til å oppfordre kvinner til å føde flere barn, noe som faktisk er i strid med beregningene i meldingen. Videre har man undervurdert hvor mye norsk oljeproduksjon må reduseres for å være i tråd med Paris-avtalen, i tillegg til at man har forutsatt at reduksjonen nærmest vil gå av seg selv.

Dette medlem vil understreke at de økonomiske framskrivningene som foreligger i Perspektivmeldingen ikke er ment som prognoser for hva som vil skje i ti-årene som kommer, men en øvelse der man projiserer et øyeblikksbilde av den økonomiske situasjonen i dag inn i fremtiden, justert med noen høyst usikre anslag på sentrale parametere i basisforløpet. En slik framskrivning er dømt til å være ugyldig som prognose, blant annet fordi den kun tar høyde for kjente forhold, og ikke ukjente forhold som med stor sannsynlighet vil føre utviklingen i den norske økonomien i en helt annen retning enn vi har trodd, slik vi har sett at koronapandemien har gjort.

Dette medlem vil påpeke det paradoksale i at regjeringen er bekymret for inndekningsbehovet i statsfinansene i fremtiden når den selv har bidratt sterkt til å øke inndekningsbehovet gjennom å kutte skatter og avgifter med 34 mrd. kroner, blant annet ved å kutte om lag 11 mrd. kroner i formuesskatten. Dette medlem vil påpeke at det ikke finnes noen dokumentert effekt for at kutt i formuesskatten fører til økte investeringer, snarere tvert imot. Regjeringen fører en uansvarlig økonomisk politikk – selv etter sin egen målestokk.

Dette medlem slutter seg imidlertid til økt arbeidsinnsats som hovedstrategi for våre langsiktige utfordringer i den grad det innebærer å øke sysselsettingen og inkludere flere i arbeidslivet og ikke går på be-

kostning av velferdsytelser. Altfor mange, og altfor mange unge, står utenfor arbeid og utdanning. Dette medlem mener offentlig sektor må føre en mer aktiv sysselsettingspolitikk for å sørge for arbeid til alle, og viser til at Sosialistisk Venstreparti blant annet har foreslått en nasjonal jobb- og opplæringsgaranti i det grønne skiftet, et nasjonalt jobbskapingprogram og økte midler til kommunene for å øke sysselsettingen tilpasset de oppgaver som trengs å utføres lokalt. Hver arbeidsføre person som går arbeidsledig, gir et stort tap både for enkeltmennesket og for samfunnet. Regjeringen burde konsentrere seg mer om sysselsettingen enn om statsfinansene, da økt sysselsetting av seg selv vil bidra til bedre statsfinanser.

1.2.6 Hovedmerknad fra Miljøpartiet De Grønne

Komiteens medlemmer fra Miljøpartiet De Grønne viser til at pandemien har rammet det globale samfunnet hardt. I skrivende stund nærmer vi oss 140 millioner smittede og nær 3 millioner døde. Pandemien har hatt en voldsom effekt på den globale økonomien, og det har rammet de fattigste aller hardest. For første gang på over 20 år øker andelen av verdens befolkning som lever i ekstrem fattigdom. Ved inngangen til 2019 var det anslått at 600 millioner mennesker levde i ekstrem fattigdom. Dette var rundt 8 pst av verdens befolkning og var det laveste nivået noensinne. Det var forventet at denne andelen ville synke videre i årene mot 2030. Covid-19 har imidlertid forandret dette bildet. I 2020 er det forventet at andelen som lever i ekstrem fattigdom har økt med mellom 88 og 115 millioner mennesker – og at dette vil ytterligere forsterkes i 2021. Det antas nå at over 760 millioner mennesker vil leve i ekstrem fattigdom innen utgangen av 2021. Det er en enorm tilbakegang.

Dette medlem viser til at pandemien er et globalt problem som krever globale løsninger. Viruset slår til globalt, de økonomiske konsekvensene er globale og bekjempelsen av viruset må være global.

Dette medlem viser til at SARS-CoV-2 er svært likt et koronavirus som spres gjennom flaggermus. En av teoriene for hvordan dagens koronapandemi oppsto er at viruset har smittet over fra dyr til mennesker gjennom et marked.

Det internasjonale naturpanelet har slått fast at det er en klar sammenheng mellom ødeleggelse og tap av naturmangfold og koronapandemien. Panelet har varslet at det er opp til 850 000 ukjente virus i naturen som kan smitte over på mennesker. Ifølge forskerne fører nedbygging av naturen til at dyr og mennesker lever nærmere hverandre, hvilket igjen medfører en økt risiko for flere og verre globale pandemier. For å redusere denne risikoen må menneskene begynne å sikre gjenværende, vill natur over hele verden. Skal vi minimere risikoen for fremtidige hyppige pandemier med de tilhørende

økonomiske konsekvensene og konsekvensene for verdens fattige må vi i langt større grad enn i dag ivareta urørt natur.

Pandemien har vist at verden kan mobilisere overfor en global trussel som pandemien har vært og fremdeles er. Vestlige land har lagt frem krisepakker for å hjelpe personer og bedrifter som rammes av den økonomiske nedstengingen. Samtidig har det blitt investert store summer i utvikling av vaksiner.

Klimaendringene påvirker naturen og endringer i naturen påvirker klimaet. Dette medlem viser til at tross for globale avtaler om reduksjon i klimagassutslippene har norske utslipp knapt blitt redusert siden 1990. Samtidig har nedbygging av natur i Norge vært like dramatisk som mange andre steder. For litt over 100 år siden var halvparten av det norske fastlandet villmark. Denne andelen er nå kun 11,5 pst. Denne utviklingen må snu. Verden og Norge må redusere både klimagassutslipp og naturinngrep.

Globale klimaendringer er en større trussel enn koronapandemien. Klimaendringene vil påvirke selve livsgrunnlaget vårt. Valg vi tar nå vil være viktige for hvordan den globale situasjonen utvikler seg. Valg som påvirker den globale oppvarmingen og det økologiske mangfoldet vil være bestemmende for alt fra migrasjonsstrømmer til matproduksjon, global fattigdom, global matsikkerhet og også globale pandemier.

Dette medlem viser til at andre land har sett koronapandemien som en mulighet til å få til en raskere omlegging til en utslippsfri økonomi. Statlige midler bevilget for å hjelpe bedrifter har blitt rettet inn mot å snu økonomien i en mer bærekraftig retning. EU har lansert sin grønne plan for gjenoppbygging av økonomien og vil bruke 30% av koronamidlene til klima- og miljøtiltak. USA er enda mer ambisiøs. President Biden har sagt at dette ikke er tiden for å bygge tilbake til slik det var før. Dette er øyeblikket for å tenke nytt og gjenoppbygge en ny økonomi. Av de 20 000 mrd. kronene som president Biden ønsker å bruke i en redningsplan for landet antas halvparten å være øremerket sektorer knyttet til klima og miljø.

Som en grell kontrast til dette har Norge brukt 2 pst. av koronamidlene for å stimulere til klima- og miljørelatert aktivitet. 4,1 mrd. koronarelaterte kroner har i 2020 og i budsjettet for 2021 blitt bevilget til tiltak med positiv effekt på klima og miljø. Til sammenligning så har oljenæringen alene mottatt en subsidie på over 8 mrd. kroner. I tillegg har flyselskapene også mottatt store tilskudd uten at det har vært satt krav til klimamessige tiltak i næringen.

Dette medlem viser til at skal vi greie å nå klima- og bærekraftsmålene og samtidig sikre et økologisk mangfold, er det viktig at vi raskt legger om politikken. Norge må fase ut fossil energi samtidig som det aktivt legges til rette for bærekraftig industri som offshore

vind, grønt hydrogen, en skipsbyggingsindustri som ligger i front på bygging av utslippsfrie skip og ferger. Skal Norge lykkes med skiftet trengs det både politisk vilje og evne til å få igjennom tiltak som faktisk tar oss til målet innenfor den lille tiden som gjenstår.

Dette medlem vil også understreke viktigheten av at omstillingen til en utslippsfri økonomi også innbefatter en mer rettferdig omstilling. Ulikheten har økt i Norge de senere årene og er på nivå med ulikheten vi ser i USA. Dette medlem viser til at ifølge beregninger fra SSB så går én av fem kroner i Norge til den rikeste prosenten i landet. I tillegg så betaler den rikeste prosenten mindre skatt – og den rikeste 0,1 prosenten betaler enda mindre. Den rikeste prosenten i Norge betaler i dag omlag 20 pst. skatt på inntekten, mens den rikeste 0,1 pst. kun betaler 11 pst. Til sammenligning betaler en lærer eller en sykepleier om lag 25 pst i skatt. Dette er grunnleggende urettferdig.

Dette medlem viser til at fjerning av arveavgiften gjennomført av den borgerlige regjeringen fører til at ulikheten bare vil øke. Økt konsentrasjon av økonomisk makt er sterkt uheldig og vil kunne bli et demokratisk problem på sikt.

Dette medlem er opptatt av at vi fremover må sikre et mer utjevnet skattesystem. Det norske samfunnet har vært basert på et samfunn uten store forskjeller. Det er i ferd med å forsvinne og vi må ta grep før det fører til store samfunnsmessige problemer. Dette medlem vil derfor jobbe for et mer omfordelende skattesystem, hvor gruppene med høye inntekter og formuer betaler mer i skatt, og grupper med lavere inntekter betaler mindre skatt. Arveavgiften som ble fjernet av den sittende regjering bidrar til å øke forskjellene mellom de med mest og de med mindre og bør derfor gjeninnføres. En gjeninnføring av arveavgiften bør legges til grunn et høyt bunnfradrag og en moderat sats for de laveste beløpene, men derimot en høy sats for arv over 20 mill. kroner. Dette medlem vil også jobbe for at multinasjonale selskap betaler skatt på inntekter og verdier skapt i Norge, samt jobbe for et internasjonalt samarbeid som aktivt jobber for å bekjempe skatteparadisier og hindre skattetilpasning og kapitalflukt.

1.2.7 Hovedmerknað fra Rødt

Komiteens medlem fra Rødt viser til at meldingen anslår at Norge som samfunn vil fortsette å bli rikere i tiårene som kommer, parallelt med bl.a. fallende oljeinntekter og økende velferdsbehov i befolkningen. Meldingen viser også etter dette medlems mening at politikken må legges om dersom vi ikke skal gå i retning av en framtidig karakterisert ved privat rikdom og offentlig fattigdom.

Dette medlem mener den påståtte ressursmangelen som framholdes i meldingen – at vi må jobbe mer for å «få råd» til å opprettholde og forsterke velferdsord-

ningene våre i møte med de demografiske endringene i befolkningen – kun oppstår dersom privat forbruksvekst prioriteres i for stor grad framfor å styrke velferden i takt med behovsveksten.

Dette medlem peker på at meldingen advarer mot økt skattenivå som noe som bør begrenses, framfor som et nødvendig virkemiddel for å flytte ressurser mellom sektorer på en rettferdig og omfordelende måte, fra privat til offentlig konsum, fra forbruksfest til velferd. På samme måte framstilles en økende andel ansatte innenfor velferdstjenester i framtiden som en utfordring, framfor som en naturlig konsekvens dersom vi som samfunn velger bort noe av den anslåtte private forbruksveksten for å prioritere bl.a. bedre helsetjenester og eldreomsorg når befolkningen blir eldre.

Dette medlem vil peke på at det går et skille i økonomien mellom ulike sektors potensial for effektivitetsforbedringer, og at det går mellom menneskenære tjenester og virksomheter som i større grad kan automatiseres og effektiviseres ved hjelp av teknologi. Siden de skattefinansierte velferdstjenestene i hovedsak består av slike menneskenære tjenester, vil ikke produktivitsveksten innenfor offentlig sektor kunne måle seg med gjennomsnittet i økonomien som helhet. Dette medlem mener det er viktig å huske at selv om samfunnet generelt er tjent med at varer og tjenester produseres raskere eller med mindre bruk av innsatsfaktorer på grunn av effektivisering, så vil mindre bruk av tid eller færre ansatte innenfor blant annet eldreomsorg eller utdanning ikke normalt anses som økt effektivitet, men redusert kvalitet på velferdstilbudet.

Hvis ansatte i offentlig sektor og andre som jobber innenfor samfunnsområder med lavere produktivitsvekst enn gjennomsnittet skal ha om lag samme lønnsvekst som resten av samfunnet, vil ulike velferdstjenester – enten de tilbys i privat eller offentlig regi – framstå som stadig mer ressurskrevende over tid. Dette medlem mener at konklusjonen som følger av den såkalte «Baumol-effekten», som meldingen også omtaler, ikke er et «problem», men et resultat av framskritt. Løsningen er å gradvis omfordele deler av ressursene som frigjøres gjennom automatisering og effektiviseringsgevinster i andre sektorer over til fellestjenestene gjennom økt skatt.

Dette medlem vil minne om at konsekvensen dersom skattenivået ikke tilpasses over tid, enten blir at standarden på det offentlige velferdstilbudet vil svekkes over tid, eller at velferdsfinansieringen i større grad vil individualiseres, noe som vil gi økte forskjeller og en utthuling av den norske velferdsmodellen.

Dette medlem mener det er en naturlig og ønsket utvikling at vi som samfunn flytter en større andel av arbeidskraften over til velferdssektoren. Beregninger Rødt har mottatt fra Finansdepartementet, viser at det er mulig å opprettholde det private forbruket og leve-

standarden for øvrig på minst på dagens nivå, selv med en kombinasjon av arbeidstidsreduksjon og styrking av velferden, et regnestykke som beskrives nærmere i dette medlems merknader under kapittel 4.

2. Internasjonale utviklingstrekk

2.1 Sammendrag

Gjennom mange tiår har en internasjonal verdensorden basert på samhandel og oppslutning om felles løsninger brakt velstand, helse og utdanning til en raskt økende befolkning globalt. Samhandel og samarbeid har ført til at verden er blitt fredeligere og at færre lever i ekstrem fattigdom, se figur 1.1 i meldingen.

Internasjonalt samarbeid og felles regelverk for samhandel mellom land har tjent Norge vel. Denne verdensordenen er nå under press. Troen på internasjonalt samarbeid ser ut til å avta i mange land. Det samme gjør oppslutningen om internasjonalt avtaleverk det har tatt lang tid å bygge opp. Vi opplever nå en ny rivalisering mellom stormakter og usikkerhet om internasjonale forpliktelser. Grunnleggende demokratiske rettigheter, liberale verdier og menneskerettigheter har også kommet under press mange steder i verden.

Verden står overfor en rekke utfordringer som krever at land finner sammen om gode felles løsninger. Både utfordringene og løsningene globalt vil få betydning for norsk økonomi.

Det økonomiske tyngdepunktet i verden forskyves. Kina, India og andre fremvoksende økonomier blir viktigere. Det medfører også at Norge har fått nye handelspartnere. Kinas økonomiske og teknologiske posisjonering påvirker hvordan resten av verden forholder seg til den nye stormakten. I en verden preget av makt-politiske motsetninger, svekkelse av demokratier og mindre tillit internasjonalt kan oppslutningen om handel og samarbeid miste ytterligere styrke. Åpenhet kan bli forvekslet med sårbarhet. Handelshindre som gir inntrykk av å ivareta nasjonale interesser, kan få økt oppslutning.

Pandemien har bidratt til å rette søkelyset mot sårbarheter som følger av at verden er tett integrert. Den har vist at globale verdikjeder kan gi økt usikkerhet, selv om det først og fremst gjaldt i en kort periode etter virusutbruddet. Behovet for beredskap er også løftet frem. Videre skapte svekket inntjening i strategisk viktige bedrifter frykt for utenlandske oppkjøp. Dersom responsen på slik sårbarhet trekkes for langt, kan det bidra til mer lukkede markeder. Flere land strammer nå til restriksjoner på oppkjøp fra utlandet. For Norge ga pandemien en viktig påminnelse om hvor avhengig vi er av dype bånd til nære handelspartnere. Vaksinesamarbeidet med EU er en illustrasjon av dette. I den videre oppbyggingen av beredskap for fremtidige internasjonale

kriser vil Norge som et lite land ha mye å hente på å knytte seg tett opp mot EU.

Proteksjonisme og svekkede samarbeidsforhold er dårlig nytt for verdensøkonomien og for Norge. Som et lite land med mye handel og en stor formue plassert i utlandet, er vi særlig avhengige av en fri verdenshandel, åpne kapitalmarkeder og et stabilt internasjonalt regelverk. Storbritannias beslutning om å forlate EU er uheldig for Norge. Storbritannia har i sitt EU-arbeid hatt mange interesser sammenfallende med våre.

På tross av tilbakeskritt finnes det likevel krefter som trekker i retning av stadig dypere integrasjon, både økonomisk og teknologisk. Internasjonalt er EU det samarbeidet som har gått lengst i å skape dyp integrasjon over landegrensene. Pandemien ser ut til å ha forsterket samarbeidet, med felles opplåning og overføringer til EU-land som er hardest rammet. Det indre marked illustrerer at store gevinster kan høstes av handel og investeringer. En drivkraft for videre integrasjon kan bli handel i tjenester som tradisjonelt har krevd nærhet mellom tilbyder og kunde, men som i dag kan ytes ved hjelp av digital kommunikasjon og dermed i større grad handles mellom land.

Den teknologiske utviklingen med økt digitalisering skaper gjennomgripende endringer i økonomi og samfunn. Den fører til endringer i markeder og skaper nye tjenester og forretningsmodeller, men åpner også for nye sikkerhetsmessige og personvernmessige sårbarheter. Mange av disse endringene kan over tid svekke nasjonalstatens evne til å møte utfordringer alene. Internasjonale aktører kan falle utenfor nasjonal regulering og politiske tiltak. Blant annet kan multinasjonale selskaper tilpasse seg skatteregler ved å flytte kostnader og overskudd mellom land. Det svekker mulighetene til å opprettholde skattefinansierte velferdsordninger. Samtidig er det tegn til at økende markedsinntekt i store multinasjonale selskaper gjør at overskudd konsentreres på færre hender. Det skaper en konkurranseulempe for selskaper som ikke har tilsvarende muligheter til å omgå regulering. Samarbeid om skatt og regulering av økonomisk aktivitet står derfor høyt på dagsorden i internasjonale fora og er en viktig prioritet for Norge.

I dag er klimaendringer og tap av naturmangfold blant de største utfordringene verden står overfor. Velstandsutviklingen gjennom de siste 200 årene har kommet som følge av en enorm produktivitetsvekst, men også av økt ressursbruk. En del av den økte bruken er ikke bærekraftig. Særlig alvorlig er det at økt økonomisk aktivitet har gått sammen med økte utslipp av klimagasser som truer klodens klima.

Det vil kreve store omstillinger og globalt samarbeid for å dreie utviklingen over i et bærekraftig spor. Lykkes vi med å ta vare på vårt felles livsgrunnlag, tjener det alle. Lykkes vi ikke, vil vi bevege oss stadig nærmere

jordens tålegrensene, med betydelige virkninger også for økonomiske og samfunnsmessige forhold. I verste fall kan forringelse av ressursgrunnlaget og temperaturendringer lede til at folkerike deler av verden blir ubeboelige. Det vil forsterke et allerede høyt migrasjonspress og skape konflikter om land og ressurser internasjonalt.

Forskjeller i økonomiske og sosiale forhold fører til at et økende antall mennesker ønsker å flytte og bosette seg i andre land. Krigshandlinger og forfølgelse driver også mennesker på flukt. Samarbeid med transitlandene begrenser i dag tilstrømningen av migranter til Europa. Slikt samarbeid kan vise seg å være skjørt. De underliggende årsakene til at folk ønsker å komme til Europa og andre velstående områder, er like presserende som de var før samarbeidene ble inngått.

En bærekraftig utvikling for klima og naturressurser, en stabil og fredelig utvikling internasjonalt og internasjonale kjøreregler for handel er fellesgoder som alle land drar nytte av. I sin natur er slike fellesgoder mer enn hva enkeltland kan frembringe alene. Åpne og vel fungerende markeder internasjonalt er en særlig viktig forutsetning for vekst og velstand. Gjennom samarbeid og bruk av markedsmekanismer kan man også håndtere klimautfordringen og utarming av naturen. En tett integrert verdensøkonomi har over tid også vist seg å gi de beste forutsetninger for fredelig sameksistens. Det vises til meldingens kapittel 2 for nærmere omtale.

2.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil understreke at koronapandemien på den ene siden har vist vår sårbarhet for en for stor avhengighet av internasjonale forsyningskjeder og tydeliggjort behovet for nasjonal beredskap i alt fra smittevernuttstyr til arbeidskraft i primærnæringer og industri. På den andre siden har det vist behovet for og muligheten av mellomstatlig planlegging og samarbeid for å løse felles akutte utfordringer.

Disse medlemmer mener vi nå ser gryende tegn til at det internasjonale økonomiske samarbeidet kan blomstre. Det kommer konstruktive forslag fra blant annet Biden-administrasjonen i USA og fra OECD. Regjeringen i USA har foreslått en global minimumsskatt for selskaper, for å begrense skattekonkurranse mellom land, samt tatt til orde for en internasjonal enighet om nasjonal beskatning av multinasjonale selskaper, som kan sørge for at blant annet de store teknologiselskapene betaler skatt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil fremheve at selv om det de senere årene har vært tegn til svekket internasjonalt samarbeid, er det også positive tendenser som både gir grunnlag for optimisme og anledning for Norge til å være en pådriver for nye former for samarbeid.

Disse medlemmer mener Norge bør være en pådriver for denne typen økonomisk samarbeid. Vi har en gyllen mulighet til å spille en nøkkelrolle med et godt forhold til USA, et nært forhold til EU, men evne til å føre en uavhengig politikk. Blant oppgavene et samarbeid kan ta fatt på, er enighet om et minimumsnivå for selskapskatt og beskatning av multinasjonale selskaper (særlig teknologiselskaper), en global formuesskatt, en skatt på internasjonale valutatransaksjoner eller andre virkemidler for å begrense unødvendige og spekulative kapitalstrømmer, en enighet om beskatning av finansielle transaksjoner, et nytt internasjonalt handelssamarbeid som sikter på å redusere klimagassutslipp fra handel og motvirker oppbygging av ubalanser mellom land, land-for-land-rapportering, en nødløsning for gjeldslette, med mer.

Disse medlemmer forventer at regjeringen vil støtte noe av dette siden den selv blant annet peker på at overskuddsflytting mellom land kan svekke finansieringsgrunnlaget for velferden, men er bekymret for at regjeringen er mer opptatt av å beskrive problemer enn av å løse dem.

Disse medlemmer vil peke på at grønn omstilling og redusert ulikhet nå står øverst på agendaen hos både OECD og IMF. Videre har EU lansert en massiv gjenreisningsplan etter koronapandemien med sikte på grønn omstilling og sosial bærekraft. Disse medlemmer vil understreke at dette er et tydelig linjeskift fra disse organisasjonene, som i lang tid var pådrivere for deregulering, liberalisering av handel og kapitalstrømmer og privatisering og konkurranseutsetting. Vi kan nå se konturene av et mer konstruktivt økonomisk samarbeid av den typen vi hadde i Bretton-Woods-avtalen i de første tiårene etter andre verdenskrig.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til sine forslag fremmet i Dokument 8:211 S (2020–2021) om å gjøre kampen mot ulikhet og skatteparadiser til en hovedsatsing i norsk utenriks- og utviklingspolitikk.

Dette medlem vil påpeke det paradoksale i at regjeringen beskriver problemer som den så selv bidrar til å forverre. Ifølge Green Stimulus Index, utarbeidet av Vivid Economics, har Norge den femte mest miljøfiendtlige koronapolitikken av de 29 landene som er målt – land som Brasil og Filippinene har bedre score enn Norge. Krisepolitikken har ført til en utsettelse av den grøn-

ne omstillingen i Norge ved å låse arbeid og kapital til fossile næringer gjennom store subsidier og tilskudd til disse. Dette medlem vil vise til at det norske folk gjennom to folkeavstemninger har sagt nei til norsk medlemskap i Den europeiske union. Dette har vist seg som et klokt og fremsynt valg, som har tjent Norge godt. Dette medlem vil vise til at den politiske og økonomiske integrasjonen i EU undergraver folkestyret og fratrar medlemslandene økonomisk og politisk handlefrihet. Ikke minst er det svært viktig for Norges penge- og finanspolitiske handlefrihet at vi har beholdt vår egen valuta. Dette medlem vil vise til at stortingsflertallet gjennom de senere år gjennom EØS-avtalen har avgitt stadig mer makt til EU på sentrale områder for Norge. Blant annet er det norske finanstillstyret underlagt EUs finanstillstyrsystem på viktige områder. Dette medlem mener at nasjonal suverenitet og rettferdige og likeverdige handelsavtaler er en riktigere vei enn dagens regime.

Dette medlem vil understreke at alle land skal ha rett og plikt til å produsere mat til egen befolkning. Av beredskaps- og klimahensyn bør man arbeide for å øke selvforsyningsgraden og i tillegg styrke innsatsen for å bevare matjord. I tillegg burde det opprettes beredskapslager for korn og treffes andre beredskapstiltak på matforsyningsområdet, blant annet gjennom en omlegging av landbrukspolitikken som reduserer avhengigheten av importert kraftfôr og øker produksjonen av frukt og grønt i Norge.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne er opptatt av at internasjonalt samarbeid er viktig for å løse våre store samfunnsutfordringer. Globale pandemier og klimaendringer kan kun løses gjennom et internasjonalt samarbeid. Samtidig er det viktig at Norge bruker de midler og forutsetninger vi har til å lede an i vår tids store globale utfordring, nemlig klimaproblemet.

Disse medlemmer viser også til at internasjonal solidaritet er viktig skal vi nå klimamålene våre. De fattigste landene er de som har bidratt minst til klimakrisen vi befinner oss i og er samtidig de som vil rammes hardest av klimaendringene. Det er derfor viktig at Norge både bidrar til at de mest ressursfattige landene settes i stand til å prioritere klimavennlig produksjon samt iverksetter tiltak som hjelper landene til å tilpasse seg konsekvensene av klimaendringene vi står overfor. Disse medlemmer viser til at Norges investeringer og planer i klima- og miljøbistanden må være robuste mot framtidige klimaendringer og være tilpasset de langsiktige målene under Parisavtalen og Kunming-avtalen.

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne viser til at det globale samarbeidet er viktig

for å nå klimamålet. Norges klimaavtale med EU vil få betydning for hvordan Norge når sine klimamål. Avtalen vil i realiteten medføre press på Norge til å gjennomføre nasjonale tiltak. Uten avtalen ville Norge ha sakket ytterligere akterut på gjennomføring av klimatiltak. Norges ambisjoner har begrenset seg til å sette ambisiøse mål langt frem i tid. Gjennomføringsevnen har imidlertid manglet. Vår avtale med EU vil de neste ti årene bidra til å tvinge igjennom klimatiltak som det er behov for, men manglende vilje til å gjennomføre. Det er imidlertid svært uklart hvordan regjeringen faktisk har tenkt å nå målene vi har forpliktet oss til. En gradvis økning i CO₂-avgiften skulle etter regjeringens oppfatning ta oss til målet, men har ikke fått flertall i Stortinget. Andre tiltak ble ikke foreslått, og det er derfor nå høyst uklart hvordan Norge faktisk skal oppfylle sine klimaforpliktelser.

Dette medlem viser til at det er helt nødvendig med en radikal omlegging av politikken det neste tiåret for å sikre at vi når klimamålene våre. En kombinasjon av en politikk som avgiftslegger utslippskilder og en aktiv næringspolitikk for å omstille næringslivet.

Dette medlem viser til at fremtidige skatteinntekter vil være bestemmende for vårt felles velferdssystem. Det er derfor viktig at alle selskap bidrar gjennom skattlegging av produksjon av varer og tjenester. De senere årene har vi sett at de store multinasjonale selskapene har unndratt store beløp fra beskatning ved å organisere virksomheten slik at store deler av inntektene har blitt allokert til skatteparadis. Videre har selskapskatten blitt kraftig redusert. I løpet av de siste 40 årene har verdens gjennomsnittlige skattesats for selskap blitt redusert fra 40,11 pst. til 23,85 pst., en reduksjon på 41 pst. over 40 år.

Dette medlem viser til at også i Norge har skattesatsen både for lønnsinntekt og selskapskatten blitt kraftig redusert. Den borgerlige regjeringen har de siste årene redusert skattesatsene fra 28 pst. til 22 pst. siden 2014. Dette har ført til et redusert skatteproveny for staten på over 30 mrd. kroner. Det er derfor viktig å få på plass internasjonale avtaler som sikrer at vi ikke får et kappløp mot bunnen hva gjelder internasjonale skattesatser. Derfor er initiativet som USA nå har tatt viktig, hvor president Biden tar til orde for en global minstesats på selskapskatt. Presidenten ønsker å øke USAs selskapskatt fra 21 til 28 pst. Dette er et initiativ som bør støttes av Norge.

3. Velstand, vekst og produktivitet

3.1 Sammendrag

De siste 75 årene har norsk økonomi opplevd en markant velstandsøkning. Inntektsveksten har vært drevet av høy produktivitsvekst og en heldig utvikling i bytteforholdet mot utlandet. Større nasjonalinntekt

gjør det mulig å øke velferden i samfunnet, men gevinsten må omfordles for å komme alle til gode. I verdenssammenheng er Norge et land med små forskjeller, hvor lønnsdannelsen og høy sysselsetting har vært viktige bidrag til å redusere forskjellene.

God omstillingsevne, et høyt kompetansenivå og åpenhet mot utlandet forklarer i stor grad den høye veksten i etterkrigstiden. For Norge har det vært spesielt lønnsomt å eksportere råvarer som har steget i pris, og importere industrivarer hvor effektivisering og økt globalt varebytte har presset prisene ned. I tillegg har handel med nye land gjort det mulig for oss å vri vår import til lavkostland og samtidig hente ut store gevinster ved å vri vår produksjon fra mindre lønnsomme til mer lønnsomme næringer – i særdeleshet petroleumsnæringen. Ringvirkninger fra petroleumsvirksomheten har trolig bidratt til å løfte produktiviteten i resten av fastlandsøkonomien.

De siste 15 årene har produktivitsveksten vært svak både i Norge og internasjonalt. Årsakene er ikke entydig fastslått, og er trolig sammensatte. Mulige forklaringsfaktorer kan være ujevn teknologifordeling mellom bedriftene og en lengre periode med historisk lave renter som fører til at lavproduktive bedrifter i større grad kan overleve. Svake konjunkturer i mange land kan ha svekket kompetansenivået i arbeidsstyrken ved at mange har gått uten arbeid i lengre tid. Det er også usikkerhet knyttet til om produktiviteten måles på en god måte. Mangel på effektivitetsfremmende reformer i mange land er også blitt trukket frem, men i Norge har reformaktiviteten ifølge OECD tatt seg opp de siste årene.

Også fremover møter vekstevnen i norsk økonomi motvind. Arbeidsintensive næringer som tradisjonelt har hatt lav produktivitet, vil vokse, samtidig som vi må regne med å få svakere vekstimpulser fra petroleumsnæringen. Befolkningen i arbeidsdyktig alder vil stoppe å vokse, og mindre tilgang på arbeidskraft vil trekke vekstevnen ned. Økt proteksjonisme internasjonalt kan også være veksthemmende. Håndteringen og konsekvensene av pandemien vil ha betydning for utviklingen på kort sikt. På den annen side vil veksten kunne tilta som følge av økt digitalisering. Automatiseringens endring av produksjonsprosessene fulgt av en økning i befolkningens digitale kompetanse kan gi et vekstpotensial.

Det er viktig for vekstutsiktene fremover å legge til rette for en mindre oljeavhengig fastlandsøkonomi. Omstillingen kommer både fordi ressursene uttømmes, og fordi verdens forbruk må omstilles til renere energikilder. Perspektivmeldingens basisforløp legger til grunn petroleumspriser som er i tråd med at ambisjonene i Parisavtalen oppfylles. Fremover mot 2050 ventes det at norsk petroleumproduksjon vil avta, og nedgangen ventes å bli sterkere enn det som kreves på global basis for å begrense temperaturøkningen til 1,5 grader. Selv om petroleumssektoren fortsatt vil være en

viktig næring for Norge i mange tiår fremover, vil lavere utbyggingsaktivitet gi merkbart svakere drahjelp til syssetsetting og verdiskaping. Dette vil gi ringvirkninger i hele økonomien. Omstillingene i retning av en mindre oljeavhengig økonomi er allerede i gang. Oljeprisfallet i 2014 førte til at omstillingen kom raskere enn forutsett, og norsk økonomi viste god omstillingsevne. Tilrettelegging for videre omstilling må til dersom veksten i økonomien skal opprettholdes. Vi er avhengige av at andre, lønnsomme næringer tar over som vekstmotorer i økonomien.

På lang sikt vil utviklingen i produktivitet og sysselsetting være avgjørende for velferdsutviklingen. I Norge har vi forholdsvis mye realkapital per sysselsatt sammenlignet med andre land. Det gir et høyt produktivitetsnivå, men gjør det samtidig krevende å øke produktiviteten ytterligere. Hvor mye produktiviteten har å si for velstandsnivået fremover, fremgår av figur 1.2 i meldingen.

Omstillingen til et lavutslippssamfunn og tilpasningen til en strammere klimapolitikk vil kunne medføre tilpasningskostnader både på kort og lengre sikt, men bare gjennom en offensiv klimapolitikk kan vi bidra til å unngå langt større kostnader lenger frem. Ved å fremme klimavennlige valg i bedrifter og husholdninger vil økonomiens vekstevne over tid styrkes.

En vekstfremmende politikk handler om gode generelle rammevilkår for næringslivet der det legges til rette for innovasjon og konkurranse. Utdanning og kunnskap er nøkkelementer. Konkurranse gir insentiv til å effektivisere, innovere og ta til seg teknologi utviklet av andre. Over tid vil konkurranse bidra til at ressursene flyttes fra lite produktive virksomheter over til mer produktive virksomheter og aktiviteter. En rekke norske bedrifter har utviklet teknologi som er verdensledende på sitt område. Likevel vil ikke en liten åpen økonomi som den norske kunne være alene i front på alle områder. Da er det særlig viktig at vi har bygget opp tilstrekkelig kompetanse og evner til å ta i bruk nyvinninger som utvikles i andre land. Det vil være avgjørende for vekstevnen fremover at vi klarer å hente ut gevinster av ny teknologi og får mest mulig ut av arbeidskraften og realkapitalen. Det vises til meldingens kapittel 3 for nærmere omtale.

3.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at Perspektivmeldingens basisforløp angivelig legger til grunn petroleumspriser som er i tråd med at ambisjonene i Parisavtalen oppfylles, noe som legger grunnlag for påstanden om at norsk petroleumproduksjon også vil reduseres i tråd med målene i Parisavtalen. Disse

medlemmer vil for det første understreke at for å redusere norsk oljeproduksjon i tråd med forpliktelsene i Parisavtalen, må det gjøres beslutninger som fører til dette. Det er ikke tilstrekkelig å peke på et anslag for oljeprisen og dermed konstatere at problemet er løst.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har en overdreven tro på at konkurranse i det private markedet vil føre til omstilling og «at ressursene flyttes fra lite produktive virksomheter over til mer produktive virksomheter og aktiviteter», bare man «legger til rette» for det. Disse medlemmer mener de siste tiårene har vist at denne passive strategien er dødfødt. Vi trenger en aktiv næringspolitikk der staten går foran og tar langsiktig risiko og staker ut kursen for omstilling av økonomien gjennom blant annet storstilte investeringer.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Innst. 325 S (2020–2021), Innst. 2 S (2020–2021) og Sosialistisk Venstrepartis plan for et rettferdig grønt skifte for utfyllende politiske tiltak.

Dette medlem viser videre til at forskere fra Cicero har påpekt svært problematiske antakelser bak disse beregningene. Regjeringen har brukt medianen av scenariene fra FNs klimapanel, men hvert scenario er sin egen fortelling og kan sånn sett ikke sammenlignes på denne måten. I tillegg inneholder scenariene svært optimistiske anslag for karbonfangst og -lagring, noe som blant annet krever politisk handling. Det er også oppsiktsvekkende at regjeringen bruker den globale medianen for oljeproduksjon som sammenligning når den konstaterer at en reduksjon i norsk oljeproduksjon på 65 pst. innen 2050 vil være i tråd med Parisavtalen. Medianen for OECD-land, som er det nærmeste man kommer et anslag Norge, er lavere enn den globale medianen for oljeproduksjon. Norge må derfor redusere sin oljeproduksjon mer enn det som presenteres i meldingen. Dette medlem vil også påpeke at Finansdepartementet har tradisjon for konservative anslag på fremtidig oljeproduksjon for ikke å overdrive statens inntekter fremover, og denne gangen er neppe noe unntak. Flertallet på Stortinget har dessverre tradisjon for å gjøre anslagene til skamme gjennom å fremme ny leting og nye tildelinger, og sist ved å gi store, svært dårlig begrunnede, lempelser i petroleumsskattesystemet. Alt i alt tyder dette på at anslaget for reduksjonen i norsk oljeproduksjon er altfor lave og at følgende påstand i Perspektivmeldingen er gal:

«Det forventede fallet i produksjonen på norsk sokkel er således større enn det globale fallet FNs klimapanel har vurdert at er i tråd med en vellykket oppfølging av Parisavtalen.»

Komiteens medlemmer fra Miljøpartiet De Grønne viser til at målet for økonomien må være gode og trygge liv innenfor naturens tålegrenser, ikke

stadig høyere produksjon og økt materielt forbruk. Alle skal oppleve materiell trygghet. Ingen barn skal vokse opp i fattigdom. Eierskap og markedsmakt bør være mer desentralisert enn i dag, og fordelingspolitikken må være rettferdig. Samtidig må økonomien legge til rette for skaperkraft, oppfinnsomhet og et mangfoldig næringsliv som driver samfunnet fremover. Miljøpartiet De Grønne vil reformere økonomien med nye mål om redusert klima- og naturbelastning, mer rettferdig fordeling i Norge og globalt, økt ressurseffektivitet, etablering av nye, grønne jobber og mer etiske investeringer.

Dette medlem viser til at Norge må forlate forestillingen om en økonomi som kan vokse evig basert på ikke-fornybare ressurser, og raskt bevege oss mot en kretsøkonomi der ressursene settes i sirkulasjon. I stedet for alltid å jage etter økt BNP, som om det var et mål i seg selv, vil Miljøpartiet De Grønne jobbe for å gjøre økonomien mer effektiv og bærekraftig gjennom redusert forbruk, rask teknologiutvikling og innovasjon. Skal Norge ta vare på livsgrunnlaget til barna våre, må vi tørre å prioritere akutte krisetiltak, selv om disse tiltakene kan få negative økonomiske konsekvenser i en periode. Det største potensialet for å utvikle et lykkeligere, varmere og tryggere samfunn i årene fremover er ikke knyttet til økt materielt forbruk for de som allerede har mye. Gevinster fra økt produktivitet bør i større grad tas ut i redusert arbeidstid og mer fritid fremfor høyere forbruk.

Dette medlem viser til at økt offentlig pengebruk ikke er et mål i seg selv. Dette medlem viser til at det må planlegges for en framtid der vi ikke lenger kan løse vanskelige politiske prioriteringer med stadig økt oljepengebruk. Dette medlem viser til at det bør føres en politikk som forebygger og reduserer framtidige offentlige kostnader ved å styrke folkehelsen, inkludere flere i arbeidslivet og investere mer i klimatilpassning.

4. Høy arbeidsinnsats sikrer verdiskaping og velferd

4.1 Sammendrag

En stor og kompetent arbeidsstyrke bidrar til økonomisk vekst og gjør velferdsordningene lettere å finansiere. Å investere i mennesker er derfor lønnsomt for samfunnet. Økt arbeidsinnsats er regjeringens hovedstrategi for å møte våre langsiktige utfordringer. Høy sysselsetting er en forutsetning for å nå bærekraftsmålene om redusert inntektsulikhet og fremme av varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst.

Høy sysselsetting og lav ledighet fremmes av en stabil og god økonomisk utvikling der etterspørselen etter arbeidskraft er tilstrekkelig høy. Den økonomiske politikken skal bidra til å jevne ut svingninger, slik at midlertidige tilbakeslag i økonomien ikke får langvarige, nega-

tive virkninger. Pandemien har resultert i et kraftig tilbakeslag i arbeidsmarkedet på kort sikt. Regjeringens strategi for å komme ut av krisen legger vekt på å hindre at arbeidsledigheten festner seg på et høyt nivå. Slik bidrar vi også til å hindre varig frafall fra arbeidslivet. Pandemien har rammet arbeidsmarkedet skjevt, og særlig ungdom og personer med lite eller ingen formell utdanning har blitt permittert eller mistet jobben. Kommer ikke disse raskt tilbake i jobb, vil pandemien forsterke de problemene som allerede finnes med manglende inkludering i arbeidslivet. En politikk for rask økonomisk gjeninnhenting og en aktiv arbeidsmarkedspolitik er derfor særlig viktig.

Tunge, demografiske endringer gjør det krevende å holde sysselsettingsandelen i befolkningen oppe. Synkende fødselstall gjennom de siste hundre årene og høyere levealder har endret alderssammensetningen i befolkningen. Befolkningen har blitt stadig eldre, og andelen som er i arbeidsdyktig alder, synker. Vi bruker lengre tid i utdanning, og pensjonistperioden har blitt betydelig utvidet siden folketrygden ble innført. På den annen side har pensjonsreformen og økt utdanningsnivå bidratt til at eldre nå står lenger i arbeid enn for et par tiår siden, men ikke nok til å veie opp for vridningene i befolkningssammensetningen og økende levealder.

Sysselsettingen i Norge er relativt høy i en internasjonal sammenligning. Før pandemien var sysselsettingsandelen på vei opp, men utviklingen har vært svakere hos oss enn hos våre naboland de siste ti årene. Sysselsettingsandelen har blant annet utviklet seg noe svakere i kjernegrupper i arbeidslivet enn for andre europeiske land – menn i de mest yrkesaktive årene (25–54 år) hadde i 2019 sysselsetting under OECD-gjennomsnittet. Norske kvinners sysselsettingsandel ligger fortsatt i tetsjiktet internasjonalt, men økningen i sysselsetting blant kvinner har flatet ut. Unge har over tid deltatt mindre i arbeid, men det motsvares av at de tar mer utdanning. Arbeidstiden er kortere enn i mange andre land, både på grunn av noe kortere normalarbeidsdag, mer generøse permisjonsordninger, lengre ferie, høyere sykefravær og høyere deltidsandel. Blant OECD-landene har Norge den høyeste andelen av befolkningen på helserelevante ytelser, og vi gjør det dårligere enn andre land i å inkludere personer med funksjonsnedsettelse i arbeidslivet. Funksjonsnedsettelse betyr ikke nødvendigvis at man har redusert arbeidsevne. Det bør derfor være et potensial for å øke arbeidsinnsatsen i flere grupper.

En politikk for å mobilisere mer arbeidskraft vil kunne bidra til mer deltidsbruk. Det er samtidig viktig å bekjempe ufrivillig deltid og legge til rette for en heltidskultur der deltid er utbredt i dag. Det vil bidra til at potensialet i arbeidsstyrken utnyttes best mulig. Å opprettholde samlet arbeidstid har stor betydning for verdiskapingen og bærekraften i offentlige finanser. Bereg-

ninger i denne meldingen viser at en arbeidstidsreduksjon i tråd med seks timers arbeidsdag vil medføre at fastlands-BNP reduseres med 20 pst. frem mot 2060 sammenlignet med basisforløpet, samtidig som inndekningsbehovet i offentlige finanser øker til hele 14 pst. av BNP, to og en halv ganger så mye som i basisforløpet.

Utdanning betyr mye for den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet. For økonomien som helhet betyr økt utdannings- og kompetansenivå at arbeidsstyrken blir mer produktiv, og at vi kan oppnå høyere vekst i økonomien. Utdanningsnivået i den norske befolkningen er høyt, og befolkningen over 25 år har gode ferdigheter i både lesing, tallforståelse og IKT.

Det norske arbeidslivet er kompetansekrevene, med få jobber som bare krever grunnskole. Vi har lavt innslag av rutinejobber og høy IKT-intensitet i både industrien og i tjenestenæringene, se figur 1.3 i meldingen. Fremover ventes fortsatt digitalisering og automatisering. Ny teknologi legger grunnlag for vekst og høyere produktivitet. Teknologi kan i noen tilfeller erstatte arbeidsoppgaver som utføres av menneskelig arbeidskraft, men skaper også nye produkter og tjenester og nye arbeidsoppgaver. Alt i alt ser det ikke ut til at automatisering og digitalisering vil skape arbeidsledighet i særlig grad i Norge. Fremover ventes det blant annet betydelig vekst i personellbehovet i helse- og omsorgssektoren.

Kompetansebehovene i arbeidsmarkedet vil trolig endres over tid, og det ventes at etterspørselen i arbeidsmarkedet i større grad vil vri seg mot personer med yrkesfaglig kompetanse eller høyere utdanning, mens de med grunnskole som høyeste fullførte utdanning blir mindre etterspurt. I den forbindelse er det bekymringsfullt at gjennomføringen i de yrkesfaglige studieretningene i videregående opplæring er i bunnsjiktet i OECD.

Det norske arbeidslivet er omstillingsdyktig. 10 pst. av jobbene skiftes ut hvert år, og omfattende næringsomstillinger har blitt gjennomført med høy sysselsetting og lav ledighet. Men dersom mange ikke klarer å utdanne seg og omstille seg til fremtidens arbeidsmarked, kan det føre til at situasjonen blir mer utfordrende for grupper som fra før har problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet, som personer med helseutfordringer, hull i CV-en og innvandrere. Det vises til meldingens kapittel 4 for nærmere omtale.

4.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt slutter seg til økt arbeidsinnsats som hovedstrategi for

våre langsiktige utfordringer i den grad det innebærer å øke sysselsettingen og inkludere flere i arbeidslivet og ikke går på bekostning av velferdsytelser. Altfor mange, og altfor mange unge, står utenfor arbeid og utdanning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at en del arbeidsplasser, blant annet i varehandelen, er truet av automatisering. Disse medlemmer er bekymret for at stadig flere ikke vil få ta del i velstandsøkningen i samfunnet, og mener det trengs tydelige strategier for å sørge for at gevinstene ved automatisering av arbeidet tilfaller arbeidstakerne og ikke kapitaleierne og at vi i større grad deler på arbeidet som må gjøres.

Disse medlemmer vil påpeke at perspektivmeldingens retorikk på dette punktet fremstår selvmotsigende – på den ene siden er man opptatt av at folk skal stå lenger i arbeid, og på den andre siden fremhever man at automatisering vil frigjøre arbeidskraft til andre oppgaver.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at utfordringen med strammere statsfinanser ville vært vesentlig redusert dersom andelen unge uføre hadde blitt redusert til nivået fra 2013. Å redusere antall unge under 30 år på uføretrygd med 10 200 personer de neste ti årene, om lag 1 020 personer per år, vil gi en besparelse på hele 5,6 mrd. kroner årlig innen 2030. Regjeringen burde investere i dagens unge, framfor dagens rikeste.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil peke på at arbeidsledigheten nå er svært høy, og at det er en fare for at den biter seg fast. Det er p.t. over 200 000 registrerte arbeidsløse hos Nav, rundt dobbelt så mange som før koronakrisen traff landet. Dette medlem vil vise til at de som hadde minst fra før, er de som har blitt hardest rammet av krisen – lavtlønte, unge og innvandrere. Dette medlem mener det må føres en kraftfull og målrettet politikk for å rette opp de økonomiske og sosiale skjevhetene etter krisen. Perspektivmeldingen overser i for stor grad at konsekvensene av koronakrisen for sysselsetting og fordeling også kan bli langvarige med mindre man aktivt motvirker dette politisk.

Dette medlem mener offentlig sektor må føre en mer aktiv sysselsettingspolitikk for å sørge for arbeid til alle, og viser til at Sosialistisk Venstreparti blant annet har foreslått en nasjonal jobb- og opplæringsgaranti i det grønne skiftet, et nasjonalt jobbskapingprogram og økte midler til kommunene for å øke sysselsettingen tilpasset de oppgaver som trengs å utføres lokalt. Hver arbeidsføre person som går arbeidsledig, gir et stort tap både for enkeltmennesket og for samfunnet. Regjeringen burde konsentrere seg mer om sysselsettingen enn

om statsfinansene, da økt sysselsetting av seg selv vil bidra til bedre statsfinanser.

Dette medlem mener det er behov for å rette innsatsen inn mot unge mennesker, ettersom tapet ved varig å falle utenfor jobb er særlig stort for denne gruppen, både med tanke på livskvaliteten for dem det gjelder og for fellesskapet. Dette medlem peker på at unge som mottar uføretrygd har økt hvert år under Solberg-regjeringens ledelse. Mange som står utenfor, sliter med psykiske problemer, og får for dårlig oppfølging. ABE-kutt i Nav og mangelfull satsing på lavterskel psykisk helsehjelp og sykehusene har svekket muligheten for oppfølging. Sosial dumping, midlertidighet og manglende seriøsitet i arbeidslivet forsterker problemet med å inkludere unge i arbeidslivet – i tillegg til å sette hele den norske modellen under press.

Dette medlem mener videre regjeringens politikk for mer heltid har vært mislykket.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at konsekvensene av produktivitetsvekst er at vi som samfunn over tid blir rikere. Siden 1970 og fram til i dag har verdiskapingen per årsverk mer enn doblet seg, og anslaget i meldingen er en ny stor økning fram mot 2060. Disse medlemmer viser til at meldingens basisforløp legger til grunn en årlig vekst i privat forbruk per innbygger på 1,8 pst. i årene 2020–2060, i praksis en videreføring av den betydelige private forbruksveksten per innbygger på 2,0 pst. som fant sted i årene 1970–2020. Bakteppet for mange av meldingens mange bekymringer om behovet for økt arbeidsinnsats og offentlige finansers bærekraft i møte med bl.a. demografiske endringer, er dermed en framtid der det private forbruket per innbygger er forventet å vokse kraftig fram mot 2060, fra et allerede høyt nivå.

Disse medlemmer mener beregningene viser at ressursene til å møte framtidens utfordringer finnes, men at meldingen i altfor liten grad belyser det underliggende politiske veivalget for hvordan denne økte rikdommen skal fordeles. Premisset er at dagens skattenivå, som er et resultat av flere tiår med store skatteuttak, skal videreføres. Dermed utelukker man etter disse medlemmenes mening i praksis framtidsscenarioer der skattesystemet brukes aktivt til å omfordele ressurser fra de som i dag allerede forbruker mer enn nok eller til å flytte ressurser fra ytterligere privat forbruk til å styrke det offentlige tjenestetilbudet i takt med økende velferdsbehov. Det påståtte behovet for å øke arbeidstilbudet i framtiden følger etter disse medlemmers mening ikke av de økte velferdsbehovene som meldingen beskriver, men av premisset om at det er ønskelig å jobbe mer for å øke det private forbruket mest mulig.

Disse medlemmer viser til at avveiningen mellom arbeidstid og privat forbruk kommer til uttrykk i

meldingens framstilling av konsekvensene for norsk økonomi dersom den ukentlige arbeidstiden gradvis reduseres ned mot 30 timer fram mot 2060. Med en videreføring av dagens gjennomsnittlige arbeidstid, vil fastlands-BNP øke med 89 pst. fram til 2060, mens veksten reduseres til 52 pst. over dagens nivå i et scenario med arbeidstidsforkorting. I beregningen øker i tillegg det årlige inndekningsbehovet i 2060 med i overkant av 8 prosentpoeng av fastlands-BNP, noe som medfører at gjennomsnittlig skattesats på husholdningenes inntekter vil måtte øke.

Disse medlemmer mener det er bra at en slik beregning inkluderes i meldingen, fordi det synliggjør konsekvensene av alternative politiske retningsvalg, men mener det er mindre bra at finansminister Jan Tore Sanner til VG i forkant av framleggelsen av meldingen gir et fullstendig karikert bilde av disse alternativene når han advarer mot de som tar til ordet for kortere arbeidstid:

«En sekstimersdag vil knekke velferden i Norge. Vanlige familier kan få 170 000 kroner i redusert lønn, i tillegg kommer en skatteregning på om lag 40–50 tusen kroner i gjennomsnitt for familien.»

Disse medlemmer vil påpeke at finansministerens framstilling insinuerer at norske familier står overfor et regelrett valg mellom redusert levestandard i 2060 sammenlignet med i dag og redusert arbeidstid, men at det ikke er det beregningen i meldingen faktisk viser. Sett fra dagens ståsted vil realinntekten etter skatt til en gjennomsnittlig norsk familie i 2060 – med meldingens egne forutsetninger – være over 60 pst. høyere enn dagens nivå i basisforløpet. Det relevante spørsmålet er etter disse medlemmers mening om denne forventede velstandsveksten gir tilstrekkelig handlingsrom til at en vanlig familie vil sitte igjen med mer eller mindre enn i dag, selv med redusert arbeidstid og økt skatt. For disse medlemmer er det dermed tydelig at beregningene i meldingen ikke viser at en sekstimersdag vil «knekke velferden», slik finansministeren har hevdet, og de viser heller ikke at vi som samfunn ikke har råd til en fortsatt styrking av standarden for de skattefinansierte velferdstjenestene. Tvert imot viser tallene et vesentlig politisk mulighetsrom for å prioritere ulike kombinasjoner av både styrket skattefinansiert velferd og mer fritid i bytte mot en mindre økning i privat forbruk.

Komiteens medlem fra Rødt viser til Dokument nr. 15:1330 (2020–2021), der Rødt ba Finansdepartementet beregne hva en gjennomsnittlig familie faktisk vil sitte igjen med etter skatt dersom den ukentlige arbeidstiden reduseres til 30 timer og skattene økes for å dekke inndekningsbehovet. Resultatet er at dersom kortere arbeidstid realiseres, så lar dette seg kombi-

ner med om lag 25 pst. høyere realinntekt etter skatt enn i dag. Eller sagt på en annen måte: Innføring av seks timersdag vil «koste» i overkant av halvparten av den forventede veksten i privat kjøpekraft fram mot 2060.

De tte medlem viser til at Rødt også har mottatt beregninger fra Finansdepartementet som viser konsekvensene for realinntekt etter skatt dersom man viderefører den historiske standardveksten de siste 25 årene innenfor offentlig tjenesteyting fram mot 2060, som viser at den vil være nesten 50 pst. høyere etter skatt sammenlignet med dagens nivå. Det vil igjen si: En fortsatt styrking av det offentlige velferdstilbudet vil «koste» om lag en fjerdedel av den forventede veksten i privat kjøpekraft fram mot 2060.

De tte medlem viser til at den historiske tendensen er at produktivitetsvekst og økt velstand har blitt tatt delvis ut i form av redusert arbeidstid. Om den økte velstanden som meldingen beregner i årene framover ikke skal resultere i redusert arbeidstid, vil det dermed innebære et brudd på denne trenden.

De tte medlem mener at det er en svakhet med Perspektivmeldingen at den ikke bidrar til å belyse mulighetsrommet for arbeidstidsforkorting i tiårene framover, og viser til at Stortinget med NOU 1987:9A Arbeidstidsreformer ble forelagt en grundig gjennomgang av de samfunnsøkonomiske konsekvensene av flere ulike reformer for redusert gjennomsnittlig arbeidstid, herunder redusert ukentlig arbeidstid, lengre ferie, redusert pensjonsalder eller lengre fødselspermisjon.

De tte medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram beregninger i statsbudsjettet for 2022 som synliggjør konsekvensene for en vanlig families realinntekt etter skatt dersom ulike reformer for arbeidstidsreduksjon i de kommende tiårene finansieres gjennom økt progressiv beskatning.»

De tte medlem viser til at borgerlige regjeringer de siste 20 årene har kuttet nivået for statens årlige skatteinntekter med mer enn 60 mrd. kroner. Meldingens basisforløp beskriver konsekvensene dersom Norge fortsetter å føre høyresidepolitikk også i tiårene som kommer, framfor å bruke skattesystemet til å utjevne forskjeller og til å omfordele de nødvendige ressursene fra privat til offentlig konsum i takt med økte behov innenfor eldreomsorg og helse. De tte medlem minner om at manglende skattefinansiering av det offentlige velferdstilbudet ikke gjør at velferdsbehovene i befolkningen blir mindre eller forsvinner, men bidrar til økt skjevfordeling og at tilgangen til gode velferdstjenester i større grad blir avhengig av tykkelsen på lommeboken til den enkelte.

De tte medlem mener det er viktig at velferdstjenestene også i framtiden skal finansieres i fellesskap

gjennom skattesystemet, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram beregninger i statsbudsjettet for 2022 som synliggjør konsekvensene for en vanlig families realinntekt etter skatt dersom en styrking av standarden på det offentlige velferdstilbudet i de kommende tiårene finansieres gjennom økt progressiv beskatning.»

5. Muligheter og levekår

5.1 Sammendrag

Ifølge bærekraftsmålene skal alle former for fattigdom og sult utryddes, og ulikhetene i og mellom land skal reduseres. Global integrasjon, økt handel og teknologisk utvikling har bidratt til å løfte millioner ut av fattigdom og redusert inntektsforskjellene mellom land. Samtidig ser vi at inntektsulikheten i flere land har økt over tid, se figur 1.4 i meldingen.

I mange industriland knyttes økt inntektsulikhet til globalisering og teknologisk utvikling. Disse internasjonale megatrendene har blant annet økt mulighetene for å erstatte arbeidskraft med kapital i produksjonen og å flytte arbeidsintensiv produksjon til land hvor tilgangen på arbeidskraft er stor. Slike mekanismer bidrar til at gevinstene av global integrasjon og digitalisering ikke nødvendigvis fordeles jevnt.

Små forskjeller og like muligheter er nøkkelelementer i den norske samfunnsmodellen. Like muligheter innebærer at forholdene skal ligge til rette for at egen innsats, interesser og talent skal bety mer for den enkeltes levekår og samfunnsinnflytelse enn sosial bakgrunn. Graden av sosial mobilitet mellom generasjoner sier noe om hvordan oppvekstvilkårene påvirker den enkeltes levekår som voksen. Levekårsdata viser en betydelig forbedring av muligheter i Norge over de siste 40 årene, både når det gjelder utdanning, inntekt, levealder og likestilling mellom kvinner og menn.

Sammenlignet med mange land er inntektsmobiliteten i Norge høy, i den forstand at sammenhengen mellom foreldrenes inntektsnivå og barnas inntektsnivå er mindre enn i de fleste andre land. Høy inntektsmobilitet kan i noen grad tilskrives et offentlig system med gratis eller sterkt subsidiert utdanning og aktiv familiepolitikk, blant annet med høy barnehagedekning. Likevel går levekår i noen grad i arv også i Norge. Barn som vokser opp i husholdninger med vedvarende lavinntekt og i husholdninger uten voksne med yrkestilknytning, har forhøyet sannsynlighet for selv å ha lave inntekter og andre levekårsutfordringer som voksne. Slike sammenhenger understreker betydningen av tidlig innsats i barnehage og skole og andre tiltak som helsestasjoner, foreldrestøtte og inntektsstøtte, som kan bidra til et bedre startpunkt i livet.

De siste 25 årene har norske husholdninger hatt en betydelig inntektsvekst. Siden 1995 har median realinntekt for norske husholdninger økt med nær 70 pst. Inntektsveksten har bidratt til økt kjøpekraft og bedre levekår for alle grupper. De aller fleste i Norge har fått glede av inntektsøkningen, det er ikke nødvendigvis tilfelle i andre land. Inntektene har økt litt mer for de øverst i inntektsfordelingen enn for de nederst. Dette har ført til at den målte inntektsulikheten er litt høyere i dag enn på midten av 1980-tallet, se figur 1.4 i meldingen. Norge er likevel blant landene med lavest målt inntektsulikhet. Det skyldes flere nasjonale institusjoner som bidrar til å dempe ulikheten. Gode utdanningsmuligheter og satsing på barn og unges oppvekstvilkår bidrar til grunnleggende kompetanse til alle, og dermed til jevnere fordeling av muligheter i arbeidslivet. Det norske systemet for koordinert lønnsfastsettelse er med på å holde lønnsforskjellene forholdsvis lave, og skatte- og overføringssystemet reduserer inntektsforskjellene. Omfattende trygde- og inntektssikringsordninger tar sikte på å garantere alle innbyggere økonomisk trygghet og bidrar til utjevning av inntekt og levekår over den enkeltes livsløp og mellom ulike befolkningsgrupper. I tillegg bidrar det omfattende offentlige tjenestetilbudet i seg selv til å dempe noen av de negative konsekvensene av å ha en inntekt som ligger lavere enn for befolkningsgjennomsnittet.

Stor inntektsulikhet, slik man ser i en del andre land, kan gjøre det utfordrende å sikre tilstrekkelig like muligheter. For det første innebærer stor inntektsspredning at det kreves større inntektsøkning for at en person skal bevege seg oppover i inntektsfordelingen. For det andre kan høy inntektsulikhet redusere investeringene i humankapital, særlig i land der barnehage og utdanning er dyrt for den enkelte. Økt ulikhet kan også føre til redusert tillit både til medmennesker og styringsinstitusjoner, og dermed svekke oppslutningen om utjevning, tillitsbaserte institusjoner som den norske velferdsmodellen. Videre kan store inntektsforskjeller gi enkeltpersoner makt og innflytelse som strider mot demokratiske idealer, og svekke enkeltgruppers tiltro til at deres interesser når frem og ivaretas av det offentlige systemet. Samfunnet kan dermed bli mer polarisert.

Det er stor oppslutning i Norge om at vi skal være et samfunn med små forskjeller. Det å utjevne forskjeller og skape like muligheter er et kontinuerlig arbeid. Med utgangspunkt i et solid faktagrunnlag la regjeringen i Mulighetsmeldingen frem en strategi for å motvirke ulikhet og utenforskap. Regjeringens innsats mot utenforskap og økte forskjeller retter seg mot barn og unge, utdanning, arbeid og bedre integrering. Samtidig må en god fordelingspolitikk verne om de grunnleggende betingelsene for økonomisk vekst og stabilitet. Innsats, arbeid og vilje til å ta risiko ved oppstart av nye bedrifter og arbeidsplasser skal lønne seg. Det samme skal inves-

teringer i og videreutvikling av humankapital. Det er en viktig drivkraft for økonomisk omstilling, nye investeringer, nye ideer og utvikling, og dermed økonomisk vekst. Norge skal fortsette å være et land med små forskjeller og muligheter for alle. Det vises til meldingens kapittel 5 for nærmere omtale.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener de økonomiske ulikhetene er uakseptabelt høye i Norge. Vi har i senere år vært vitner til en nærmest galopperende utvikling i ulikhetene som må snus dersom vi skal bevare og styrke den norske velferdsmodellen og sørge for et rettferdig samfunn for kommende generasjoner. I årene som kommer trenger vi en aktiv fordelingspolitikk som tar grep i begge ender av innteks- og formuesfordelingen for å oppnå dette. Disse medlemmer mener regjeringens strategier mot ulikhet når det gjelder utdanning og inkludering i og for seg er greie, men strategien som helhet bommer på mål siden den er blottet for omfordelende tiltak.

Disse medlemmer mener regjeringen gir et misvisende bilde av både nivået og økningen i økonomisk ulikhet de senere årene, og i tillegg forsøker å fraskrive seg ansvaret for de økte ulikhetene ved å peke på «internasjonale megatrender». Regjeringen Solberg har ført en regressiv omfordelingspolitikk fra dag én, gjennom store kutt i skattene til de rikeste i landet, i tillegg til å gjennomføre en rekke usosiale kutt som rammer dem som har minst i landet vårt.

Disse medlemmer peker på at det i Perspektivmeldingen blant annet påstås at «Norge er blant landene med lavest ulikhet», uten at det spesifiseres hva det her er snakk om. Det stemmer at Norge har relativt lav inntektsulikhet målt ved Gini-koeffisienten. Men denne påstanden er helt feilaktig når vi tar høyde for tilbakeholdte selskapsinntekter. Da ser man at den rikeste 1 pst. av befolkningen mottar om lag 20 pst. av inntektene. «Man må til USA for å finne noe lignende», som SSB-forsker Rolf Aaberge uttalte til NRK 5. mars 2021. Gini-koeffisienten øker fra om lag 0,25 til om lag 0,34 om man tar høyde for tilbakeholdte overskudd som eierne rår over. Når vi bruker dette målet, kan vi også se at ulikhetene har økt dramatisk over tid – fra 0,26 i 2001 til 0,34 i 2018. I tillegg viser tallene at skattesystemet er svært regressivt på toppen. Den rikeste 1 pst. av befolkningen betaler ikke høyere andel i skatt enn en sykepleier. Dette står i sterk kontrast til regjeringens påstand om at vi har en progressiv beskatning.

Disse medlemmer mener svakhetene i den offisielle statistikken og Gini-indeksen taler for at regjeringen må rapportere på flere ulikhetsindikatorer i de årlige statsbudsjettene og i stortingsmeldinger der dette er naturlig, som i Perspektivmeldingen. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 rapportere om fordeling og ulikhet på grunnlag av flere parametere enn i dag. Eierinntekter skal inkluderes, sammen med eventuelt andre utelatte variabler som kan belyse den økonomiske fordelingen.»

Disse medlemmer vil videre påpeke at påstanden er like feilaktig når man ser på formuesulikhet. Om formuesfordelingen i Norge skriver SSB: «Formuen er svært skjevt fordelt mellom husholdningene, og fordelingen ble enda skjevare i 2019». De rikeste 0,1 pst. husholdningenes andel av nettoformuen har økt med 40 pst. siden 2013 – fra 8,3 pst. av nettoformuen til 11,6 pst., på bare seks år. Det vil si at 2 437 husholdninger eier 11,6 pst. av landets nettoformue – før vi ser hvordan skjevhetene fra koronakrisen har slått ut. Andelen til den øverste tidelen og den øverste prosenten har også økt betydelig i perioden. Formuesulikheten i Norge er på nivå med Storbritannia, og vi har høyere formuesulikhet enn land som Spania, Frankrike og Italia.

Disse medlemmer vil videre peke på at SSBs offisielle statistikk viser at inntektsveksten har vært svært skjevfordelt siden 2013 – den prosentvise økningen i realinntekt etter skatt er høyere, jo høyere opp i inntektsfordelingen man befinner seg. De som tjener minst (desil 1) har i perioden hatt nesten ingen økning, 0,24 pst. av en inntekt som allerede er svært lav. Desil 2 har hatt en økning på 0,9 pst. Desil 10 har til sammenligning hatt en økning på 6,1 pst., mens den øverste prosenten har hatt en økning på hele 14 pst. i perioden.

Disse medlemmer viser videre til at barnefattigdommen («barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt») har økt hvert eneste år den borgerlige regjeringen har styrt, fra 8,6 pst. i 2013 til 11,7 pst. i 2019 – dvs. en økning på 31 600 fattige barn.

Disse medlemmer peker på at Norge i et internasjonalt perspektiv har relativt liten ulikhet mellom de nedre 99 pst. i inntektsfordelingen. Men der høyresiden prøver å danne et bilde av at den største forskjellen mellom folk i Norge er mellom de som jobber og de som ikke gjør det, så viser disse medlemmer til Dokument nr. 15:1330 (2020–2021), der tall fra Finansdepartementet viser tydelig at dette er en avledningsmanøver. Gapet som åpenbarer seg i både inntekt og formue mellom den rikeste 1 pst. av befolkningen og resten av oss er mye større enn gapet mellom de som er innenfor eller utenfor arbeidslivet.

Disse medlemmer viser til at dette gjelder selv ved bruk av de offisielle ulikhetsmålene. Men disse har som kjent flere svakheter, og meldingen drøfter i liten grad hvordan disse målene på ulikhet, både for inntekt og formue, trolig underdriver omfanget av økonomiske forskjeller i Norge betraktelig. Meldingen refererer riktignok til SSB-rapporten Eierinntekter, skatt og inntektsulikhet i Norge fra 2020, men er påpasselig med å ikke omtale rapportens innhold, nemlig at den reelle inntektsulikheten i Norge er mye større enn offisiell statistikk viser når man inkluderer tilbakeholdte inntekter fra selskaper som rike personer eier. Inntektsandelen til den rikeste 1 pst. måles på denne måten til 20 pst. av all markedsinntekt i 2018. Rolf Aaberge, en av SSB-forskerne bak rapporten, påpeker at dette er på nivå med det tilsvarende forskning finner i USA.

Disse medlemmer viser også til forskning basert på lekkasjer fra skatteparadiser, som viser at de aller rikeste i Norge skjuler så mye som en femtedel av sine formuer fra skattemyndighetene, noe som tilsier at formuesulikheten i realiteten er mye større enn den framstår i offisiell statistikk.

Videre viser disse medlemmer til at den rikeste 1 pst. av norske husholdninger eier en stadig høyere andel av all nettoformue, og at de årlige gjennomgangene fra bladet Kapital indikerer at de reelle formuene til Norges aller rikeste er mye større enn den offisielle statistikken viser. En analyse utført av SSB anslår for eksempel at formuesandelen til de rikeste 0,1 pst. husholdningene i 2015 ville økt fra 8 til 14 pst. dersom Kapitals anslag for formuene til landets 400 rikeste ble lagt til grunn. Dette utgjør en dramatisk forskjell, og det kommer bl.a. av at ikke-børsnoterte aksjer ikke verdsettes til sin reelle markedsverdi i formuesstatistikken.

Disse medlemmer mener at alt dette gir grunn til å etterlyse grep for å sørge for en bedre og mer faktabasert debatt om status og utvikling for ulikheten i Norge. Hvert år i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet må opposisjonen gå en omvei gjennom å spørre Finansdepartementet for å få tabeller der effekten av regjeringens skattepolitikk for landets rikeste framkommer tydelig. Dette forsinker opposisjonspartiens arbeid med å lage alternative budsjetter, og det burde derfor etter disse medlemmers mening være standard praksis at budsjettokumentene inneholder flere slike detaljerte framstillinger.

Disse medlemmer viser videre til at det hersker en grad av usikkerhet rundt utviklingen i reell levestandard for ulike grupper i befolkningen. Effekten av regjeringens politikk er i statsbudsjettet hovedsakelig begrenset til å se på endringer i skattesystemet, men ser ikke dette i sammenheng med påvirkningen fra blant annet endringer i avgifter, egenandeler, stønadssatser eller endrede regler for inntektssikringsordningene. Disse medlemmer viser til at SSB i en rapport fra

2019 viser at regjeringens avgiftspolitik har vært svært regressiv, med avgiftsøkninger til den nedre halvparten på inntektsfordelingen, og store avgiftskutt til de aller rikeste. Det som på papiret framstilles som at mange har fått redusert inntektsskatt under den sittende regjeringen, vil trolig snarere fortone seg som en reell nedgang i kjøpekraft når flere slike effekter inkluderes.

Disse medlemmer viser til at den svenske regjeringen siden 1994 hvert år har lagt fram en «Fördelningpolitisk redogörelse» for Riksdagen. Der framstilles den samlede effekten på disponibel inntekt både for kvinner og menn separat og for ulike inntektsgrupper av regjeringens politikkenringer sett under ett. En slik framstilling bør utarbeides også i Norge, og ville etter disse medlemmers mening være nyttig for den offentlige debatten omkring ulikhet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 sørge for at tabeller og figurer i budsjettokumentene som omhandler fordelingseffekter av regjeringens endringer i skattesystemet, framstilles med en mer finmasket inndeling av høye inntekts- og formuesnivåer.»

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 legge fram beregninger for formuesulikheten i Norge, hvor blant annet aksjer i ikke-børsnoterte selskaper og andre formuesobjekter som i dag undervurderes i formuesstatistikken, inngår med sin reelle markedsverdi.»

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 legge fram beregninger for utviklingen til Giniindeksen og andre mål på inntektsulikhet der tilbakeholdt utbytte er tilordnet eierne av bedriftene, for å få et bedre bilde av inntektsulikheten i Norge.»

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 legge fram en framstilling av den samlede effekten politikken regjeringen fører har for den disponible inntekten til ulike inntektsgrupper, inkludert anslåtte effekter av blant annet endringer i avgifter, egenandeler, stønader og velferdsordninger, etter mal av 'Fördelningpolitisk redogörelse' i Sverige.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt mener utviklingen i ulikhetene i senere år demonstrerer at rikdom og fattigdom i samfunnet speiler hverandre. Det som skjer øverst i fordelingen, påvirker dem som befinner seg på bunnen, som ulikhetsforskeren Anthony Atkinson har påpekt. Det betyr at man må gjøre grep øverst i inntektsfordelingen for å løfte i bunnen og generelt oppnå

en jevnere fordeling. Det er derfor ikke rart at «regjeringens førsteprioritet i sosialpolitikken», nemlig «å bekjempe fattigdom», har slått feil, når regjeringens førsteprioritet i den økonomiske politikken har vært å gi skattelett til landets rikeste mennesker.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har et instrumentelt syn på ulikhet, det vil si at ulikhet anses som et problem fordi det kan føre til andre problemer i samfunnet. Disse medlemmer mener derimot at ulikhet er et problem i seg selv fordi det er urettferdig. Regjeringen omtaler videre ulikhet i hovedsak som et spørsmål om «ulike muligheter» og sosial mobilitet. Disse medlemmer er enige i at sjanselikkhet må etterstrebes, men at dette bare er et minimumsmål på rettferdighet. Det er også en rekke grunner til at vi trenger betydelig høyere grad av resultatlikhet. Selv hvis det hadde vært like store sjanser for alle til å bli rik og fattig, ønsker vi ikke et samfunn der noen er veldig rike mens andre er fattige. Disse medlemmer viser til at regjeringen beskriver lavinntekt som et problem fordi det går i arv, ikke fordi det finnes. Selv om alle skal ha like muligheter, har det noe å si hvordan vi politisk rigger belønningsstrukturen. Det skal også være mulig å realisere seg selv i samfunnet uten å måtte strebe etter de høyest betalte yrkene, fordi de er de eneste som betaler en god lønn. Videre vil et samfunn som har mindre ulikhet i utgangspunktet gi høyere sosial mobilitet fordi folk stiller likere på startstreken og ikke trenger å være avhengige av arv – for eksempel for å komme seg inn på boligmarkedet, slik situasjonen er i Norge i dag.

6. Grønn fremtid

6.1 Sammendrag

Utslipp av klimagasser har bidratt til at den globale gjennomsnittstemperaturen har økt med om lag 1 °C siden førindustriell tid. Dersom dagens globale utslippstrend fortsetter, vil temperaturøkningen kunne bli opp mot 4 °C i 2100. Det vil kunne føre til stor smelting av isbreer, økt globalt havnivå, mer tørke i tørre områder og hyppigere forekomst av ekstreme værhendelser.

Klimautfordringen er global. Utslipp av klimagasser har samme virkning uavhengig av hvor de skjer. Frem til og med de første tiårene etter andre verdenskrig var det industrilandene som stod for størstedelen av utslippene. Nå kommer nær 70 pst. av utslippene i utviklingsland og fremvoksende økonomier. Klimautfordringen kan derfor bare løses gjennom et bredt internasjonalt samarbeid der alle land bidrar. I 2015 ble verdens land enige om Parisavtalen. Avtalen har som ambisjon å holde den globale temperaturstigningen godt under 2 grader, og tilstrebe å begrense temperaturstigningen til 1,5 grader. Det vil kreve kraftige reduksjoner i de globale utslippene og en rask og omfattende omstilling i alle land og alle sektorer.

Klimautfordringen krever et bredt sett av virkemidler. Den mest effektive tilnærmingen er å sette en pris på utslipp av klimagasser slik at forurenser må betale for negative virkninger. Når forurenser betaler, vil det vri produksjon og forbruk i mer klimavennlig retning. I tillegg kreves ulike former for direkte reguleringer og støtte til utvikling av klimavennlig teknologi.

Anslag på hvilken global karbonpris som er forenelig med Parisavtalens mål, spriker, se drøfting i kapittel 6 i meldingen. I denne meldingen legges det til grunn at global utslippspris på klimagasser må øke til 740 kroner per tonn CO₂-ekvivalent i 2025 og gradvis videre opp til 1 300 kroner i 2040 for at verden skal kunne nå målet. Verden har til nå ikke kommet langt i å prise utslipp, men de siste 15 årene har det vært en sterk vekst i andelen av de globale utslippene som er priset. I dag finnes det over 60 nasjonale eller regionale karbonpringsinitiativer, fordelt på 46 land. Om lag 22 pst. av verdens utslipp er priset, og gjennomsnittsprisen er rundt 18 kroner per tonn CO₂.

Landenes bidrag under Parisavtalen er langt fra tilstrekkelige til å bringe globale utslipp ned til en bane som er i tråd med Parisavtalens mål. I løpet av 2019 og 2020 varslet flere land at de vil revidere eller forsterke sine mål. Norge har meldt inn et forsterket mål om å redusere utslippene av klimagasser med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. i 2030 sammenlignet med nivået i 1990. Norge har allerede inngått avtale med EU om å samarbeide om å redusere utslippene med 40 pst. i 2030, og regjeringen ønsker å oppfylle også det forsterkede målet sammen med EU.

Norge har omfattende virkemidler for å redusere utslippene av klimagasser. Over 80 pst. av utslippene er dekket av sektorovergripende økonomiske virkemidler, som klimagassavgifter og omsettbare utslippskvoter. Klimapolitikken er strammet betydelig til under denne regjeringen. Nivået på klimaavgiftene er økt, og i Meld. St. 13 (2020–2021) har regjeringen lagt frem en plan med blant annet en gradvis økning av CO₂-avgiften for ikke-kvotepliktige utslipp til 2 000 2020-kroner i 2030. Samtidig er flere fritak og lave satser opphevet slik at en større del av utslippene nå står overfor samme pris. Det har gjort klimapolitikken mer kostnadseffektiv. Politikken virker. I Norges siste rapport til FN anslås det at utslippene av klimagasser uten de tiltakene og virkemidlene som er innført siden 1990, ville vært over 40 pst. høyere enn de faktisk var i 2020. Norge bidrar i tillegg til betydelige utslippsreduksjoner i andre land gjennom blant annet Klima- og skogprosjektet og støtte til fornybar energi i utviklingsland.

Om lag halvparten av norske utslipp, i hovedsak fra industri og petroleumsvirksomhet, er omfattet av det europeiske kvotesystemet for bedrifter. Systemet setter et tak på samlet utslipp fra de utslippskildene som omfattes. Over tid vil det tvinge frem store utslippsreduk-

sjoner på felleseuropeisk nivå. For kvotepliktige utslipp har det ikke betydning for oppfyllelsen av Norges klimaavtale med EU om utslippsreduksjonene faktisk skjer i bedrifter lokalisert i Norge eller i EU.

Så langt har de største utslippsreduksjonene i EU funnet sted i energiproduksjon. Norge har tilnærmet ikke utslipp fra energiproduksjon i fastlandsøkonomien, se figur 1.5 i meldingen. Vi har derfor ikke hatt en tilsvarende nedgang i kvotepliktige utslipp. De største utslippene i kvotepliktig sektor i Norge er i petroleumproduksjon. Her er utslippene i tillegg til kvoteplikt også ilagt en nasjonal CO₂-avgift. Det innebærer en høy samlet utslippspris, noe som gir selskapene sterke insentiver til å redusere sine utslipp. Næringen har selv lagt frem omfattende planer for å elektrifisere kraftforsyningen til sokkelen. Gjennom støtten til Hyvind-prosjektet har myndighetene bidratt til muligheten for å realisere planene. For øvrig ventes det frem mot 2050 et kraftig fall i Norges petroleumproduksjon på om lag 65 pst.

Gjennom avtalen med EU har Norge et mål om å redusere ikke-kvotepliktige utslipp med 40 pst. sammenlignet med 2005. Ikke-kvotepliktige utslipp utgjør rundt halvparten av norske utslipp og kommer blant annet fra transport, jordbruk og avfall. Nesten 70 pst. av disse utslippene er ilagt CO₂-avgift. Dette er høyt i internasjonal sammenheng. Det er også innført kraftige subsidier for å fremme overgang til null- og lavutslippsteknologier i transportsektoren. Særfordelene i avgiftssystemet (skatteutgiftene) for elbiler er beregnet til 12,4 mrd. kroner i 2019, og bidro til at over 40 pst. av alle nye personbiler dette året var elbiler. Norge har færre lett tilgjengelige muligheter til å redusere ikke-kvotepliktige utslipp enn resten av Europa, og kostnadene ved ytterligere utslippsreduksjoner er høye. Det henger blant annet sammen med at vi i stor grad bruker strøm basert på vannkraft til oppvarming av bygg, mens EU varmer opp sine bygg med fossile brensler. Norge har også større utslipp i trafikksektoren enn gjennomsnittet i EU, se figur 1.5 i meldingen.

Reduksjonen i verdens naturmangfold skjer langt raskere enn før. I dag trues mangfoldet av blant annet avskoging, mer intensivt jordbruk, nedbygging, overutnyttelse av enkelte ressurser, spredning av fremmede arter og klimaendringer. Omtrent 15 pst. av landområdene og 7 pst. av havområdene i verden er vernet. Det er ikke tilstrekkelig til å opprettholde naturmangfoldet. Forvaltningen av vernede områder er også mangelfull. Høsten 2021 skal det vedtas et nytt globalt rammeverk under FNs konvensjon om biologisk mangfold.

Tilstanden i norske økosystemer er samlet sett relativt god. Likevel bidrar arealinngrep og arealbruksendringer til at viktige økosystemer forringes. De nasjonale målene for naturmangfoldet i Norge er at økosystemene skal ha en god tilstand og levere økosys-

temtjenester, at ingen arter og naturtyper skal utryddes, og at utviklingen for truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres. Et representativt utvalg av norsk natur skal bevares for kommende generasjoner. For å nå målene arbeider regjeringen med blant annet å fastsette forvaltningsmål for økosystemer, styrke vannforvaltningen, bevare myr, bekjempe utryddelse av arter samt verne naturområder.

Luftforurensning fører til tap av leveår og redusert helsetilstand. Globalt er luftforurensning i byer og tettsteder et alvorlig miljøproblem. I Norge er helseskadelig luftforurensning redusert det siste tiåret, men det er likevel en utfordring en del steder. Lavere utslipp av partikler fra biler og utskifting av gamle vedovner har bidratt til forbedringen. I tillegg har omfanget av langtransportert luftforurensning gått ned. Tiltak gjennomført under Gøteborgprotokollen og tidligere internasjonale avtaler har gitt vesentlige utslippsreduksjoner i Europa, og følgelig også betydelige reduksjoner i forurensningsbelastningen i Norge.

Kjemiske stoffer, og særlig miljøgifter, kan virke negativt inn på miljøet og på menneskers helse. Bedre håndtering av avfall fører til at utslipp av både miljøgifter og klimagasser fra avfallsbehandling går ned. I dag samles 99 pst. av det farlige avfallet i Norge inn. Det er også inngått en avtale mellom myndighetene og aktører i matkjeden mot matsvinn. Målet for avtalen er å halvere matsvinn innen 2030 i tråd med bærekraftsmålene.

Marin plastforsøpling og spredning av mikroplast er et raskt økende globalt miljøproblem. Under bærekraftsmålet om liv i havet skal marin forsøpling forebygges og reduseres innen 2025. I 2017 ble det etter forslag fra Norge under FNs miljøforsamling enighet om på sikt å stanse tilførsler av plastavfall til havet.

Regjeringen vil legge frem en nasjonal strategi for sirkulær økonomi. Strategien skal bidra til å beskytte miljøet, redusere klimagassutslipp, sikre bærekraftig produksjon og konsum i tråd med bærekraftsmål 12 og bidra til å styrke konkurransevnen for norsk næringsliv.

Klimaendringer gir fysiske endringer i miljøet, med blant annet mer flom, overvann og jord- og steinskred. Arbeidet med å redusere klimagassutslippene må gå hånd i hånd med å avdekke og redusere klimarisiko. Arbeidet med å håndtere klimaendringer og klimarisiko er sektorovergripende.

Regjeringen arbeider for at arealplanleggingen i kommunene skal forebygge tap og skader som følge av blant annet flom og skred. Naturskadeforsikringsordningen er endret med tanke på bedre sikring av skadelidte som opplever tap av hus eller fritidshus som følge av naturskade. Veiledere for samfunnsøkonomiske analyser vil bli gjennomgått for å sikre at klimarisiko er tilstrekkelig ivaretatt. Videre mener regjeringen at store

norske virksomheter bør rapportere om klimarisiko, slik Klimarisikoutvalget anbefalte, og har selv arbeidet med å utvikle oversikt over klimarisiko i selskaper der staten er eier. Det tas hensyn til klimarisiko i forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (SPU). Regjeringen vil stille krav til at selskapene synliggjør klimarisiko i sine utbyggingsplaner. Det vises til meldingens kapittel 6 for nærmere omtale.

6.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til merknader i Innst. 325 S (2020–2021) Klimameldingen for et fullstendig bilde av disse medlemmers klimapolitikk.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til merknader og forslag i Innst. 325 S (2020–2021) Klimameldingen for et fullstendig bilde av Senterpartiets klimapolitikk.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Innst. 325 S (2020–2021), Innst. 2 S (2020–2021) og Sosialistisk Venstrepartis plan for et rettferdig grønt skifte for utfyllende politiske tiltak for en grønn fremtid.

Komiteens medlemmer fra Miljøpartiet De Grønne viser til egen hovedomtale.

Dette medlem vil understreke nødvendigheten av mer ambisiøst klimamål og virkemidler som faktisk sikrer at vi når målene vi har satt oss. Skal vi nå Parisavtalens mål om maksimalt 1,5 graders oppvarming er vi nødt til å øke vårt eget ambisjonsnivå. Norge må gå foran og vise at det faktisk er mulig på kort tid å redusere utslippene dramatisk. Norge har fordelen ved at kraftsektoren allerede er utslippsfri. Miljøpartiet De Grønne vil derfor øke Norges ambisjonsnivå for utslippsreduksjoner og er av den oppfatning at Norge bør redusere utslippene med klimagasser med 95 pst. innen 2035. Dette målet må følges opp med konkrete mål og virkemidler sektor for sektor for å sikre at vi raskt beveger oss mot et nullutslippssamfunn.

Dette medlem viser til at skal vi nå målene om 95 pst. utslippskutt innen 2035, er det nødvendig at Norge starter en gradvis nedtrapping av oljevirkomheten. Dette er viktig ikke bare for å kutte klimagassutslipp, men også for å frigjøre kompetanse og kapital fra fossile investeringer og derved bidra til at disse allokteres til mer bærekraftige investeringer. Det er viktig at dagens kompetanse ervervet gjennom olje- og gassindustrien utnyttes til å bygge opp andre maritime næringer som offshore vind. Dersom investeringskapitalen og

mennekene fortsatt er bundet opp i olje og gass, vil denne omstillingen ta for lang tid. Norge risikerer å bli akterutseilt. Andre land satser nå aktivt blant annet på offshore vind. Dersom Norge ikke starter utviklingen av egen industri på dette området fordi ressursene er bundet opp i olje og gass, risikerer vi at det er for sent den dagen etterspørselen etter olje og gass reduseres.

Dette medlem viser forøvrig til egne merknader i innstilling om Klimaplan for 2021–2030, Innst. 325 S (2020–2021).

Komiteens medlem fra Rødt viser til Rødts egen plan Rettferdig miljøpolitikk, som inneholder tiltak for å få ned både ulikheten og utslippene og som stopper tap av natur, som skiller mellom de som har mye og lite, mellom grunnleggende forbruk og luksusforbruk, og mellom by og bygd.

Dette medlem mener vi trenger en miljøpolitikk som prioriterer jernbane framfor motorvei, trygge veier framfor større veier, og naturmangfold framfor profitt. Norge må kutte utslippene, samtidig som ingen omstilles til arbeidsledighet, det trengs en aktiv næringspolitikk som bygger landet på ny, med arbeidsplasser i hele landet, basert på demokratisk eierskap og kontroll over ressursene, fornybare råvarer og verdensledende industri.

7. Redusert handlingsrom i statsbudsjettene

7.1 Sammendrag

Sparingen i Statens pensjonsfond utland (SPU) og handlingsregelen for finanspolitikken legger til rette for en langsiktig forvaltning av petroleumsinntektene og for at finanspolitikken kan bidra til en stabil og god økonomisk utvikling. Med innfasingen av oljeinntektene har Norge de to siste tiårene hatt en vekst i budsjettene og et handlingsrom i finanspolitikken som få andre land har opplevd. Det har gitt oss stor handlefrihet til å utvide det offentlige tjenestetilbudet, iverksette ny politikk og motvirke økonomiske tilbakeslag.

I tråd med handlingsregelen ble bruken av fondsmidler økt kraftig i 2020 for å motvirke de negative konsekvensene av koronapandemien på verdiskapning og sysselsetting. De fleste av de midlertidige krisetiltakene er forlenget inn i 2021, og tiltakene vil gjennom året tilpasses smittesituasjonen og smitteverntiltakene. I budsjettet for 2021 er bruken av fondsmidler brakt ned mot handlingsregelens langsiktige rettesnor og anslås til noe over 3 pst. av fondsverdien. Det er en betydelig innsats for å få folk tilbake i jobb og inkludere flere også i 2021-budsjettet.

Fremover går vi inn i en periode hvor veksten i inntektene på statsbudsjettet forventes å avta markert,

mens veksten i utgiftene til store regelstyrte ordninger fortsetter å øke.

Offentlige velferdsordninger finansieres i hovedsak av skatter og avgifter fra fastlands-økonomien. Trendveksten i skatte- og avgiftsinntektene har vært på vei ned i flere år, blant annet fordi avgiftssystemet har vært brukt for å gjøre det mer attraktivt å velge klimavennlige kjøretøy. Nedgangen kan i tillegg forklares med at svakere vekst i arbeidsstyrke og produktivitet har trukket ned vekstevnen i norsk økonomi. Det er ventet at disse trendene vil fortsette. Med en videreføring av dagens politikk anslås den årlige underliggende veksten i statens skatteinntekter å avta fra 18 mrd. kroner årlig i perioden 2011–2019 til 10 mrd. kroner årlig i perioden 2023–2030.

Samtidig blir trolig veksten i Statens pensjonsfond utland fremover langt svakere enn i årene vi har bak oss, fordi tilførselen av inntekter til fondet blir mindre. Etter hvert vil fondet vokse saktere enn fastlandsøkonomien, og bidraget til finansiering av offentlige utgifter fra fondet vil dermed minke målt som andel av verdiskapningen i fastlandsøkonomien.

De siste årene har det vært store svingninger i fondets verdi. Vi må være forberedt på svingninger også i årene som kommer. I takt med at en stadig større del av velferdsstaten er blitt finansiert med avkastningen av formuen, er offentlige finanser blitt mer sårbare for svingninger i internasjonale finansmarkeder, selv om handlingsregelen sier at ved store endringer i fondskapitalen kan tilpasningen strekkes ut over flere år.

Med økt sårbarhet og mindre vekst i fondet må vi være varsomme i den videre innfasingen av fondsinntekter. Når fondet slutter å vokse som andel av verdiskapningen i fastlandsøkonomien, vil tilbakeholdenhet i gode tider være en forutsetning for at finanspolitikken skal kunne brukes aktivt i dårligere tider. Håndteringen av pandemien, med omfattende finanspolitiske tiltak, ble lettere fordi regjeringen hadde ført en ansvarlig økonomisk politikk og brukt mindre enn den forventede fondsavkastningen i flere år før krisen. Regjeringen har lagt vekt på at den økte pengebruken under pandemien skal være midlertidig og tas ned igjen etter hvert som smitteverntiltak kan lempes på og økonomien bedres.

Lavere petroleumsinntekter vil etter hvert gi mindre vekst i fondskapitalen og dermed medføre redusert handlingsrom i de årlige budsjettene. Med en nær nøytral finanspolitikk vil den årlige bruken av fondsmidler i gjennomsnitt kunne øke med 3–6 mrd. 2021-kroner i perioden 2023–2030. Til sammenligning økte bruken av fondsmidler i gjennomsnitt med nesten 12 mrd. kroner årlig fra handlingsregelen ble innført i 2001 og frem til og med 2019.

Samtidig som veksten i offentlige inntekter er ventet å avta, vil veksten i utgifter til store regelstyrte ordninger tilta. Aldringen av befolkningen, med en stadig

større andel pensjonister, har bidratt til høy vekst i folketrygdens utgifter det siste tiåret, og økningen vil fortsette. Den årlige økningen i utgiftene til folketrygden og demografidrevne utgifter i helseforetakene og kommunesektoren forventes å bli høyere frem til 2030 enn i perioden vi har bak oss.

Utgiftene til folketrygden anslås å øke med vel 11 mrd. kroner per år i gjennomsnitt frem mot 2030, etter å ha økt med knapt 9 mrd. kroner per år foregående tiår. De demografidrevne utgiftene i kommuner og helseforetak har de siste ti årene økt med vel 4 mrd. kroner årlig. Økningen i disse utgiftene vil tilta i takt med at andelen av befolkningen over 80 år stiger, og økningen vil bli nær 5 mrd. kroner årlig de siste årene frem mot 2030. At folk holder seg friske lenger, kan begrense utgiftsveksten noe.

Høyere vekst i regelstyrte utgifter og lavere vekst i inntekter innebærer mindre handlingsrom i budsjettene fremover. Det nærmeste tiåret er det gjennomsnittlige årlige handlingsrommet ventet å bli om lag 4 mrd. kroner årlig, mot 21 mrd. kroner årlig i årene vi har bak oss. De nærmeste årene tilsvarer det årlige handlingsrommet det beløpet som skal til for å dekke demografiutgifter i kommuner og helseforetak. Dersom slike utgifter i sin helhet skal dekkes over statsbudsjettene, vil hele det anslåtte handlingsrommet gå med til dette, se figur 1.6 i meldingen.

Samtidig er det høye forventninger om ny politikk. Allerede vedtatte eller varslede planer og ambisjoner gjennom Langtidsplanen for forsvaret, Nasjonal transportplan og lignende vil kunne kreve betydelige budsjettøkninger i årene fremover. Slike økninger må i stadig større grad finansieres igjennom omprioriteringer og effektiviseringstiltak.

Effektiviseringstiltak som allerede er innført og som øker handlingsrommet, slik som avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen (ABE), er ikke tatt med i fremskrivningene. ABE frigjør årlig om lag 1,8 mrd. kroner til prioriterte formål i regjeringens forslag til statsbudsjett.

Ser vi lenger frem enn det første tiåret, øker utfordringene. Andelen eldre over 80 år tiltar, samtidig som fondsinntektene gradvis vil finansiere en mindre del av de offentlige utgiftene. Etter hvert vil det oppstå et økende inndekningsbehov. Det betyr at inntektene må økes eller utgiftene reduseres. Med de forutsetningene som er lagt inn i basisforløpet i denne meldingen, må statens utgifter kuttes eller skattene økes tilsvarende 5,6 pst. av fastlands-BNP frem mot 2060. Det tilsvarer en årlig innstramming på nær 5 mrd. per år, som må få utslag i enten reduserte utgifter eller økte inntekter. Basisforløpet tar utgangspunkt i at friske eldre kan stå lenger i arbeid. Det antas dermed at pensjonsreformen virker, og det demper inndekningsbehovet i tiårene fremover. Det er likevel ikke nok til å bringe offentlige finanser i balanse. Det vises til meldingens kapittel 7 for nærmere omtale.

7.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil understreke at velferdsstaten har vært helt avgjørende for utbyggingen av velferden i Norge, men merker seg at regjeringen forsøker å konstruere en historiefortelling om et «velferdssamfunn» der det like gjerne kan være private (kommersielle eller ideelle) aktører som står for tilbudet. Disse medlemmer vil understreke at velferdsstaten er og må forbli det bærende element for å sikre velferd i samfunnet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil sikre fortsatt felles velferd til hele Norges befolkning og stanse utviklingen i retning av en todelt velferd, der noen kan kjøpe seg bedre tjenester enn andre. For å stanse en gradvis privatisering av velferden, krever det at vi omfordeler mer av den økonomiske veksten til fellesskapet gjennom økt beskatning, særlig av de rikeste i samfunnet, samt å utvide skattegrunnlaget i økonomien. Alternativet er at folk må betale for velferden selv, noe som vil forsterke de økonomiske ulikhetene og bryte med velferdsstatens prinsipper. Vi bygget velferdsstaten da Norge var et mye fattigere samfunn. Selvsagt kan vi da videreføre og styrke den i fremtiden.

Disse medlemmer mener vi må sørge for fortsatt standardheving i offentlig finansiert velferd og utvidelse av velferdstjenestene uten økt grad av egenbetaling. Skattenivået skal ikke stå i veien for finansieringen av felles velferd. Disse medlemmer vil redusere innslaget av private kommersielle tjenester som konkurrerer med offentlig finansiert velferd. Lommeboken skal ikke bestemme tilgangen til velferdstjenester. Disse medlemmer vil understreke at nordmenn uansett vil etterspørre mer velferd i fremtiden – spørsmålet for Stortinget er om dette skal finansieres i fellesskap over statsbudsjettet eller om folk skal betale for det selv.

Disse medlemmer viser til at inntektene per innbygger øker med 69 pst. frem mot 2060 i framskrivningene, og at det i basisforløpet ligger an til en fortsatt høy privat forbruksvekst, nærmere bestemt på 1,8 pst. per innbygger i året. Dette er bare marginalt lavere enn den årlige veksten de siste 50 årene, som har vært 2,0 pst. i gjennomsnitt. Disse medlemmer vil understreke at Perspektivmeldingens egentlige budskap dermed er at samfunnet kan finansiere offentlig velferd, både i basisforløpet og i scenariet med høyere standardvekst, og samtidig oppnå økt privat kjøpekraft.

Disse medlemmer mener regjeringen svartmaler utsiktene for norsk økonomi ved å overdrive betydningen av «eldrebyrden». For å få det totale bildet av forsørgelsesbyrden, må man også se på forholdet mellom yngre (0–19 år) og de yrkesaktive. Utviklingen i forsørgelsesbyrden blir drastisk lavere når man regner med de yngre. Den totale forsørgelsesbyrden, slik det fremkommer i tallene bak figur 7.9, vil i 2040 nå samme nivå som i årene 1970–76 (0,76) og nå et nivå på 0,81 i 2060. Økningen frem til 2060 er da på 29 pst. fra det historisk sett svært lave nivået i 2018, mot en økning på 79 pst. i eldrebyrden isolert sett. Disse medlemmer vil videre vise til at man ville fått et enda bedre inntrykk av samfunnets reelle forsørgelsesbyrde dersom man tok høyde for produktivitsveksten, som viser at de yrkesaktive blir «sterkere» samtidig som «byrden» blir «tyngre». Disse medlemmer viser til svar på spørsmål 8 fra Sosialistisk Venstreparti til departementet, der det fremkommer at samfunnets totale «forsørgelsesbyrde» i 1970 var 1,22. I Perspektivmeldingens basisforløp vil den til sammenligning være 1,06 i 2060 – som var en normal rate på 1980- og 1990-tallet. Selv om befolkningen aldres, er det altså langt fra noe historisk nytt i antallet personer som må forsørges av de yrkesaktive.

Disse medlemmer vil videre vise til at statsministeren ved flere anledninger, med Perspektivmeldingen som bakteppe, har oppfordret norske kvinner til å føde flere barn.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at Perspektivmeldingen skisserer et scenario med høyere fruktbarhet enn basisforløpet, og at dette fører til høyere inndekningsbehov i 2060 enn i basisforløpet. Dette understreker nok en gang at regjeringen skyver meldingen foran seg for å agitere for egen politikk uten at det en gang står i samsvar med meldingens faktiske innhold.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne vil påpeke at hovedproblemet når det gjelder å dekke inn offentlige utgifter – både til eldre og unge – er at skatteinntektene er for lave. Disse medlemmer viser til svar på spørsmål 4d fra Sosialistisk Venstreparti til departementet, der det fremkommer at fremtidig inndekningsbehov blir atskillig høyere i scenarioet med høyere fruktbarhet. I år 2040 vil merutgiftene sammenlignet med basisforløpet være om lag 26 mrd. kroner, og i 2060 er merutgiftene fremdeles 9 mrd. kroner. Disse medlemmer mener dette vitner om at regjeringen og statsministeren villeder befolkningen når de peker på flere barnefødsler som en løsning på inndekningsbehovet. Dette er altså en unødvendig og distraherende inn-

gripen i privatsfæren til norske kvinner og menn. Regjeringen prøver å ansvarliggjøre norske kvinner for et problem som må løses politisk, gjennom en mer rettferdig beskatning og et mer inkluderende arbeidsliv. Kvinners fruktbarhet kan aldri være en del av nasjonalregnskapet på linje med oljereservene i Nordsjøen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil påpeke at det ikke finnes noen dokumentasjon for at kutt i formuesskatten fører til økte investeringer, snarere tvert imot. Fra et statsfinansielt synspunkt har disse pengene, som kunne vært anvendt til andre formål, regelrett blitt kastet bort.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil påpeke det paradoksale i at regjeringen er bekymret for inndekningsbehovet i statsfinansene i fremtiden når den selv har bidratt sterkt til å øke inndekningsbehovet gjennom å kutte skatter og avgifter med 34 mrd. kroner, blant annet ved å kutte om lag 11 mrd. kroner i formuesskatten.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til svar på spørsmål 7 fra Sosialistisk Venstreparti til departementet, der det fremkommer at inndekningsbehovet i 2030 kan møtes ved å reversere om lag halvparten av skatte- og avgiftskuttene siden 2014. Det betyr at hvis regjeringen ikke hadde kuttet skattene, ville vi ikke hatt et inndekningsbehov før godt ut på 2030-tallet. Disse medlemmer mener dette er et tydelig vitnesbyrd på at regjeringen har ført en uansvarlig økonomisk politikk ved å kutte i skattene og slik forverret et problem de selv angivelig har vært opptatt av å løse. Disse medlemmer mener derfor ett av de første grepene man må ta for å redusere fremtidig inndekningsbehov, er å reversere om lag halvparten av skatte- og avgiftskuttene til Solberg-regjeringen.

Disse medlemmer viser til svar på spørsmål 6 fra Sosialistisk Venstreparti til departementet, der det fremkommer at anslaget for inndekningsbehovet er svært sensitivt for avkastningen i SPU. Dersom den årlige avkastningen frem til 2060 blir den samme som i 2000–2020 (4,2 pst.), vil vi ikke ha et inndekningsbehov før etter 2050. Dersom den årlige avkastningen frem til 2060 blir den samme som avkastningen 2010–2020 (6,3 pst.), vil vi ikke få noe inndekningsbehov før 2060 i det hele tatt, men snarere oppleve en voldsom økning i handlingsrommene i budsjettene. Avkastningen kan også bli atskillig lavere. Disse medlemmer vil imidlertid poengtere at det er fåfengt og villedende å snakke om behov for innstramminger i offentlige utgifter nå med henvisning til statsfinansene i år 2060, når frem-

skrivningene for disse er basert på så usikre antakelser som dette.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til sine forslag i Dokument 8:211 S (2020–2021) om å gjøre kampen mot ulikhet og skatteparadiser til en hovedsatsing i norsk utenriks- og utviklingspolitikk.

Komiteens medlemmer fra Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at i stedet for å vektlegge behovet for å kutte i offentlige velferdsordninger bør regjeringen isteden fokusere arbeidet på å hindre skatteflukt og plasseringer i skatteparadis, bidra i USAs initiativ til en global minstesats for selskapsskatt og øke denne til 28 pst. Dersom mange store økonomier går sammen om en minstesats på 28 pst. for selskapsskatten vil dette gjøre det lettere å holde et slikt nivå uten samtidig frykt for at investeringsmidler flyttes ut av landet. Dette er derfor initiativ regjeringen bør støtte helhjertet opp om for å sikre velferdssamfunnet vi alle er stolte av samtidig som det gir rom for en enda mer offensiv satsing på å omstille Norge til et utslippsfritt samfunn.

8. Strategier for bærekraftige offentlige finanser

8.1 Sammendrag

Utsiktene for offentlige finanser fremover tydeliggjør at bedre ressursbruk og omprioriteringer innenfor budsjettene må til for at vi kan fortsette å utvikle velferdssamfunnet. Regjeringens svar på koronakrisen går i samme retning som de langsiktige strategiene: Vi må skape mer og inkludere flere. I Perspektivmeldingen 2017 ble det presentert to hovedgrep som Stortinget også sluttet seg til: Vi må få flere i arbeid, og vi må bruke ressurser mer effektivt. Disse ligger fast. Bedre bruk av ressursene i økonomien, og særlig av arbeidskraften, vil legge til rette både for økonomisk vekst og for mer bærekraftige offentlige finanser slik at vi kan opprettholde gode velferdsordninger og et konkurransedyktig næringsliv. Samtidig må vi sørge for at velstandsveksten når frem til alle, og at klimamålene, bærekraftsmålene og andre samfunns mål nås.

Kapittel 8 i meldingen omtaler strategiene som utgjør fundamentet for bærekraftige offentlige finanser: God ressursbruk, et vekstfremmende skattesystem og ansvarlige rammer for statsbudsjettet. Strategiene for god ressursbruk utdypes videre i de påfølgende kapitlene. De omhandler mer effektiv bruk av arbeidskraften ved å øke sysselsettingen og ulike innganger til mer effektiv offentlig ressursbruk, se figur 1.7 i meldingen.

Det er over mange år gjennomført politikk og reformer som øker økonomiens og velferdssystemets til-

pasningsevne og bærekraft. De senere årene har regjeringen gjennomført samferdselsreformer, kommunereform og en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform (ABE). Pensjonsreformen er tatt videre i offentlig sektor, og ny offentlig tjenestepensjon ble vedtatt våren 2019.

Når handlingsrommet i budsjettene avtar, må vedtatte planer, nye satsinger og uforutsette utgifter i stadig større grad dekkes inn gjennom effektivisering og reduksjon i andre utgifter. Det kan over tid også bedre den økonomiske vekstevnen og gi et mer bærekraftig velferdsnivå. Offentlige utgifter kan ikke beslaglegge en stadig større del av økonomien.

Det store potensialet som ligger i god ressursbruk, kan illustreres i ulike scenarioer. Scenarioene er fremskrivninger av økonomien for å belyse konsekvensene av ulike hendelser og valg, og er ikke ment som prognoser. Tilstandene som beskrives i scenarioene, vil kunne være krevende å oppnå i praksis. Det vil blant annet kreve betydelige endringer i virkemiddelbruk, noe som nødvendigvis tar tid å utrede og gjennomføre.

Økt sysselsetting gir både økte skatteinntekter og i mange tilfeller reduserte trygdeutgifter, og er derfor særlig gunstig for å styrke velferden og bedre budsjettbalansen. Det er også viktig for den enkelte som kommer i jobb. Dersom vi for eksempel de neste ti årene klarte å få flere uføre over i arbeid slik at forskjellen mellom norsk og svensk uføreandel ble redusert til det halve, ville vi fått 80 000 flere i jobb og 44 mrd. kroner i økt handlingsrom om ti år. Gitt en innfasing hvor antall sysselsatte øker jevnt år for år vil det si at handlingsrommet i budsjettet øker med 4,4 mrd. kroner årlig. Hvis vi klarte å redusere forskjellen i sykefraværet mellom Norge og Sverige med to tredjedeler, ville det gitt anslagsvis om lag 20 000 flere i jobb og 20 mrd. kroner mer i handlingsrom om ti år. Dersom hver fjerde som i dag jobber deltid kom over i heltidsstilling, ville det tilsvare en økning i sysselsettingen på om lag 70 000 personer kommende tiårsperiode. Det ville ha styrket handlingsrommet i budsjettet med 30 mrd. kroner om ti år. Økt sysselsetting blant innvandrere – for eksempel ved at gapet mellom andelen sysselsatte i majoritetsbefolkningen og innvandrere fra landgruppe 3 reduseres med en tredjedel – ville gitt i overkant av 20 000 flere sysselsatte og 10 mrd. kroner i økt handlingsrom om ti år.

Offentlig sektor håndterer en stor del av ressursene i det norske samfunnet. Gjennom ABE-reformen hentes den forventede gevinsten av produktivetsforbedringer hvert år ut av budsjettene til statlige virksomheter. Dette betyr ikke at jobben med mer effektiv ressursbruk er ferdig. Det må legges til rette og arbeides systematisk for at produktivetsgevinstene faktisk skal oppstå. Potensialet for effektivisering på andre områder må også vurderes. Svak produktivetsutvikling over tid kan indikere et uutnyttet potensial for billigere og mer effektiv utbyg-

ging av statlige investeringsprosjekter. Med utgangspunkt i hva som ble investert i bygg i statlig sivil sektor, vei (utenom Nye Veier) og jernbane i 2020, ville en gradvis effektivisering på 15 pst. over en tiårsperiode tilsvare en årlig innsparing på om lag 0,5 mrd. kroner. Realisering av slike effektiviseringsgevinster vil imidlertid kreve langsiktig målrettet innsats. Beregninger viser også et stort potensial i kommunal sektor. Dersom kommunene stiller samme krav til økt effektivitet som statlige virksomheter, tilsvarende 1/2 pst. av driftsutgiftene hvert år, kan de innenfor egne budsjetter frigjøre 1,4 mrd. kroner årlig som de kan omdisponere til andre formål og tiltak. Effektiv bruk av midlene over statsbudsjettet kan gi et viktig bidrag til økt handlingsrom, selv om tallene er vesentlig mindre enn for tiltak som øker selsesetningen. Tabell 1.1 i meldingen viser effekten ulike scenarier kan ha på handlingsrommet i offentlige finanser.

Et vekstfremmende skattesystem og ansvarlige rammer for statsbudsjettet er grunnleggende forutsetninger for å opprettholde sunne offentlige finanser. Skattesystemets hovedoppgave er å finansiere offentlige tjenester og overføringer. Samtidig vil de fleste skatter og avgifter påvirke økonomiske beslutninger og ressursbruken i samfunnet, som hvor mye og hvordan vi arbeider, investerer og sparer. Skattesystemet bør innrettes slik at det gir minst mulig uheldige forstyrrelser på norsk økonomi. Det innebærer at kostnadene ved beskatning holdes nede, og at det legges til rette for at ressursene i samfunnet utnyttes effektivt. Siden skatterformen i 1992 har prinsippene om brede skattegrunnlag, lave satser og likebehandling av ulike investeringer, næringer, virksomhetsformer og finansieringsmåter vært bærebjelkene. Regjeringen har redusert skattesatsene på selskapsoverskudd, lønn, investeringer og sparing.

Skattesystemet må fornyes og tilpasses endrede rammebetingelser og nye utviklingstrekk. Det samlede skattegrunnlaget av lønn og pensjon svekkes som følge av aldringen av befolkningen, og selskapskattegrunnlaget er under press internasjonalt. Regjeringen har iverksatt tiltak mot overskuddsflytting, og ytterligere tiltak må gjennomføres for å møte utfordringene med den digitaliserte økonomien. Skattereglene må sammen med trygde- og overføringssystemet bidra til at det er lønnsomt å arbeide.

Vi bør utnytte de beste skattegrunnlagene på en effektiv måte. Merverdiavgiften bør være en generell avgift på forbruk, med få unntak, fritak og reduserte satser. Regjeringen vil videreføre grunnrenteskatt for petroleumsvirksomhet og vannkraftverk, slik at en stor del av avkastningen fra utnyttelse av naturressursene tilfaller fellesskapet. Grønne skattevekslinger, hvor økte miljø- og klimaavgifter muliggjør redusert skatt på arbeid og verdiskaping, kan gi store gevinster. Mål og forpliktelser

om å bidra til å begrense klimaendringer og motvirke miljø- og helseskader bør gjennomføres kostnadseffektivt og i tråd med prinsippet om at forurenser skal betale. Videre har regjeringen lagt frem prinsipper for et bilavgiftssystem som er bærekraftig både for miljøet og statsfinansene fra 2025.

Solide statsfinanser og god kontroll preger de norske statsbudsjettene. Handlingsregelen har bred politisk tilslutning og setter rammer for den årlige bruken av olje- og fondsinntekter. Vi har et oversiktlig budsjett-system hvor en samlet behandling av alle offentlige utgifter gir regjering og Storting god mulighet til å styre den økonomiske utviklingen og fordele ressurser i tråd med politiske mål.

I årene etter finanskrisen erfarte mange land krevende budsjettssituasjoner og uønskede fordelingsvirkninger av innsparingstiltak. Antakelig vil vi i mange land se lignende problemer når kostnadene for tiltak i forbindelse med pandemihåndteringen skal dekkes inn. I Norge er vi i den heldige situasjonen å ha en buffer av oppsamlede petroleumsinntekter, men verdien av å bruke midler nå må avveies mot verdien av å ha midlene til rådighet senere, og det samlede omfanget av oljepengebruken må være forståelig og godt.

En ansvarlig budsjettpolitikk må ivaretas i tråd med handlingsregelen. Statsbudsjettene skal gi god innsikt i virkninger av nye tiltak og i den forventede utviklingen i inntekter og utgifter, slik at vedtak kan gjøres på et godt beslutningsgrunnlag. Bindinger på fremtidige budsjetter skal begrenses, slik at det er tilstrekkelig rom for omprioriteringer til å finansiere ny politikk eller uventet reduksjon i handlingsrommet. Det viktigste vi kan gjøre for å beholde og øke handlingsrommet er å få flere i arbeid og bruke ressursene mer effektivt. Det vises til kapittel 8 i meldingen for nærmere omtale.

8.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil videre påpeke «Baumol-effekten», som innebærer at fordi velferdstjenester generelt har lavere produktivitetsvekst enn privat næringsliv, er det både naturlig og nødvendig at vi bruker relativt sett mer penger på velferd i fremtiden, og slik høster gevinster for fellesskapet av den verdiskapingen som skjer i økonomien generelt. Disse medlemmer peker på at det er dette den norske modellen har sørget for i fortiden og bør sørge for også i fremtiden. Disse medlemmer vil påpeke at det ikke finnes noen dokumentasjon for at kutt i formuesskatten fører til økte investeringer, snarere tvert imot. Regjeringen fø-

rer en uansvarlig økonomisk politikk – selv etter sin egen målestokk.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til svar på spørsmål 9 fra Sosialistisk Venstreparti til departementet, der det fremkommer at privat forbruk anslagsvis vil vokse om lag med samme rate som (faktisk litt høyere enn) offentlig forbruk i årene frem til 2060. Disse medlemmer vil påpeke at det altså ikke ligger an til en økning i offentlig forbruk relativt til privat forbruk, noe som ville være naturlig gitt det stipulerte behovet for økte utgifter til offentlig velferd. Ergo er det betydelig rom for å omfordele fra privat kjøpekraft til offentlig velferd.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har en strategi om et «vekstfremmende skattesystem», samtidig som den fører en politikk som går på tvers av dette, gjennom store kutt i formuesskatten og svært kostbare endringer i petroleumsskatten som blant annet har gjort at prosjekter som er ulønnsomme for samfunnet er lønnsomme for selskapene.

Disse medlemmer er enig i at vi trenger brede skattegrunnlag, og mener at skattegrunnlagene må utvikles for å sikre både fordelings- og provenyehensyn. Disse medlemmer mener at manglende beskatning av arv, eiendom og formue og skattehull for multinasjonale selskaper er blant de viktigste momentene som må rettes opp i skattesystemet, og mener dette er blant tegnene på at vi trenger en bred gjennomgang av skattesystemet for å få oppdatert det til dagens forhold og morgendagens utfordringer. Disse medlemmer viser til at utvalget «Norge mot 2025» foreslår at det nedsettes et utvalg som foretar en helhetlig gjennomgang av skattesystemet med sikte på å utnytte eksisterende skattegrunnlag bedre, ta i bruk nye og gode skattegrunnlag og vurdere en grønn skatteomveksling. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et utvalg som skal foreta en helhetlig utredning av skattesystemet med sikte på å utnytte eksisterende skattegrunnlag bedre, ta i bruk nye skattegrunnlag og vurdere modeller for en grønn skatteomveksling.»

9. Styrket kompetanse – inkludere flere i arbeidslivet

9.1 Sammendrag

Både for den enkelte og for landet er det viktig at flest mulig er i arbeid. Selv om Norge har høy sysselsetting i en internasjonal sammenheng, er det et problem at mange står utenfor arbeidslivet grunnet helseproblemer, manglende kompetanse eller manglende integre-

ring. Det er i tillegg viktig at vi unngår at arbeidsledigheten som har fulgt med koronakrisen, festner seg på et høyt nivå.

Høy sysselsetting og lav arbeidsledighet er sentrale mål for regjeringens økonomiske politikk og avgjørende for å sikre et bærekraftig velferdssamfunn. Arbeid er kilde til inntekt, fellesskap og læring for den enkelte. Økt arbeidsinnsats gir høyere økonomisk vekst og økte skattegrunnlag. Det reduserer samtidig utgiftene i velferdssystemet. Mobilisering av arbeidskraft må skje på mange felt og i mange grupper.

Formell kompetanse har blitt stadig viktigere for å komme inn i arbeidslivet. Utdanning og kompetanse er regjeringens viktigste svar på sysselsettings- og inkluderingsutfordringene. Regjeringen har siden den tiltrådte, gjennomført flere reformer for å fremme læring, fra barnehagen og skolen til høyere utdanning og voksen- og videreutdanning.

God kompetansepolitikk starter i barneårene. I tidlig barndom er trygghet, omsorg og samspill med foreldre og barnehageansatte avgjørende for utvikling og læring. I et fordelingsperspektiv trenger vi tidlig innsats for å gi alle mest mulig like, reelle muligheter. Det er særlig viktig for å nå barna som kommer fra de minst ressurssterke hjemmene. Derfor prioriterer regjeringen blant annet helsestasjoner, foreldrestøtte og inntektsstøtte for småbarnsfamiliene i tillegg til tidlig innsats i barnehage og skole. Det er godt dokumentert at et godt pedagogisk tilbud før skolestart virker positivt inn på læring og utvikling senere i skoleløpet, og at dette særlig gjelder vanskeligstilte barn. De aller fleste barn går i barnehage, men deltakelsen blant barna med størst utbytte, blant annet barn av foreldre med kort eller ingen formell utdanning eller innvandrerbakgrunn, er fortsatt for lav.

Fullført videregående opplæring er blitt viktigere for varig tilknytning til arbeidsmarkedet, og sysselsettingsgapet mellom de med videregående opplæring og de uten, har økt. Frafallet i videregående opplæring er redusert, men må fortsatt bli lavere, særlig for yrkesfag. De som ikke fullfører, mangler ofte få fag, og det er derfor potensial for å øke fullføringen ytterligere.

Mulighetene for å fylle på kompetanse underveis i yrkeslivet må også være gode. Regjeringen arbeider med dette gjennom kompetansereformen Lære hele livet. Reformen skal blant annet bidra til at arbeidslivet får bedre tilgang til fleksible videreutdanningstilbud som kan kombineres med jobb.

Sammenlignet med andre land har Norge en høy andel mottakere av uføretrygd og andre helserelaterte ytelser, se figur 1.8 i meldingen. Det bidrar til at mange i arbeidsdyktig alder står utenfor arbeidslivet. Samtidig er det ingenting som tyder på at helsetilstanden i den norske befolkningen er dårligere enn i andre land. Det er også god dokumentasjon for at en del av dem som

mottar helserelaterte ytelser, har gjenværende arbeids- evne. Det er derfor et potensial for at flere i denne gruppen kan komme i arbeid. Økt tilrettelegging og oppfølging, aktivitetskrav og graderte ytelser vil kunne være virkningsfulle tiltak. Få av dem som får innvilget uføretrygd, går ut av ordningen og tilbake i arbeid. Tiltak som settes inn tidlig i løpet, er trolig mest effektive, og det innebærer blant annet at sykefraværet må ned.

Det er særlig bekymringsfullt at andelen unge på helserelaterte ytelser har økt betydelig de seneste årene. Psykiske helseplager er en viktig årsak til at mange, særlig unge, havner på helserelaterte ytelser. For mange med helseproblemer, og særlig med psykiske lidelser, kan arbeid i mange tilfeller være helsefremmende. Økt samarbeid mellom Nav og helsetjenesten er derfor viktig for å øke inkluderingen i arbeidslivet.

Det er viktig å redusere terskelen for å ansette personer med helseproblemer. Tiltak må i større grad se helse, kompetanse og arbeidsrettet oppfølging i sammenheng. En aktiv arbeidsmarkedspolitikk kan bedre kvalifikasjonene til den enkelte eller motvirke at svake grupper faller ut av arbeidsmarkedet. Regjeringen har derfor invitert til en inkluderingsdugnad hvor offentlige og private aktører jobber sammen for å få flere med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en over i ordinære jobber. Som ledd i dugnaden er det satt mål om at fem prosent av alle nyansatte i staten skal være personer med nedsatt arbeidsevne eller hull i CV-en.

Integreringen av innvandrere i arbeidslivet er ikke god nok. Økt utdanning, kvalifisering og oppbygging av kompetanse som er etterspurt i det norske arbeidsmarkedet, er forutsetninger for vellykket integrering. Økt arbeidsdeltakelse på kort og lang sikt krever også effektiv språkopplæring og arbeidsrettede tiltak for voksne innvandrere, samt tidlig innsats i barnehage og skole. Regjeringen har lagt frem en integreringsstrategi for blant annet bedre tilrettelegging for formell kvalifisering, bedre tilbud om grunnopplæring for ungdom med kort botid i Norge og forsterkede arbeidsrettede tiltak for hjemmeværende kvinner. Som en oppfølging av strategien gjennomfører regjeringen en integreringsreform med vekt på å kvalifisere nyankomne flyktninger og innvandrere til det norske arbeidsmarkedet. Det er også vedtatt en ny integreringslov, som trådte i kraft 1. januar 2021. Den nye loven stiller tydeligere krav til den enkelte flyktning og til kommunene som har ansvaret for å gi nyankomne flyktninger nødvendig norskopplæring, utdanning eller kvalifisering.

Pensjonsreformen har allerede ført til at flere eldre står lenger i jobb, og gitt viktige bidrag til å sikre bærekraften i velferdsordningene. Fra 2011 til nå har pensjonsreformen hatt størst virkning i privat sektor. I juni 2019 ble det vedtatt endringer i offentlig tjenestepensjon som medfører at reformen også innføres fullt ut i offentlig sektor. Fremover vil det i større grad enn før

lønne seg å stå lenger i arbeid også for offentlig ansatte. Det styrker reformen.

For å sikre et robust og forutsigbart pensjonssystem må hovedprinsippene i pensjonsreformen ligge fast over tid. På enkelte punkter kan det likevel være behov for å videreutvikle innretningen av pensjonssystemet for å sikre måloppnåelsen. Regjeringen nedsatte i juni 2020 et bredt sammensatt utvalg som blant annet skal vurdere om de langsiktige målene for reformen vil kunne nås. Utvalget er bedt om å se på enkelte særskilte spørsmål, herunder aldersgrensene i pensjonssystemet og for de øvrige inntektssikringsordningene samt alderspensjon for uføre. Det vises til kapittel 9 i meldingen for nærmere omtale.

9.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

10. En effektiv og innovativ offentlig sektor

10.1 Sammendrag

I Norge har vi valgt å organisere og finansiere mange tjenester i fellesskap. Når store deler velferdstjenestene ivaretas av det offentlige, får organiseringen av tjenesteproduksjonen mye å si, både for økonomisk utvikling og velferd. Offentlig sektor sysselsetter om lag en tredjedel av arbeidsstyrken i Norge, og offentlige utgifter utgjør i overkant av 60 pst. av fastlands-BNP, se figur 1.9 i meldingen. Disse ressursene må forvaltes godt. Innovasjon og effektiv ressursutnyttelse i offentlig sektor er viktig for bærekraftige offentlige finanser. God og effektiv ressursbruk er avgjørende for å opprettholde et godt tjenestetilbud og tillit til det offentlige.

Norsk offentlig sektor nyter høy tillit i befolkningen. Digitaliseringen har kommet langt, både i det offentlige og i det norske samfunnet generelt. Det gir oss en offentlig sektor som løser mange oppgaver effektivt. Samtidig ser vi at viktige drivere som befolkningsendringer, svakere vekst i offentlige inntekter og nye teknologiske muligheter endrer rammebetingelse for hvordan det offentlige kan og bør løse oppgaver.

Det er en trend i alle de nordiske landene at befolkningsveksten først og fremst skjer i byer og tettsteder. Fraflytting fra distriktene har pågått i lengre tid, og i tillegg er fødselsratene i små kommuner lavere enn før. De minste kommunene vil dermed ha høyest antall pensjonister og pleietrengende per person i arbeidsfør alder. Offentlige oppgaver er i Norge i stor grad desentralisert. Eldreomsorg er et kommunalt ansvar, og særlig de minste kommunene vil møte et kraftig økt behov. Det er allerede store forskjeller mellom kommuner både i størrelse, kompetanse og hvor godt de ivaretar sine opp-

gaver, og det er fare for at disse variasjonene forsterkes. Gjennom kommunereformen har regjeringen startet et arbeid for å ruste kommunene til å møte fremtidens behov. Arbeidet med kommunesammenslåinger må fortsette gjennom positive insentiver og verktøy for lokale prosesser.

Teknologiutvikling muliggjør nye måter å løse oppgaver på, både i eldreomsorgen og i offentlig forvaltning. Mens teknologien tidligere særlig har drevet frem produktivitetutvikling i vareproduksjon, ser vi nå et økt potensial for produktivitetutvikling også i tjenesteproduksjon. Digitalisering, kunstig intelligens og robotisering kan legge grunnlag for en høyere produktivitetutvikling i offentlig sektor fremover enn vi har sett til nå. Det kan gi bedre tjenester til befolkningen, frigjøre arbeidskraft til andre formål, og gi grunnlag for betydelige stordriftsfordeler. Mye tyder også på at pandemien har akselerert utviklingen av digitale offentlige tjenester.

Måten oppgavene løses på må gjenspeile samfunnsutviklingen og innbyggernes og næringslivets forventninger om en fremtidsrettet og brukerorientert forvaltning. Det er forventninger til at offentlige tjenester skal være digitale og enkle å bruke. Digitale løsninger har gitt et redusert behov for å møte opp på ulike kontorer, og redusert behov for ansatte i deler av offentlig forvaltning, særlig innenfor administrasjon og saksbehandling. Denne utviklingen vil fortsette. Samtidig vil det etter alt å dømme bli økende etterspørsel etter arbeidskraft innenfor helse- og omsorgssektoren. Det vil bli behov for å endre måten offentlig sektor arbeider og tilbyr tjenester på, samtidig som vi sørger for at statlige kompetansearbeidsplasser fortsatt lokaliseres spredt utover i landet.

Nye teknologiske løsninger vil ofte kreve store investeringer. Kostnadene til slike investeringer kan kun forsvares dersom vi klarer å realisere tilsvarende gevinster. Det vil kreve stor grad av samordning og koordinering på tvers av sektorer og geografiske skillelinjer for å utnytte nye stordriftsfordeler. Vi må være villige til å tenke nytt om organisering av arbeidsprosesser og virksomheter, og frigjøre arbeidskraft til nye oppgaver der det er mulig. Dessverre har vi for ofte sett at offentlige digitaliseringsprosjekter verken gir den forventede nytten eller leder til besparelser.

God organisering av forvaltningen er avgjørende for god ressursutnyttelse. Organisering av statlige virksomheter basert på funksjoner eller ansvarsområder gir mulighet til å samlokalisere fagmiljøer spredt utover i landet. Riktig finansiell ansvarsdeling mellom ulike forvaltningsnivå og rammestyring av kommunene er også viktige prinsipper for god ressursutnyttelse.

Alle ledere for offentlige virksomheter har ansvar for å arbeide for innovasjon og god ressursbruk. Årlig omfordeling av produktivitetsgvinster gjennom avby-

råkratiserings- og effektiviseringsreformen (ABE) gir en forutsigbar forventning til statlige ledere om å arbeide langsiktig for å frigjøre ressurser som kan omfordeles til de høyest prioriterte oppgavene. Offentlige virksomheter opplever ikke den konkurransen i markedet og presset for innovasjon og effektivitet som private virksomheter opplever. ABE-arbeidet gir et lignende langsiktig insentiv for innovasjon, og sørger samtidig for at gevinster av produktivetsvekst i staten fordeles gjennom de politiske prioriteringsprosessene. Det vises til meldingens kapittel 10 for nærmere omtale.

10.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt mener det er oppsiktsvekkende at regjeringen ikke vil evaluere konsekvensene av den såkalte ABE-reformen, hverken for velferden eller for effektiviteten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt mener offentlig sektor kan effektiviseres og forbedres, men konstaterer at det er vesentlig uenighet om hvordan denne effektiviseringen best kan gjennomføres. Disse medlemmer vil blant annet peke på at ny teknologi kan gi bedre velferd for flere uten at kostnadene vokser. Likevel ser regjeringen ut til å være mer opptatt av å svekke offentlig sektor gjennom å prioritere generelle effektiviseringskutt. Slik står ideologien i veien for lønnsomme investeringer i velferdstjenester for alle.

Disse medlemmer mener regjeringens såkalte effektiviseringsreform er flate kutt og uten styring eller prioritering. Det gir kanskje kostnadsbesparelser på kort sikt, men det er feilslått strategi hvis en ønsker mer bruk av teknologi og digitalisering i det offentlige. De flate kuttene gir heller ikke klare signaler om å tenke helt nytt om organisering av forvaltning og offentlige tjenester.

Disse medlemmer mener også kuttene gir urimelige velferdskutt. Siden 2015 er det kuttet nærmere 13 mrd. kroner i offentlig virksomhet og velferd. Disse medlemmer vil peke på at konsekvensene blant annet er at innsatsen mot arbeidslivskriminalitet svekkes. Arbeidstilsynet har fått kutt på 25,8 mill. kroner og har varslet at de må nedprioritere slikt som ulykkesforebygging, ergonomi, kjemi og psykososiale problemer. Både Domstoladministrasjonen og lokale domstoler har varslet om at kuttene i praksis medfører kutt i tjenestene og ikke i byråkratiet. Bevilgningene til Nav kuttes, selv i

et år der oppgavene er flere enn noen gang. Disse medlemmer viser til at dette bare er noen av mange eksempler som er kommet fram i media, hvor både ansatte og ledere advarer om at kuttene noen steder allerede har fått store konsekvenser, og at de andre steder kommer til å få det hvis de videreføres som regjeringen har lagt opp til.

Disse medlemmer viser også til budsjettokumentene fra helseforetakene, som synliggjør konsekvensene av kutt. Eksempelvis skrev Sykehuset Innlandet i budsjettet for 2017 at psykisk helse kuttes. Med færre sengeplasser må gjennomsnittlig liggetid for frivillig innlagte pasienter reduseres, «noe som også kan føre til økt andel reinnleggelser». Disse medlemmer viser videre til Ahus, hvor man har måttet spare millioner på å få nyfødte og familier sendt ut av sykehuset tidligere. Det samme gjelder Kvinneklubben, hvor det har blitt slått fast at tidligere hjemsendelse av nyfødte og mødre er «et tiltak med stor effekt» på økonomien.

Disse medlemmer slutter seg til målet om effektiv pengebruk i offentlig sektor, men mener at det er uholdbart å anta at et årlig flatt kutt i bevilgningene skal føre til økt produktivitet. Slike kutt risikerer etter disse medlemmers mening snarere å gå ut over statlige virksomheters utførelse av lovpålagte oppgaver.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet er opptatt av at nordmenn også i fremtiden skal ha gode tjenester i sine nærmiljø. For å oppnå dette er det nødvendig å redusere byråkrati og effektivisere både i offentlig og privat sektor. Disse medlemmer mener det må kuttes i byråkrati også over statsbudsjettet, men vil imidlertid presisere at det er viktig at kuttene som gjøres ikke fører til sentralisering, dårligere arbeidsvilkår for ansatte eller dårligere tjenestetilbud for innbyggerne. Disse medlemmer vil påpeke at en rekke av regjeringens byråkratikkutt har medført nettopp dette. Disse medlemmer viser for øvrig til egen hovedmerknad under kapittel. 1.2.2, og til egne merknader i Innst. 397 S (2017–2018).

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener sentralisering er tett knyttet til byråkratisering som ofte er forstadiet til privatisering. Dette medlemmer mener regjeringens mange sentraliserende reformer har resultert i en mer byråkratisert, tungrodd og kostbar offentlig sektor. Dette medlemmer mener en av årsakene til dette er at man i for stor grad har bygget reformene på prinsipper hentet fra New Public Management. Dette har gitt seg utslag i utstrakt bruk av mål- og resultatstyring, oppsplitting av ansvar i ulike enheter med hhv. bestiller- og utføreransvar, stykkprisfinansiering, konkurranseutsetting og privatisering av offentlige oppgaver. Dette medlemmer mener det trengs et brudd med New Public Management-

ideologien for å oppnå bedre og mer effektiv styring i offentlig sektor, og vil gjennomføre en tillitsreform i offentlig sektor der tillit og samarbeid skal erstatte unødige måling og kontroll.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at Rødt er det eneste partiet som har reversert hele det årlige ABE-kuttet i sine alternative statsbudsjetter.

11. Bærekraftige velferdsordninger

11.1 Sammendrag

Norge har gode og omfattende velferdsordninger som i hovedsak er finansiert over offentlige budsjetter. Inntektssikring ved sykdom, arbeidsledighet og alderdom gjennom folketrygden og universelle, offentlig finansierte tjenester innenfor helse og omsorg gir trygghet og uavhengighet til den enkelte innbygger. Universelle velferdsordninger som kommer alle til gode, har gjort det mulig å kombinere familie- og arbeidsliv og bidratt til økt likestilling. Et godt velferdssystem bidrar dermed til flere sentrale bærekraftsmål.

Velferdsordningene legger til rette for god helse uavhengig av den enkeltes inntekt og gir et godt grunnlag for å håndtere både økonomiske og helsetruende kriser. Under koronapandemien er flere av velferdsordningene blitt midlertidig utvidet, både når det gjelder kompensasjonsgrad og utbredelse.

Velferdsordningene spiller en viktig rolle for bærekraften i offentlige finanser, både fordi de påvirker inntekter til arbeid og fordi de utgjør en så stor del av de totale utgiftene. Vel 55 pst. av alle offentlige utgifter på statlig og kommunalt nivå er utgifter til velferdsordninger. Velferdsstatens bærekraft utfordres dersom andelen av befolkningen som ikke arbeider øker.

Det er et gode både for den enkelte og for oss som samfunn at vi lever lenger. Utgiftene til pensjoner og helse- og omsorgstjenester vil likevel øke kraftig med en aldrende befolkning, og finansieringen av velferdsstaten vil kreve mer av dem som er i arbeidsfør alder. Mens de over 80 år i dag utgjør knapt 4 1/2 pst. av befolkningen, ventes andelen å øke til nesten 12 pst. i 2060 i hovedalternativet i befolkningsfremskrivingene, se figur 1.10 i meldingen. Aldersutviklingen vil kreve betydelig vekst i ressursinnsatsen i helse- og omsorgstjenestene fremover.

Økt bærekraft kan ikke oppnås ved ett enkelt tiltak. Det kreves innsats på mange felt. Velferdsordningene må tilpasses til behovene de skal møte, og tjenestene som tilbys, må produseres effektivt.

Koronapandemien har minnet oss om hvor viktig det er å planlegge for store kriser og ha beredskap når viktige samfunnsfunksjoner og folks helse trues. Det vil imidlertid ikke være mulig å sikre oss mot all risiko. Det vil alltid være en avveining mot annen ressursbruk. I

denne sammenhengen er det viktig å være forberedt på at den neste alvorlige krisen trolig blir annerledes enn denne. Dette tilsier at planlegging fremover må bygge på en sterk og fleksibel beredskap som raskt kan tilpasse nye trusler.

Det er utfordringer knyttet til tjenestetilbudet også i dag, som trolig forsterkes med utviklingen vi ser komme. Samhandling mellom spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten er viktig for personer med kroniske sykdommer. I en aldrende befolkning vil det være flere som lever med slike sykdommer. Det er en utfordring å sikre lik kvalitet på tjenestetilbudet til alle innbyggere i hele landet. På mange områder i helsetjenesten er det avdekket variasjon i tjenestetilbudet som ikke kan forklares med strukturelle forhold, befolkningens sykkelighet, pasientpreferanser eller annet. Variasjon i tjenestetilbud kan være et symptom på at vi ofte ikke kjenner effektene av ulike offentlige tiltak godt nok, eller at det brukes behandling med liten effekt. Dette viser at vi har et potensial for bedre ressursbruk.

Effektiv ressursbruk kan oppnås med god kunnskap om hvordan tiltak virker, systematiske sammenligninger av tjenestetilbud og god utnyttelse av teknologiske fremskritt. Samtidig vil det bli viktigere å gjøre bevisste valg av hva velferdstilbudene skal omfatte. Når ressursene er knappe, tvinger prioriteringene seg frem. Gode kriterier for prioritering kan bidra til at viktige hensyn fanges opp, og gi forutsigbarhet og legitimitet til de valgene som tas. Her gjøres et viktig arbeid innenfor helsesektoren.

Noen offentlige velferdsordninger har eksistert lenge, og er preget av samfunnsforhold og utfordringer som gjaldt da ordningene ble etablert, men som ikke nødvendigvis er like aktuelle i dag. God ressursbruk krever en stadig tilpassing av regelverk og ordninger.

Privat medfinansiering kan i noen tilfeller være et bidrag til å få frem riktige prioriteringer. Det gjelder for eksempel dersom brukeren ubevisst kan velge den dyreste av flere like gode løsninger.

Både for den enkelte og for fellesskapet vil det være best om behovet for offentlige helsetjenester og ytelser forebygges. Et samfunn som er innrettet slik at det støtter opp under den enkeltes mulighet til å ta helsevennlige valg og ta mer ansvar for egen helse, gir det beste utgangspunktet for en frisk befolkning, et produktivt arbeidsliv og reduserte utgifter til helserelevante stønader. Folkehelsepolitikken er viktig, og samarbeid med frivillig sektor, arbeids- og næringsliv er sentralt for å lykkes.

Eldres behov for pleie og omsorg kan reduseres gjennom tilpassede boligforhold. Økende velstand i befolkningen og teknologiske nyvinninger kan gjøre eldre bedre i stand til å tilpasse boligen for å forberede seg til en situasjon med svekket helse. Velferdsteknologiske løsninger kan bedre den enkeltes evne til å klare seg selv

i egen bolig, og bidra til å sikre livskvalitet og verdighet for brukeren. I en del tilfeller kan velferdsteknologi fungere som et godt alternativ til et ordinært tjenestetilbud. Det vises til meldingens kapittel 11 for nærmere omtale.

11.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener økt privat medfinansiering av velferdstjenestene må unngås. Lommeboken skal ikke avgjøre hvor god helsehjelp man får. Disse medlemmer viser for øvrig til sine merknader under kapittel 1 og kapittel 7.

12. Gode investeringer gir oss mer velferd

12.1 Sammendrag

Nivået på offentlige investeringer er høyt i Norge sammenlignet med de fleste andre land. Investeringer utgjør 10 pst. av samlede offentlige utgifter, se figur 1.11 A i meldingen. Det siste tiåret er investeringer i transportinfrastruktur prioritert særlig høyt. Nivået er mer enn doblet som andel av BNP, etter en periode med nedgang det foregående tiåret, se figur 1.11 B i meldingen. Regjeringen har prioritert å benytte økt oljepengebruk til investeringer i kunnskap og infrastruktur, samt vekstfremmende skattelettelser. Dette har vært i tråd med formålene som ble fremhevet da handlingsregelen for finanspolitikken ble vedtatt.

Samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer kan styrke vekstevnen i økonomien, og det offentlige har en viktig rolle i å tilrettelegge for velferd og vekst. En investering er samfunnsøkonomisk lønnsom hvis nyttevirkningene for samfunnet samlet sett er høyere enn kostnadene. I vurderingen må det tas hensyn både til næringslivets behov og virkninger for innbyggerne og for miljøet. Offentlige og private investeringer må bidra til oppnåelsen av bærekraftsmålene og overgangen til et lavutslippssamfunn. Nyten ved en offentlig investering avhenger av formålet. For utdanningsinstitusjoner kan det gjelde bedre forsknings- og utdanningsforhold, for IKT-prosjekter redusert tidsbruk til oppfølging av offentlig regelverk, og for samferdselsprosjekter redusert reisetid, økt trafikksikkerhet og mindre forurensning. Typiske kostnader omfatter utgifter til investering og drift i tillegg til eventuelle negative virkninger på naturmiljø eller andre forhold.

Det er avgjørende å velge de riktige investeringene og sørge for en god gjennomføring. Investeringer med kostnader som ikke står i forhold til nytten de gir innbyggerne, kan legge beslag på betydelige midler som

burde gått til andre formål. Når mange store prosjekter pågår samtidig, kreves det god styring og ledelse for å opprettholde god kostnadskontroll.

Investeringer har lang levetid, og beslutningstakerne må ta hensyn til fremtidens behov og muligheter. Det er viktig å følge med på sentrale utviklingstrekk i teknologi, økonomiske forhold, klimaendringer og klimamål, demografi og befolkningsmønster.

Kriser og uventede hendelser kan ha langsiktige virkninger som påvirker hvilke investeringer samfunnet trenger. Det er for tidlig å vite hvilke langsiktige endringer koronapandemien får og hvordan pandemien vil påvirke behovet for offentlige investeringer. Håndteringen av koronapandemien har imidlertid illustrert potensialet for mer bruk av digitale møteplasser og fleksibel bruk av transportinfrastruktur og kontorbygg. På den annen side har økt vekt på smittevern stilt transportsystemet overfor nye utfordringer. Koronapandemien innebærer at eksperimentering, innovasjon og læring på disse områdene har økt betraktelig over kort tid.

Planlegging i samferdselssektoren utpeker seg som særlig utfordrende. Nye klimamål og muligheten for automatiserte, samhandlende kjøretøy kan i løpet av noen tiår fullstendig endre måten vi transporterer oss på, i tillegg til at digital samhandling kan endre hvilke typer infrastruktur det er behov for. Samtidig planlegges det investeringer som skal gi nytte i opptil 75 år. Ny teknologi kan gi mer miljøvennlige løsninger, bedre mobilitet og reduserte kostnader i transportsektoren. Samtidig kan bedret mobilitet gi økt etterspørsel etter transport. Utviklingen endrer også hvilke virkemidler som er best egnet til å løse samfunnsutfordringene. En stigende andel nullutslippskjøretøy på veiene reduserer for eksempel klimafordelen av investeringer i jernbane.

Det største potensialet for forbedring av statlige investeringsprosjekter finnes trolig i fasen før prosjektene legges frem for Stortinget for endelig beslutning om gjennomføring. I planleggingsfasen oppstår mange store og kostbare endringer i prosjektene. Over mange år har vi sett at prosjektkostnadene i gjennomsnitt har økt med mer enn 40 pst. fra regjeringen har valgt konseptuell løsning til planleggingen er gjennomført. Dersom kostnadene i prosjektene øker uten at det står i forhold til nytten, gjør det prosjektene mindre samfunnsøkonomisk lønnsomme. Kostnadsøkning i planleggingsfasen kan innebære at politiske beslutninger tidlig i planleggingsprosessen blir tatt på feil grunnlag.

Regjeringen har gjennomført tiltak for at lave kostnader og høy nytte skal stå sentralt gjennom hele planleggingsfasen og i gjennomføringsfasen av nye prosjekter. Regjeringens strategi for bedre investeringer har fire punkter.

For det første må vi ha gode utredninger. Utredninger skal få frem alternative måter å løse konkrete sam-

funnsutfordringer på og gi kunnskap om nytte og kostnader for samfunnet. Tydelige krav til utredning og kvalitetssikring skal gi gode beslutningsgrunnlag slik at de beste prosjektene kan identifiseres og velges.

For det andre må hele planprosessen legge vekt på samfunnsøkonomisk lønnsomhet i prosjektene. Kunnskapen vi har om driverne bak økte kostnader i investeringsprosjekter, og utfordringer med å hente ut så mye nytte som mulig fra offentlige prosjekter, viser at måten investeringer planlegges og besluttes på er viktig for resultatet. Ved å planlegge for lønnsomhet gjennom alle faser i utviklingen av offentlige tiltak, vil man kunne ivareta viktige samfunnshensyn på en mer effektiv måte. Virksomheter med ansvar for investeringer skal styres med sikte på høyest mulig nytte til lavest mulig kostnad, og virksomhetene skal ha incentiver til å planlegge for kostnadseffektive løsninger. Regjeringen har tatt flere grep med dette som siktemål. Regjeringen planlegger den neste nasjonale transportplanen for perioden 2022–2033 på en annen måte enn tidligere. Blant annet har Samferdselsdepartementet bedt de statlige transportvirksomhetene om å vurdere all ressursbruk med tanke på reduserte kostnader og økt nytte av ressursbruken i sektoren. «Design to cost» er et virkemiddel som er benyttet for å skape gode incentiver til å jobbe systematisk med å optimalisere et prosjekt både i planleggings- og gjennomføringsfasen. For bygg i statlig sivil sektor er det innført en egen modell rundt oppstart av forprosjekt for å oppnå et mer gjennomarbeidet grunnlag etter valg av konsept og tettere oppfølging gjennom videre planlegging. Etableringen av Nye Veier AS er et annet eksempel på nye måter å organisere statens oppgaver på som tar inn over seg denne kunnskapen.

For det tredje har alle offentlige virksomheter som påvirker statlige investeringer, et felles ansvar for kostnadseffektive løsninger. Behov og krav fra fagmyndigheter og lokale myndigheter skal ivaretas på en kostnadseffektiv måte. I tilfeller der nytten av en gitt endring tilfaller en begrenset gruppe eller region, uten at mottakerne får økonomiske eller andre typer forpliktelser, er det fare for kostbare endringer. Det kan også være utfordrende for virksomheter som har et klart definert sektormandat, å ta hensyn til virkningene deres investeringsbeslutninger har på andre samfunnsområder. Når ulike hensyn veies mot hverandre, må kostnadseffektivitet vektlegges i den samlede vurderingen. Det vil gi bedre rammebetingelser for privat næringsliv og bidra til å ivareta bærekraftige offentlige finanser.

For det fjerde må de beste prosjektene prioriteres først. Langsiktig planlegging skal kombineres med fleksibilitet til omprioritering i møte med endringer i prosjektene og samfunnet, og samlet aktivitet skal kunne tilpasses handlingsrommet i budsjettene. Koronapandemien har vist med stor tydelighet at samfunnet kan utsettes for store og brå endringer. Det illustrerer verdi-

en av at investeringsplaner er fleksible og oppdateres i lys av endringer i samfunnet. Vi vil få bedre investeringer og mer igjen for pengene når den langsiktige planleggingen av statlige investeringer er lagt opp slik at man kan ta hensyn endringer i prosjektene eller rammebetingelsene, og når ressursbruken prioriteres etter hva som gir høyest samfunnsmessig nytte i forhold til kostnadene. Det vises til meldingens kapittel 12 for nærmere omtale.

12.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteen viser for øvrig til partienes hovedmerknader i kapittel 1.2.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til en gjennomgang av forskere fra Nord Universitet og Transportøkonomisk Institutt, som viser at de samfunnsøkonomiske analysene av veiprosjekter i Norge har en lavere karbonpris og høyere verdsetting av reisetid enn tilsvarende i Sverige og Finland. Disse medlemmer viser videre til problemet med at klimagassutslipp fra nedbygget myr ikke tas tilstrekkelig høyde for i analysene, noe som dermed kan gi opphav til svært misvisende kunnskapsgrunnlag for å foreta store investeringsbeslutninger.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at samfunnsøkonomiske analyser av infrastrukturprosjekter i Norge priser klimagassutslipp på samme nivå som i Sverige, samt inkluderer utslipp fra nedbygget myr og eventuelle andre utslipp som ikke er medregnet.»

13. Anmodningsforslag fremkommet under komiteens behandling

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 rapportere om fordeling og ulikhet på grunnlag av flere parametere enn i dag. Eierinntekter skal inkluderes, sammen med eventuelt andre utelatte variabler som kan belyse den økonomiske fordelingen.»

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 sørge for at tabeller og figurer i budsjettokumentene som omhandler fordelingseffekter av regjeringens endringer i skattesystemet, framstilles med en mer finmasket inndeling av høye inntekts- og formuesnivåer.»

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 legge fram beregninger for formuesulikheten i Norge, hvor blant annet aksjer i ikke-børsnoterte selskaper og andre formuesobjekter som i dag undervurderes i formuesstatistikken, inngår med sin reelle markedsverdi.»

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 legge fram beregninger for utviklingen til Giniindeksen og andre mål på inntektsulikhet der tilbakeholdt utbytte er tilordnet eierne av bedriftene, for å få et bedre bilde av inntektsulikheten i Norge.»

«Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 legge fram en framstilling av den samlede effekten politikken regjeringen fører har for den disponible inntekten til ulike inntektsgrupper, inkludert anslåtte effekter av blant annet endringer i avgifter, egenandeler, stønader og velferdsordninger, etter mal av «Fördelningpolitisk redogörelse» i Sverige.»

«Stortinget ber regjeringen rapportere til Stortinget om det årlige omfanget av skatteomgåelse og følge hvor stor skattetapet for staten beløper seg til i det enkelte år i forbindelse med framleggelse av nasjonalbudsjettet. Rapporten må også inneholde status på det internasjonale arbeidet mot skatteflukt og regjeringens initiativ det siste året for å bekjempe problemet.»

«Stortinget ber regjeringen i lys av offentlige avsløringer om skatteomgåelse vurdere hensiktsmessigheten til blankoskjøter og patentbokser og fremme tiltak som forhindrer misbruk av disse ordningene.»

«Stortinget ber regjeringen styrke kravene til åpenhet om eierskap og skatt i offentlige anskaffelser, herunder inkludere skattebetaling, reelle eiere og kostnadsstruktur i anskaffelsesregelverket.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere å opprette en nasjonal svarteliste for statlige investeringer som gir de statseide selskapene retningslinjer om hvilke jurisdiksjoner som er i tråd med god skatteetikk.»

«Stortinget ber regjeringen om å legge fram en selsettingsreform der målet er å få flere unge inn i arbeidslivet blant dem som i dag står utenfor jobb og utdanning.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen redusere de økonomiske forskjellene ved å senke inntektsskatten for vanlige og lave inntekter.»

«Stortinget ber regjeringen øke den statlige innsatsen i satsingen på karbonfangst, -transport, -bruk og -lagring, havvind, hydrogen, batteriteknologi og grønn skipsfart.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av fritaksmetoden hvor fordelingseffektene av denne belyses, samt belyse andre mulige alternativer til fritaksmetoden som i større grad ivaretar fordelingshensyn.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen rapportere utviklingen på den sosiale mobiliteten i Norge årlig i forbindelse med fremleggelsen av Nasjonalbudsjettet.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at fellesskapet skal få sin del av den framtidige gevinsten ved investeringer som er muligjort helt eller delvis av subsidier som staten har bidratt med for grønn omstilling. Subsidier kan ta form både som skattefordeler eller direkte støtte. Som en del av målet om å sikre fellesskapet gevinst skal regjeringen sette ned et ekspertutvalg som ser på innretning av direkte og indirekte subsidier for å fremme grønn omstilling, og hvordan disse kan utformes for å sikre at fellesskapet tar del i fremtidig avkastning muligjort gjennom grønne subsidier.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en kostnadsevaluering av samtlige av Solbergregjeringens reformer siste åtte år. Evalueringen må oppgi kostnad på gjennomføring av reformene og resultater per år og forventet effekt kommende år.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om kraftfulle tiltak i statsbudsjettet for 2022 som sørger for at vi øker eksporten utenom olje og gass med 50 pst. innen 2030. Aktuelle tiltak er bransjevise avtaler mellom næringsliv, fagbevegelse og myndigheter som forplikter til å satse der eksportpotensialet er størst; industrielle partnerskap på myndighets- og bransjenivå

med andre land og EU; forenkling av virkemiddelapparatet som skal bli enklere og lettere tilgjengelig, og at eksportfremming blir en kjerneoppgave i utenriksstjenesten og statsforvaltningen.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan man kan integrere klima- og naturhensyn sterkere i utredningsinstruksen.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen anerkjenne det organiserte arbeidslivet og gjennomføre en storrengjøring i arbeidslivet blant annet ved å fremme seriositetskrav for alle offentlige anskaffelser, doble fagforeningsfradraget, gjeninnføre den kollektive søksmålsretten og fjerne den generelle adgangen til midlertidige ansettelser.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen redusere de økonomiske forskjellene gjennom å øke formuesskatten og verdsettelse av aksjer og driftsmidler samt næringsseiendom til 80 pst.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette et nasjonalt råd for rettferdig omstilling der arbeidslivets parter har en sentral rolle.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjøre en fullstendig gjennomgang av statlig direktorats- og etatsstruktur og foreslå endringer for å forenkle, effektivisere og kutte i byråkratiet. Gjennomgangen og forslag til tiltak legges frem for Stortinget i forbindelse med statsbudsjett for 2022.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for en gjennomgang av alle tilleggsytelser til inntektssikringsordningene fra Nav og kommunene, med sikte på å slå sammen

flere ytelser for å effektivisere og forenkle saksbehandlingen.»

«Stortinget ber regjeringen etablere et årlig innvandringsregnskap etter mønster av Innvandringsregnskapet som utarbeides av CEFOS i Danmark.»

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med de årlige statsbudsjettene lage en oversikt som synliggjør den samlede integreringsskjelden som staten har pådratt seg knyttet til innvandring de siste tiår, samt beregninger av hvor mye integreringsskjelden vil øke ved estimert mottak av kvoteflyktninger, asylsøkere og familiegjenforeninger i årene fremover.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stanse alle pågående sentraliseringsprosesser i staten og legge fram en helhetlig plan for hvordan staten gjennom økt lokal tilstedeværelse kan bidra til å styrke tjenestetilbud og beredskap nær folk i hele Norge.»

«Stortinget ber regjeringen sikre og styrke nasjonalt eierskap til strategisk viktige bedrifter, naturressurser og infrastruktur, herunder gjennom å legge frem forslag til å styrke konsesjonslovverket.»

«Stortinget ber regjeringen innføre lønnsfrys for høytlønte ledere i staten og nedsette en bredt sammensatt lavinntektskommisjon, som skal undersøke hvordan de reelle inntektene i Norge fordeler seg.»

«Stortinget ber regjeringen nedsette en offentlig maktutredning for arbeidslivet, bl.a. for å belyse hvordan internasjonalisering, arbeidsinnvandring, endringer i næringsliv og utvikling av teknologi påvirker maktforholdet mellom partene i arbeidslivet, og fremme forslag som bidrar til at partene kan videreføre samarbeidet basert på likeverdig styrke. Utredningen skal undersøke og dokumentere konsekvensene uregulert arbeidsinnvandring gjennom EØS har på det norske arbeidsmarkedet, blant annet knyttet til lønns- og arbeidsvilkår og produktivitetsutvikling innenfor ulike bransjer.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å utarbeide et utbyggingsprogram for Nord-Norge som inkluderer skatte- og avgiftsreduksjoner, infrastrukturinvesteringer, styrking av de personrettede økonomiske virkemidlene, kraftig reduserte priser på fly, ferge og hurtigbåter, gjenoppretting av Andøya

flystasjon og reetablering av Troms og Finnmark som egne fylker.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et utvalg som skal foreta en helhetlig utredning av skattesystemet med sikte på å utnytte eksisterende skattegrunnlag bedre, ta i bruk nye skattegrunnlag og vurdere modeller for en grønn skatteomveksling.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at samfunnsøkonomiske analyser av infrastrukturprosjekter i Norge priser klimagassutslipp på samme nivå som i Sverige, samt inkluderer utslipp fra nedbygget myr og eventuelle andre utslipp som ikke er medregnet.»

Komiteens medlem fra Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram beregninger i Statsbudsjettet for 2022 som synliggjør konsekvensene for en vanlig families realinntekt etter skatt dersom ulike reformer for arbeidstidsreduksjon i de kommende tiårene finansieres gjennom økt progressiv beskatning.»

«Stortinget ber regjeringen legge fram beregninger i Statsbudsjettet for 2022 som synliggjør konsekvensene for en vanlig families realinntekt etter skatt dersom en styrking av standarden på det offentlige velferdstilbudet i de kommende tiårene finansieres gjennom økt progressiv beskatning.»

14. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 rapportere om fordeling og ulikhet på grunnlag av flere parametere enn i dag. Eierinntekter skal inkluderes, sammen med eventuelt andre utelatte variabler som kan belyse den økonomiske fordelingen.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 sørge for at tabeller og figurer i budsjettokumentene som omhandler fordelingseffekter av regjeringens endringer i skattesystemet, framstilles med en mer finmasket inndeling av høye inntekts- og formuesnivåer.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 legge fram beregninger for formuesulikheten i Norge, hvor blant annet aksjer i ikke-børsnoterte selskaper og andre formuesobjekter som i dag undervurderes i formuesstatistikken, inngår med sin reelle markedsverdi.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 legge fram beregninger for utviklingen til Giniindeksen og andre mål på inntektsulikhet der tilbakeholdt utbytte er tilordnet eierne av bedriftene, for å få et bedre bilde av inntektsulikheten i Norge.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen fra og med statsbudsjettet 2022 legge fram en framstilling av den samlede effekten politikken regjeringen fører har for den disponible inntekten til ulike innteksgrupper, inkludert anslåtte effekter av blant annet endringer i avgifter, egenandeler, stønader og velferdsordninger, etter mal av «Fördelningpolitisk redogørelse» i Sverige.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen rapportere til Stortinget om det årlige omfanget av skatteomgåelse og følgelig hvor stor skattetapet for staten beløper seg til i det enkelte år i forbindelse med framleggelse av nasjonalbudsjettet. Rapporten må også inneholde status på det internasjonale arbeidet mot skatteflukt og regjeringens initiativ det siste året for å bekjempe problemet.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen i lys av offentlige avsløringer om skatteomgåelse vurdere hensiktsmessigheten til blankoskjøter og patentbokser og fremme tiltak som forhindrer misbruk av disse ordningene.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen styrke kravene til åpenhet om eierskap og skatt i offentlige anskaffelser, herunder inkludere skattebetaling, reelle eiere og kostnadsstruktur i anskaffelsesregelverket.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen vurdere å opprette en nasjonal svarteliste for statlige investeringer som gir de statseide selskapene retningslinjer om hvilke jurisdiksjoner som er i tråd med god skatteetikk.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen om å legge fram en sysselsettingsreform der målet er å få flere unge inn i arbeids-

livet blant dem som i dag står utenfor jobb og utdanning.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 11*

Stortinget ber regjeringen redusere de økonomiske forskjellene ved å senke inntektsskatten for vanlige og lave inntekter.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen øke den statlige innsatsen i satsingen på karbonfangst, -transport, -bruk og -lagring, havvind, hydrogen, batteriteknologi og grønn skipsfart.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av fritaksmetoden hvor fordelingseffektene av denne belyses, samt belyse andre mulige alternativer til fritaksmetoden som i større grad ivaretar fordelingshensyn.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:*Forslag 14*

Stortinget ber regjeringen rapportere utviklingen på den sosiale mobiliteten i Norge årlig i forbindelse med fremleggelsen av nasjonalbudsjettet.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:*Forslag 15*

Stortinget ber regjeringen sikre at fellesskapet skal få sin del av den framtidige gevinsten ved investeringer som er mulig gjort helt eller delvis av subsidier som staten har bidratt med for grønn omstilling. Subsidier kan ta form både som skattefordeler eller direkte støtte. Som en del av målet om å sikre fellesskapet gevinst skal regjeringen sette ned et ekspertutvalg som ser på innretning av direkte og indirekte subsidier for å fremme grønn omstilling, og hvordan disse kan utformes for å sikre at fellesskapet tar del i fremtidig avkastning mulig gjort gjennom grønne subsidier.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 16*

Stortinget ber regjeringen legge fram en kostnads-evaluering av samtlige av Solberg-regjeringens reformer siste åtte år. Evalueringen må oppgi kostnad på gjennomføring av reformene og resultater per år og forventet effekt kommende år.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:*Forslag 17*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om kraftfulle tiltak i statsbudsjettet for 2022 som sørger for at vi øker eksporten utenom olje og gass med 50 pst. innen 2030. Aktuelle tiltak er bransjevise avtaler mellom næringsliv, fagbevegelse og myndigheter som forplikter til å satse der eksportpotensialet er størst; industrielle partnerskap på myndighets- og bransjenivå med andre land og EU; forenkling av virkemiddelapparatet som skal bli enklere og lettere tilgjengelig, og at eksportfremming blir en kjerneoppgave i utenriktjenesten og statsforvaltningen.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 18*

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan man kan integrere klima- og naturhensyn sterkere i utredningsinstruksen.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:*Forslag 19*

Stortinget ber regjeringen anerkjenne det organiserte arbeidslivet og gjennomføre en storrengjøring i arbeidslivet blant annet ved å fremme seriøsitetsskrav for alle offentlige anskaffelser, doble fagforeningsfradraget, gjeninnføre den kollektive søksmålsretten og fjerne den generelle adgangen til midlertidige ansettelse.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 20*

Stortinget ber regjeringen redusere de økonomiske forskjellene gjennom å øke formuesskatten og verdsettelsen av aksjer og driftsmidler samt næringseiendom til 80 pst.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Rødt:*Forslag 21*

Stortinget ber regjeringen opprette et nasjonalt råd for rettferdig omstilling der arbeidslivets parter har en sentral rolle.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet:*Forslag 22*

Stortinget ber regjeringen gjøre en fullstendig gjennomgang av statlig direktorats- og etatsstruktur og foreslå endringer for å forenkle, effektivisere og kutte i byråkratiet. Gjennomgangen og forslag til tiltak legges frem for Stortinget i forbindelse med statsbudsjett for 2022.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 23*

Stortinget ber regjeringen sørge for en gjennomgang av alle tilleggssytelser til inntektssikringsordningene fra Nav og kommunene, med sikte på å slå sammen flere ytelser for å effektivisere og forenkle saksbehandlingen.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen etablere et årlig innvandringsregnskap etter mønster av Innvandringsregnskapet som utarbeides av CEFOS i Danmark.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med de årlige statsbudsjettene lage en oversikt som synliggjør den samlede integreringsgjelden som staten har pådratt seg knyttet til innvandring de siste tiår, samt beregninger av hvor mye integreringsgjelden vil øke ved estimert mottak av kvoteflyktninger, asylsøkere og familiegjefninger i årene fremover.

Forslag fra Senterpartiet og Rødt:*Forslag 26*

Stortinget ber regjeringen stanse alle pågående sentraliseringsprosesser i staten og legge fram en helhetlig plan for hvordan staten gjennom økt lokal tilstedeværelse kan bidra til å styrke tjenestetilbud og beredskap nær folk i hele Norge.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen sikre og styrke nasjonalt eierskap til strategisk viktige bedrifter, naturressurser og infrastruktur, herunder gjennom å legge frem forslag til å styrke konsesjonslovverket.

Forslag 28

Stortinget ber regjeringen innføre lønnsfrys for høytlønte ledere i staten og nedsette en bredt sammensatt lavinntektskommisjon, som skal undersøke hvordan de reelle inntektene i Norge fordeler seg.

Forslag 29

Stortinget ber regjeringen nedsette en offentlig maktutredning for arbeidslivet, bl.a. for å belyse hvordan internasjonalisering, arbeidsinnvandring, endringer i næringsliv og utvikling av teknologi påvirker maktforholdet mellom partene i arbeidslivet, og fremme forslag som bidrar til at partene kan videreføre samarbeidet basert på likeverdig styrke. Utredningen skal undersøke og dokumentere konsekvensene uregulert arbeidsinnvandring gjennom EØS har på det norske arbeidsmarkedet, blant annet knyttet til lønns- og ar-

beidsvilkår og produktivitet utvikling innenfor ulike bransjer.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 30

Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å utarbeide et utbyggingsprogram for Nord-Norge som inkluderer skatte- og avgiftsreduksjoner, infrastrukturinvesteringer, styrking av de personrettede økonomiske virkemidlene, kraftig reduserte priser på fly, ferger og hurtigbåter, gjenoppbygging av Andøya flystasjon og reetablering av Troms og Finnmark som egne fylker.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 31

Stortinget ber regjeringen nedsette et utvalg som skal foreta en helhetlig utredning av skattesystemet med sikte på å utnytte eksisterende skattegrunnlag bedre, ta i bruk nye skattegrunnlag og vurdere modeller for en grønn skatteomveksling.

Forslag 32

Stortinget ber regjeringen sørge for at samfunnsøkonomiske analyser av infrastrukturprosjekter i Norge viser klimagassutslipp på samme nivå som i Sverige, samt inkluderer utslipp fra nedbygget myr og eventuelle andre utslipp som ikke er medregnet.

Forslag fra Rødt:

Forslag 33

Stortinget ber regjeringen legge fram beregninger i statsbudsjettet for 2022 som synliggjør konsekvensene for en vanlig families realinntekt etter skatt dersom ulike reformer for arbeidstidsreduksjon i de kommende tiårene finansieres gjennom økt progressiv beskatning.

Forslag 34

Stortinget ber regjeringen legge fram beregninger i statsbudsjettet for 2022 som synliggjør konsekvensene for en vanlig families realinntekt etter skatt dersom en styrking av standarden på det offentlige velferdstilbudet i de kommende tiårene finansieres gjennom økt progressiv beskatning.

15. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Meld. St. 14 (2020–2021) – Perspektivmeldingen 2021 – vedlegges protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 4. mai 2021

Mudassar Kapur

leder og ordfører

